ΘΕΜΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

100 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ

Στ' αχνάρια του Λένιν ένα αιώνα μετά τη ρωσική επανάσταση

Τα κείμενα του 2010

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

Θέμος Δημητρίου

100 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ

Στ' αχνάρια του Λένιν ένα αιώνα μετά τη ρωσική επανάσταση

Τα κείμενα του 2010

Τυπώθηκε στα τυπογραφεία
Typografart Printing and Publishing

ISBN 978-9963-9429-1-6
Λευκωσία 2012

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

Αφιερωμένο στον Νίκο Σαρρή που ανάλωσε τη ζωή του ψάχνοντας για ένα καλύτερο κόσμο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος

Τον Γενάρη του 2010 μια νέα εσωτερική διαμάχη ξέσπασε στους κόλπους της *Διεθνούς Μαρξιστικής Τάσης* (International Marxist Tendency ή IMT). Πολύ γρήγορα η διαμάχη οδήγησε στη διάσπαση, με την αποχώρηση πολλών σημαντικών στελεχών από διάφορες χώρες και σε μερικές περιπτώσεις ολόκληρων εθνικών τμημάτων. Το επίκεντρο της διαμάχης ήταν κύρια ο τρόπος της εφαρμογής του Δημοκρατικού Συγκεντρωτισμού από την ηγεσία της Οργάνωσης, αλλά και άλλες διαφωνίες σε πολιτικό επίπεδο.

Η IMT ήταν με τη σειρά της κι αυτή μια διάσπαση από την *Επιτροπή για την Εργατική Διεθνή* (Committee for a Workers' International ή CWI). Η Αριστερή Πτέρυγα είχε για μια σύντομη περίοδο στη δεκαετία του 1980 συνδεθεί με τη CWI και είχε την ψυχοφθόρα εμπειρία της διάσπασης στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Μετά από μια σύντομη περίοδο συνεργασίας με την IMT αποστασιοποιήθηκε, απογοητευμένη με τη συμπεριφορά και της νέας ηγεσίας.

Για είκοσι σχεδόν χρόνια παρακολουθήσαμε την πορεία των διαφόρων μαρξιστικών ομάδων να περνά από αποτυχία σε αποτυχία, από διάσπαση σε διάσπαση, με παντελή σχεδόν έλλειψη σοβαρής πολιτικής ανάλυσης

και, πολύ περισσότερο, δημιουργικής οργανωτικής δουλειάς και παρέμβασης στην κοινωνία. Όταν λοιπόν μας πλησίασαν για συμμετοχή στη συζήτηση ανάμεσα στα στελέχη που αποχώρησαν από την ΙΜΤ, με στόχο τη διερεύνηση της δυνατότητας ύπαρξης κοινών θέσεων, αντιμετωπίσαμε το θέμα με μεγάλη επιφύλαξη. Αποφασίσαμε λοιπόν να πάρουμε μέρος στη συζήτηση χωρίς καμιά δέσμευση ή υποχρέωση απέναντι σε οποιουσδήποτε.

Η συζήτηση αποδείχτηκε πολύ πιο πολύπλοκη διαδικασία απ' ό,τι περίμεναν οι οργανωτές της. Η μεγάλη διάσταση απόψεων ανάμεσα στους συζητητές δημιουργούσε προβλήματα και πικρίες, ενώ μερικοί βιάζονταν να δημιουργήσουν μια νέα οργάνωση, λίγο πολύ στα μέτρα της παλιάς. Γενικά, όμως, επικράτησε καλό κλίμα και γράφτηκαν σημαντικά κείμενα, που σε μερικές περιπτώσεις αφήνουν πίσω την κακή παράδοση της δογματικής επιμονής σε ξεπερασμένα σχήματα και τυποποιημένες συνταγές. Στο πλαίσιο αυτής της συζήτησης, έχουν γραφτεί και τα κείμενα που περιέχονται σ' αυτό τον τόμο, που δίνουν μια γενική ιδέα της σκέψης που επικρατεί στην οργάνωση της Αριστερής Πτέρυγας στα συγκεκριμένα θέματα.

Τα κείμενα αποτελούν στην πλειοψηφία τους αντίδραση σε τοποθετήσεις στελεχών που συμμετείχαν στη συζήτηση και παρουσιάζονται εδώ αυτούσια, όπως γράφτηκαν στην αρχική τους μορφή. Γράφτηκαν από

τον συγγραφέα και δόθηκαν σε μέλη της Οργάνωσης, που είχαν εκφράσει την προθυμία να τα διαβάσουν και να εκφράσουν απόψεις, πριν αυτά πάρουν την τελική τους μορφή. Σε μερικές περιπτώσεις, αυτές οι παρεμβάσεις αποδείχτηκαν πολύ σημαντικές και βελτίωσαν ουσιαστικά το κείμενο.

Ένα ερώτημα που ίσως προκύψει είναι η παρουσίαση των απαντήσεων σε κείμενα που δεν παρουσιάζονται τα ίδια. Ωστόσο, οι απαντήσεις δεν έχουν την έννοια της πολεμικής και δεν αποτελούν απόρριψη των βασικών θέσεων του συγγραφέα του αρχικού κειμένου. Ταυτόχρονα, στις απαντήσεις παρατίθενται εκτεταμένα αποσπάσματα από τα αρχικά κείμενα, ώστε να δίνεται ικανοποιητικά η άποψη του συγγραφέα τους. Για όσους θα ήθελαν να δουν ολόκληρα τα κείμενα μπορούν να τα βρουν στην ιστοσελίδα http://tanit.co και στο φόρουμ http://forum.tanit.co

Τέλος, μαζί με τα κείμενα της συζήτησης δίνεται και ένα κείμενο προοπτικών του 1992, που αποδείχτηκε σημαντική καμπή στη σκέψη της Αριστερής Πτέρυγας. Συμπεριλαμβάνεται σ' αυτό τον τόμο γιατί πιστεύουμε πως συμπληρώνει τις απόψεις που εκφράζονται στα υπόλοιπα κείμενα. Παρά την κάποια ηλικία του, αποτελεί δείγμα της προσέγγισης που είκοσι σχεδόν χρόνια αργότερα συγκεκριμενοποιείται στα κείμενα της συζήτησης. Το ότι μερικές από τις θέσεις που εκφράζονται σ' αυτό δεν είναι πια επίκαιρες, τονίζει τη βασική θέση

που αναλύεται αλλού: ότι ένα κείμενο δράσης είναι κατανάγκην περιορισμένο από τις συνθήκες μέσα στις οποίες γράφεται και δεν μπορεί να ισχύει παντού και πάντα.

Θέλω να ευχαριστήσω τους συντρόφους της Αριστερής Πτέρυγας που διάβασαν ξανά τα κείμενα αυτής της έκδοσης και συνέβαλαν στη διόρθωση και βελτίωση της παρουσίασής τους. Θέλω να πιστεύω πως το τελικό αποτέλεσμα εκφράζει τη γενική προσέγγισή μας στα ζητήματα που θίγει. Ωστόσο, για οποιαδήποτε λάθη, παραλείψεις ή υπερβολές στην ανάλυση η ευθύνη είναι απόλυτα δική μου.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στον Σωτήρη Βλάχο, που ανάλαβε το δύσκολο έργο της μετάφρασης από τα πρωτότυπα αγγλικά κείμενα και με την επιμονή του έκαμε δυνατή τη σημερινή έκδοση.

Θέμος Δημητρίου
Μάρτης 2011

ΠΡΩΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ;

Η ομιλία του Ζαν Λίβιενς στην Αθήνα ασχολείται με μια σειρά θεμάτων που έχουν σχέση με την ερώτηση του τίτλου. Καθώς δεν ήμουν παρών στην Αθήνα, δεν είμαι σε θέση να ξέρω κατά πόσο εξυπηρέτησε πλήρως τις ανάγκες του συνεδρίου ή όχι. Όμως, σαν οριστικό έγγραφο που απαντά αυτή την ερώτηση, πρέπει να το δούμε κριτικά και είναι μέσα σε αυτό το πνεύμα που έχει γραφτεί αυτή η απάντηση.

Η βασική κριτική μου στο κείμενο είναι ότι πλησιάζει πολύ την Ουτοπική προσέγγιση στον σοσιαλισμό. Αυτό είναι ίσως αναπόφευκτο, επιβαλλόμενο από την ίδια την ερώτηση. Ήταν πάντα δελεαστικό να προσπαθήσουμε να περιγράψουμε την κοινωνία για την οποία

αγωνιζόμαστε, να περιγράψουμε την τέλεια κοινωνία όπου ελεύθεροι άνδρες και γυναίκες θα συναναστρέφονται σε αρμονία και θα ζουν σε μια κατάσταση μόνιμης ευδαιμονίας. Είναι γεγονός ότι οι ουτοπίες είχαν μια σημαντική συνεισφορά στην ανάπτυξη ιδεών, που αφορούν τη δομή της κοινωνίας. Από την *Πολιτεία* του Πλάτωνα στην *Ουτοπία* του Τόμας Μορ, από τα *Φαλανστέρ* του Φουριέ στο *Νησί* του Χάξλι ή στο *Νέα από Πουθενά* του Γουίλιαμ Μόρρις, έχουμε μια τέτοια επιθυμία ενός μελλοντικού οράματος. Όσο κι αν αυτά τα κείμενα συνεισφέρανε στην κατανόηση των κοινωνικών δομών, δεν είχαν άμεση επίδραση στον τρόπο που εξελίχτηκε η ιστορία. Δεν λέω ότι ο Ζαν Λίβιενς περιγράφει ακόμα μια ουτοπία στο πλαίσιο αυτής της παράδοσης. Παρόλα αυτά, στην προσπάθειά του να απαντήσει στην ερώτηση *Τι είναι ο Σοσιαλισμός,* φαίνεται να προσεγγίζει τον σοσιαλισμό σαν συγκεκριμένη κοινωνική οργάνωση, που θα σχεδιαστεί και θα εφαρμοστεί από τους επαναστάτες.

Ο Ζαν Λίβιενς εισάγει τις θέσεις του με την περιγραφή της ανάπτυξης της Βικιπαίδειας και της Λίνουξ σαν παραδείγματα μη καπιταλιστικής μορφής παραγωγής. Αυτό βέβαια δεν είναι καινούργιο φαινόμενο, όπως φαίνεται να υπονοεί ο συγγραφέας. Ο Μπέρναρντ Σω έχει δείξει ότι μπορεί να βρεθούν «κομμουνιστικές» μορφές παραγωγής μέσα στο καπιταλιστικό σύστημα. Στο βιβλίο του *Οδηγός της Έξυπνης Γυναίκας για το Σοσιαλισμό* παραθέτει τους δρόμους σαν ένα παρά-

δειγμα. Στην πραγματικότητα, το παράδειγμα του Μπέρναρντ Σω είναι ίσως πιο σχετικό με αυτή τη συζήτηση από αυτό της Βικιπαίδειας ή της Λίνουξ, με την έννοια ότι στην περίπτωση των δρόμων έχουμε τη συνειδητή απόφαση της κοινωνίας να δώσει στους πολίτες τη χρήση τους δωρεάν.[1] Αντίθετα, η Βικιπαίδεια είναι ένα εγχείρημα που βασίζεται σε εθελοντές και εισφορές. Η εκπληκτική επιτυχία του δείχνει πράγματι ότι οι άνθρωποι είναι έτοιμοι να δουλέψουν για χάρη της απόλαυσης παρά ζητώντας αναγκαστικά υλική ανταμοιβή για να το κάμουν. Δεν είναι παρόλα αυτά πολύ διαφορετικό από ό,τι ομάδες ανθρώπων πάντα έκαναν: ομάδες μελέτης, όμιλοι βιβλίου, φιλανθρωπικά ιδρύματα, αθλητικά σωματεία, κ.λπ. είχαν πάντα βασίσει την ύπαρξή τους σε εθελοντική εργασία. Η διαφορά φυσικά βρίσκεται στο μέγεθος που μπόρεσε να φτάσει η Βικιπαίδεια.

Δεν πρόκειται να αναλύσω σε έκταση την κάπως διαφορετική περίπτωση της Λίνουξ ή τη σημασία των πειραμάτων συμπεριφοράς που περιγράφει ο Ζαν Λίβιενς. Αυτό που είναι σημαντικό είναι ότι όλες αυτές οι περι-

[1] Κάποιοι δρόμοι έχουν κατά διαστήματα δοθεί σε ιδιώτες για κατασκευή με αντάλλαγμα να τους επιτρέπεται να εισπράττουν διόδια για τη χρήση τους, αλλά αυτό είναι ακόμα η εξαίρεση. Κάποια αγαθά φαίνεται πως με κάποιο τρόπο επιμένουν να αψηφούν τα καπιταλιστικά πρότυπα από το ξεκίνημα του συστήματος.

πτώσεις δείχνουν το ψέμα πίσω από την απλουστευμένη καπιταλιστική υπόθεση ότι τα υλικά συμφέροντα είναι η μόνη κινητήρια δύναμη στην ανθρώπινη φύση. Οταν οι βασικές ανάγκες ικανοποιηθούν, υπεισέρχονται άλλοι παράγοντες που κάνουν τα πράγματα πιο πολύπλοκα. Για να το θέσω διαφορετικά, *δεν είναι η συνείδηση των ανθρώπων που καθορίζει το είναι, αλλά αντίθετα, είναι το κοινωνικό είναι που καθορίζει τη συνείδηση.* Η ουσία εδώ είναι ότι ο μοντέρνος καπιταλισμός δημιουργεί συνθήκες που δημιουργούν μια διαφορετική κοινωνική πραγματικότητα, μια πραγματικότητα που είναι συμβατή με τη σοσιαλιστική κοινωνία.

Μπορεί να κάνω λάθος, αλλά μου φαίνεται ότι ο Ζαν Λίβιενς αντιστρέφει το επιχείρημα. Φαίνεται να παίρνει την «ανθρώπινη φύση» ως κάτι το σταθερό, με την πρόσθετη περιπλοκή ότι, όπως δείχνουν τα πειράματα που περιγράφει, είναι συμβατή με τις σοσιαλιστικές αξίες. Αν αυτό είναι το επιχείρημα του, είναι μια ουτοπική προσέγγιση. Αυτό που πρέπει να αναζητούμε δεν είναι «σοσιαλιστικά» χαρακτηριστικά στην ανθρώπινη φύση, αλλά διαδικασίες μέσα στον καπιταλισμό που εξαντλούν τις δυνατότητές του και κάνουν τις υπάρχουσες σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων απαρχαιωμένες.

Ένα κοινωνικό σύστημα είναι στην ουσία του ένα σύνολο σχέσεων μεταξύ ανθρώπων. Για να είμαστε πιο ακριβείς, *σχέσεων εξουσίας*. Η ιδιοκτησία του κεφαλαίου

είναι σημαντική όχι τόσο γιατί δίνει στους ιδιοκτήτες του δυσανάλογη ποσότητα αγαθών, αλλά γιατί τους επιτρέπει να εξασκούν εξουσία πάνω σε αυτούς που δεν έχουν ιδιοκτησία, το προλεταριάτο. Είναι γι' αυτό τον λόγο που το ζήτημα της ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής είναι ίσως το πιο σημαντικό στην επαναστατική πολιτική. Στην πραγματικότητα ο καπιταλισμός έχει αναπτύξει όλα σχεδόν τα εργαλεία και μεθόδους για κοινωνική παραγωγή, μέσα στις υπάρχουσες μορφές και δομές των επιχειρήσεων. Όπως σωστά παρατηρεί ο Ζαν Λίβιενς, οποιαδήποτε μεγάλη εταιρεία, που μπορεί να λέγεται μεγάλη, έχει ξεφύγει από τον έλεγχο των ιδιοκτητών της. Η διαχείρισή της γίνεται από μάνατζερ που προγραμματίζουν τις δραστηριότητές της με περίπου τον ίδιο τρόπο που θα διαχειρίζονταν μια επιχείρηση σε μια σοσιαλιστική κοινωνία. Η κρίσιμη διαφορά βρίσκεται στους στόχους που προσπαθούν αυτοί οι μάνατζερ να πετύχουν. Σε ένα καπιταλιστικό πλαίσιο προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν το κέρδος για τους ιδιοκτήτες (παρόλο που κι αυτό ακόμα γίνεται πιο θολό, καθώς οι επιχειρήσεις μεγαλώνουν σε τερατώδη μεγέθη). Σε μια σοσιαλιστική κοινωνία, αυτοί οι ίδιοι μάνατζερ θα μπορούν να εργάζονται το ίδιο αποδοτικά με διαφορετικούς στόχους: να βελτιστοποιήσουν την παροχή αγαθών που χρειάζεται η κοινωνία. Θα χρησιμοποιούν τα ίδια θεωρητικά εργαλεία, τις ίδιες μεθόδους αλλά σε διαφορετικό πλαίσιο. Και ίσως να είναι ακόμα πιο αποδοτικοί μια και δεν θα υπάρχει

αντίφαση μεταξύ της παραγωγής αγαθών και της παραγωγής κέρδους.

Να μου επιτρέψετε να δώσω μερικά παραδείγματα αυτών των αντιφάσεων, του παραλογισμού του σημερινού καπιταλισμού. Στα χρόνια πριν τον Πόλεμο, ένα ολιγοπώλιο αναπτυσσόταν ήδη στη βιομηχανία λαμπτήρων. Μια συμφωνία μεταξύ των κατασκευαστριών εταιρειών εξασφάλιζε ψηλά επίπεδα τιμών και

παραγωγής. Σε κάποια στιγμή, μια από τις εταιρείες έβγαλε στην αγορά ένα λαμπτήρα που είχε διπλάσια διάρκεια ζωής από τους συνηθισμένους. Η Φίλιπς αμέσως παραπονέθηκε ότι μια τέτοια κίνηση θα μείωνε τις πωλήσεις, κάτι που θα ήταν σε βάρος όλων των παραγωγών. Αυτό που ήταν επικερδές για την εταιρεία ήταν προφανώς άχρηστο για την κοινωνία.

Η άλλη περίπτωση που θέλω να αναφέρω είναι η περίπτωση ενός πολύ γνωστού παυσίπονου. Η επιτυχία του εξασφαλίστηκε από μια επιθετική διαφημιστική καμπάνια, της οποίας το κόστος ανέβασε την τιμή πώλησης σε μερικά δολάρια, ενώ το κόστος παραγωγής δεν ήταν περισσότερο από μερικά σεντ. Φυσικά, αμαρκέ προϊόντα της ίδιας φύσης δεν επιτρεπόταν να

παραχθούν για χρόνια, κάτι που σήμαινε ότι ο κόσμος ήταν αναγκασμένος να αγοράζει τα προϊόντα σε τιμή εκατό περίπου φόρες ακριβότερα από ό,τι ήταν αναγκαίο. Αυτό ισχύει ακόμα για τα περισσότερα από τα σημερινά φάρμακα. Οι υπερβολικές τιμές τους δεν ανταποκρίνονται στο κόστος παραγωγής, είναι ακριβά για τον απλό λόγο ότι στον καπιταλισμό οι φαρμακευτικές εταιρείες πρέπει να αποσβέσουν το κόστος της έρευνας, στερώντας έτσι τον κόσμο από φτηνά φάρμακα που σώζουν ζωές, για να διασφαλίσουν τα κέρδη τους.

Μια παρόμοια εικόνα βλέπουμε στη μουσική βιομηχανία. Όπως η πειρατεία έχει δείξει, θα μπορούσε κάποιος να έχει την καλύτερη ποιότητα μουσικής στην τιμή ενός κενού CD ή DVD. Η ανικανότητα του καπιταλισμού να στήσει ένα λογικό τρόπο διανομής της μουσικής και την ίδια στιγμή να εξασφαλίζει τα δικαιώματα των καλλιτεχνών και, πιο σημαντικό, των δισκογραφικών εταιρειών, έχει οδηγήσει τους παραγωγούς συσκευών που παίζουν CD και DVD να ξοδεύουν χρόνια στην έρευνα, που κοστίζει δισεκατομμύρια δολάρια, για να εισαγάγουν τεχνολογία στη σειρά των προϊόντων τους που να αποτρέπει αντιγραφή δίσκων. Το μεγαλύτερο μέρος από αυτή την τεχνολογία μειώνει

παράλληλα την ποιότητα της μουσικής. Το μόνο πράγμα που πέτυχαν ήταν να σπρώξουν την πειρατεία στο διαδίκτυο και να αναπτύξουν τη νέα τεχνολογία των MP3, καταστρέφοντας λίγο πολύ την παραδοσιακή βιομηχανία μουσικής που βασιζόταν πάνω στα CD και τα DVD. Ο πόλεμος κατά της πειρατείας μαίνεται τώρα στο διαδίκτυο χωρίς λύση στον ορίζοντα.

Ένα ακόμα σκάνδαλο παρατηρούμε στη βιομηχανία προγραμμάτων λογισμικού. Η διάθεση φτηνού λογισμικού για όλους είναι το ευκολότερο πράγμα αυτές τις μέρες. Οι σημερινές εταιρείες πρέπει να αγοράζουν λογισμικό που στοιχίζει χιλιάδες ευρώ, και κάποιες από αυτές πρέπει να αγοράσουν αυτό το λογισμικό πολλές φορές, όταν θα μπορούσαν να το εξασφαλίζουν δωρεάν. Και πάλι, είναι το βασικό κόστος της έρευνας που πρέπει να αποσβεστεί που ανεβάζει τις τιμές. Συνεπακόλουθα, τεράστια ποσά ξοδεύονται σε έρευνα για να πολεμήσουν την πειρατεία, μειώνοντας ακόμα περισσότερο τη συνολική αποδοτικότητα του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής.

Το ζήτημα που θέλω να τονίσω είναι ότι δεν χρειάζεται να επινοήσουμε ξανά τον τροχό. Όλες αυτές οι δομές είναι εκεί, έτοιμες για να τις χρησιμοποιήσουμε. Το βασικό ζήτημα που παραμένει είναι να πάρουμε την ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής. Αλλάζοντας ιδιοκτησία, όλες αυτές οι επιχειρήσεις μπορούν να μετακινηθούν από την παραγωγή για χάρη του κέρδους στην

παραγωγή για χάρη του κοινού οφέλους. Η αλλαγή στην ιδιοκτησία αντιστρέφει τις σχέσεις εξουσίας, κάνει το σχεδιασμό της παραγωγής εφικτό. Σχεδιασμό όχι με την έννοια των λεπτομερών οδηγιών σε κάθε πτυχή της παραγωγής, αλλά προγραμματισμό μιας γενικής φύσης που θα κατευθύνει την παραγωγή προς τις πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας. Το παλιό καλό σύνθημα της εθνικοποίησης των βασικών τομέων της οικονομίας είναι πολύ δυνατό και μπορεί ακόμα να μας εξυπηρετήσει πολύ. Το πρόβλημα με αυτό είναι ότι τυποποιήθηκε, χρησιμοποιήθηκε σαν τελετουργικός ψαλμός αντί για έντονο και ζωντανό αίτημα, προσαρμοσμένο και δουλεμένο για συγκεκριμένες ανάγκες σε συγκεκριμένες εποχές.

Ας πάμε πίσω στην αρχική ερώτηση, *Τι είναι Σοσιαλισμός;* Η πιο απλή απάντηση νομίζω θα ήταν η κλασσική: δημόσια ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής[2]. Παρά το γεγονός ότι έχει εξηγηθεί κατά κόρον ότι αυτό δεν σημαίνει την εθνικοποίηση της κάθε μικροεπιχείρησης γύρω μας, αλλά αναφέρεται μόνο στους

---

[2] *Η πρόταση για δημόσια ιδιοκτησία μέσα από την κατανομή μετοχών στους εργάτες/κοινό, που αντιλαμβάνομαι έχει γίνει στην Αθήνα, πέραν από την αμφίβολη δυνατότητά της να εφαρμοστεί, δεν μεταφέρει την εξουσία στην κοινωνία. Αντίθετα, όπως με την κατανομή της γης στους αγρότες, ξεκινά την ίδια ανοησία από την αρχή με τη δημιουργία νεοφώτιστων μικροκαπιταλιστών. Στην τροποποιημένη του μορφή, της απαγόρευσης του δικαιώματος πούλησης των μετοχών, αυτο-αναιρείται.*

βασικούς τομείς της οικονομίας, τις τράπεζες, τα μεγάλα μονοπώλια κ.λπ., εξακολουθεί να επικρατεί η εντύπωση ότι οι σοσιαλιστές σκοπεύουν να πάρουν τα πάντα, από τις μεγάλες τράπεζες μέχρι το μπακάλικο της γειτονιάς. Αυτό φυσικά δεν θα ήταν μόνο κακή ιδέα πολιτικά, θα ήταν και οικονομική αυτοκτονία. Παραδείγματα ανάλογων προσπαθειών είναι οι περιπτώσεις του *Πολεμικού Κομμουνισμού* που επιχειρήθηκε μετά τη Ρωσική Επανάσταση και αργότερα η αναγκαστική κολεκτιβοποίηση της ρωσικής υπαίθρου από τον Στάλιν. Η πρώτη ανάγκασε τους Μπολσεβίκους να καταφεύγουν σε ολοένα και περισσότερο καταπιεστικές πολιτικές ώστε να τη συντηρήσουν, μέχρι που αναγκάστηκαν να χαλαρώσουν την κατάσταση με την εισαγωγή της ΝΕΠ, μια φανερή υποχώρηση μπροστά στην αγροτική αντίσταση. Η δεύτερη έγινε κατορθωτή από τον Στάλιν μέσα από κτηνώδη καταστολή και με τίμημα την κατάρρευση της αγροτικής παραγωγής στη Σοβιετική Ένωση.

Αυτό χρειάζεται ακόμα μερικές επεξηγήσεις. Έχουν ειπωθεί πολλά για το γεγονός ότι εθνικοποιήσεις στον καπιταλισμό δεν ισοδυναμούν με σοσιαλισμό. Είναι παραπλανητικό να εξισώνεται η εθνικοποίηση μερικών τομέων με το σοσιαλισμό, ενώ οι τομείς κρίσιμης σημασίας παραμένουν στα χέρια της ατομικής ιδιοκτησίας. Όσο οι τομείς-κλειδιά της οικονομίας παραμένουν ιδιωτικοί, η εξουσία είναι ακόμα στα χέρια των καπιταλιστών. Αυτό δεν σημαίνει ότι η εθνικο-

ποίηση δευτερεύουσας σημασίας τομέων είναι χωρίς νόημα. Μπορούμε όμως να μιλούμε για σοσιαλιστική πραγματικότητα μόνο όταν ο έλεγχος ολόκληρης της οικονομίας, και στο σημερινό κόσμο αυτό σημαίνει της παγκόσμιας οικονομίας, βρίσκεται στα χέρια της κοινωνίας.

Η δεύτερη επεξήγηση σχετίζεται με τη σταλινική εμπειρία. Αν η δημόσια ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής σημαίνει σοσιαλισμό, ήταν η Σοβιετική Ένωση κάτω από τον Στάλιν σοσιαλιστική; Η σύντομη απάντηση σε αυτό είναι ότι η κτηνώδης καταστολή που χρειαζόταν για να διατηρείται το σύστημα είναι αρκετή απόδειξη ότι «το δημόσιο» δεν είχε και τόσο έλεγχο πάνω σε αυτό που τυπικά του «ανήκε», κάνοντας τον όρο *σοσιαλισμός* πιθανώς ακατάλληλο για το σύστημα της Σοβιετικής Ένωσης. Η πιο εκτενής απάντηση θα πρέπει να ασχοληθεί με την οικονομική καθυστέρηση της Ρωσίας τη στιγμή της επανάστασης και το αδύνατο του *σοσιαλισμού σε μια μόνο χώρα.* Μια «σοσιαλιστική» χώρα σε ένα καπιταλιστικό κόσμο θα είναι μια κοινωνία υπό πολιορκία, μια κοινωνία μεταβατική παρά σοσιαλιστική. Αργά ή γρήγορα, είτε θα επιβάλει το σύστημά της στον κόσμο, τερματίζοντας την κατάσταση πολιορκίας και κάνοντας δυνατό τον δημοκρατικό έλεγχο των μέσων παραγωγής και τον αληθινό σοσιαλισμό, είτε θα επανέλθει στον καπιταλισμό.

Ωστόσο, αυτές οι επεξηγήσεις δεν κάνουν αναγκαία την περιγραφή της «δικής μας» σοσιαλιστικής ουτοπίας. Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, σοσιαλιστικές πρακτικές είναι κρυμμένες κάτω από τα περισσότερα σημερινά καπιταλιστικά προπύργια. Λίγα πράγματα χρειάζεται να αλλάξουν. Με την αφαίρεση της εξουσίας από τους καπιταλιστές, η οικονομία θα λειτουργεί ως επί το πλείστον με τις ίδιες μέθοδες, αλλά με διαφορετικούς στόχους. Η αφαίρεση της επιδίωξης του κέρδους ως του κύριου στόχου, όχι μόνο δεν διαταράσσει την οικονομία, αλλά στην πραγματικότητα θα κάνει την παραγωγή πολύ πιο ορθολογική και αποδοτική.

Σε αυτό το πλαίσιο αξίζει η αφήγηση ακόμα μιας παράξενης ιστορίας του μοντέρνου καπιταλισμού. Η ένωση της Γερμανίας ήταν στην πραγματικότητα μια κατάληψη της Ανατολικής Γερμανίας από τη Δυτική. Η ολότητα των δυτικογερμανικών νόμων και πρακτικών της αγοράς επιβλήθηκαν από τη μια μέρα στην άλλη σε μια κοινωνία που λειτουργούσε με κεντρικό σχεδιασμό. Ένα από τα πρώτα καθήκοντα, που οι νέοι άρχοντες είχαν να εκτελέσουν, ήταν να κατακερματίσουν τις τεράστιες δημόσιες εταιρείες για να τις ιδιωτικοποιήσουν. Οι περισσότερες ήταν παλιές, με απαρχαιωμένα μηχανήματα και τεχνολογία, και το μόνο που έκαμαν ήταν να τις χρεοκοπήσουν και να δώσουν τα χρήματα για να τις κλείσουν. Στον τομέα της ενέργειας όμως, βρέθηκαν αντιμέτωποι με ένα διαφορετικό πρόβλημα. Κάτω από τον κεντρικό σχεδιασμό του παλιού

κράτους, υπήρχε ξεχωριστή διαχείριση της παραγωγής από τη μια και της διανομής από την άλλη, με το εθνικό ηλεκτρικό δίκτυο να ενώνεται σε διάφορα σημεία με το ευρύτερο ηλεκτρικό δίκτυο της Ανατολικής Ευρώπης. Αυτό ερχόταν σε αντίθεση με τη δυτικογερμανική πρακτική της ενιαίας παραγωγής και διανομής κάτω από κοινή διεύθυνση. Επιβλήθηκε, φυσικά, το δυτικογερμανικό μοντέλο. Κάπου είκοσι χρόνια αργότερα, η δυτική αντίληψη για την παραγωγή και διανομή ηλεκτρισμού άλλαξε. Οι νέες πραγματικότητες της διαφοροποίησης των πηγών ενέργειας, των διακρατικών ηλεκτρικών δικτύων και της ολικής ενοποίησης της ευρωπαϊκής διανομής ενέργειας οδήγησαν στο διαχωρισμό της παραγωγής από τη διανομή ηλεκτρισμού. Παρά το γεγονός ότι αυτός ο διαχωρισμός επιβλήθηκε ως μέρος της ιδιωτικοποίησης του ηλεκτρισμού στις περισσότερες χώρες, ήταν σε τέλεια αρμονία με τη φιλοσοφία του κεντρικού σχεδιασμού του παλιού ανατολικογερμανικού κράτους. Έτσι, η παραγωγή και η διανομή του ηλεκτρισμού ξαναχωρίστηκαν, όπως ήταν είκοσι χρόνια πριν.

Τέλος, λίγα λόγια για το ζήτημα του κράτους. Στη Μαρξιστική βιβλιογραφία το κράτος δεν είναι κάτι τόσο πλαδαρό όσο προσπαθεί να το προσδιορίσει ο Ζαν Λίβιενς. Είναι χωρίς νόημα να προσπαθούμε να αποφύγουμε τις επιπτώσεις της «συντριβής του αστικού κράτους», με τη συμπερίληψη στον ορισμό του κράτους των νοσοκομείων, του κράτους πρόνοιας κ.λπ., κάνοντας

τη «συντριβή» αχρείαστη. Ακόμα χειρότερα, είναι παραπλανητικό και επικίνδυνο. Με Μαρξιστικούς όρους, το κράτος είναι ένα εργαλείο καταστολής, ένα εργαλείο στα χέρια της άρχουσας τάξης για να διαιωνίσει την κυριαρχία της. Είναι, *σε τελευταία ανάλυση, ένοπλα σώματα ανθρώπων*. Είναι αυτό το κράτος που πρέπει να συντριβεί και να αντικατασταθεί από το κράτος του προλεταριάτου, από τα δικά του *ένοπλα σώματα ανθρώπων*. Είναι ο στρατός και η αστυνομία και το δικαστικό σώμα και κατά πάσα πιθανότητα η κοινοβουλευτική δημοκρατία με τα παρελκόμενά της, οι μηχανισμοί που βρίσκονται σε αντιπαράθεση με το

επαναστατικό προλεταριάτο. Η παραδοσιακή Μαρξιστική σοφία θέλει όλα αυτά να φύγουν και να βρεθούν νέες μορφές που να ανταποκρίνονται στην καινούργια άρχουσα τάξη, στο προλεταριάτο, όσο καιρό η εξουσία του θα είναι αναγκαία. Πόσο γρήγορα και πόσο απο-

δοτικά και μέσα από ποιες διαδικασίες θα συντελεστεί αυτό το ξήλωμα, μπορεί να συζητηθεί. Η εντύπωσή μου είναι ότι όλοι αυτοί οι μηχανισμοί της αστικής κοινωνίας πρέπει να αντικατασταθούν στην πρώτη περίοδο της επανάστασης, διαφορετικά θα ανασυνταχτούν για να επαναδιεκδικήσουν την εξουσία για την αστική τάξη.

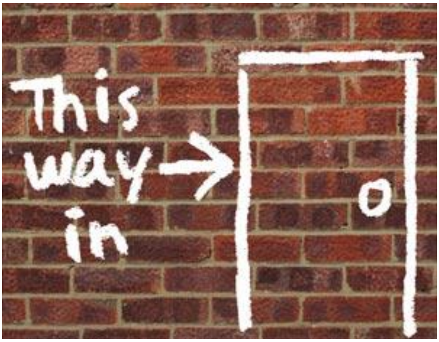
Βέβαια, δεν χρειάζεται να τοποθετήσουμε αυτά τα ζητήματα στην προμετωπίδα του προγράμματός μας. Είναι άσκοπο να βάζουμε ζητήματα του μέλλοντος στη σημερινή μας δουλειά. Αυτά τα θέματα δεν μπορούν να γίνουν κατανοητά από ανθρώπους που δεν έχουν μελετήσει τις ιδέες του Μαρξισμού. Οι άνθρωποι τείνουν, όπως λεν και οι Αγγλοι, να περνούν από γεφύρια όταν φτάσουν σε αυτά, όχι πριν. Αν δεν πείσουμε τους ανθρώπους ότι είμαστε ειλικρινείς όταν συμμετέχουμε *στις δικές τους* μάχες, αυτές στις οποίες έχουν εμπλακεί και τις καταλαβαίνουν, θα μας κρατήσουν μακριά και θα μας απομονώσουν.

Από την άλλη, δεν κρύβουμε την ανάλυσή μας. Παρόλο που δεν επιμένουμε να πείσουμε σήμερα τους ανθρώπους για την ανάγκη να «συντριβεί το αστικό κράτος» τούς λέμε ειλικρινά ότι η ανάλυσή μας μάς κάνει να πιστεύουμε ότι σε κάποιο στάδιο θα υπάρξει η τελική αναμέτρηση, οπόταν αυτά τα ζητήματα θα πρέπει να αντιμετωπιστούν. Δεν χρειάζεται να τους

πείσουμε τώρα, αλλά πρέπει να διασφαλίσουμε ότι η ανάλυσή μας είναι ανοικτή σε όλους.[3]

[3] *Αυτό μπορεί να μην είναι δυνατό σε περιπτώσεις καταπιεστικών καθεστώτων. Σε τέτοιες περιπτώσεις, τι λέγεται και τι όχι πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις πραγματικότητες της στιγμής.*

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Η παρέμβαση του Χάρι Ράτνερ στο ζήτημα του μεταβατικού προγράμματος έχει με πολλούς τρόπους ρίξει νέο φως πάνω σε αυτό που λείπει από το προγραμματικό οπλοστάσιο της αριστεράς. Ενώ δεν υπάρχει τέλος σε κείμενα ανάλυσης και προπαγάνδας, η αριστερά έχει γενικά αποτύχει να δώσει ένα αξιόπιστο και συγκεκριμένο πρόγραμμα που να δείχνει το δρόμο εξόδου από τα καπιταλιστικά αδιέξοδα. Αν αυτή η κατάσταση ήταν ερμηνεύσιμη και κατανοητή σε περιόδους οικονομικής άνθισης, άλλο τόσο εξοργιστική και αδιανόητη είναι στο σημερινό κόσμο της απόλυτης οικονομικής σύγχυσης μέσα στις γραμμές των οικονομικών στοχαστών του καπιταλισμού και των βίαιων μέτρων λιτότητας από

αποπροσανατολισμένες κυβερνήσεις, συμπεριλαμβανομένων και σοσιαλδημοκρατικών.

Τι έχει πάει λάθος; Αν κοιτάξουμε το είδος της φιλολογίας που η μεγάλη πλειοψηφία των αυτοαποκαλούμενων επαναστατικών ομάδων έχει παράξει τον τελευταίο μισό αιώνα, δύσκολα θα βρούμε κάποια σοβαρή κριτική του καπιταλισμού. Οι περισσότερες συνεχίζουν την αναπαραγωγή κλασικού υλικού που είναι όλο και περισσότερο χωρίς σημασία στον σημερινό κόσμο που αλλάζει τόσο γρήγορα. Την πιο χοντροκομμένη έκφραση αυτού του είδους της πνευματικής τεμπελιάς μπορούμε να βρούμε στην έτοιμη λύση για οποιοδήποτε πρόβλημα ξεφυτρώνει από τις λειτουργίες του καπιταλισμού: «μόνο ο σοσιαλισμός μπορεί να δώσει λύση». Μια απάντηση που μπορεί να είναι σωστή, είναι όμως ανεπαρκής.

Το μεταβατικό πρόγραμμα του Τρότσκι έτυχε κι αυτό

κακομεταχείρισης από τους επιγόνους. Σε αντίθεση με τη διαλεκτική προσέγγιση του ίδιου, που επιμένει να δένει την ανάλυση και το πρόγραμμά του με την αντικειμενική κατάσταση και τις ανάγκες της τρέχουσας επαναστατικής δουλειάς, χρησιμοποιούν τα γραφτά του σαν την Αγία Γραφή της νέας θρησκείας,

την αιώνια αλήθεια της επαναστατικής σοφίας. Μη μπορώντας να καταλάβουν ότι η αντικειμενική κατάσταση είχε δραστικά αλλάξει μετά τον πόλεμο, συνέχισαν να χρησιμοποιούν την ανάλυση και το πρόγραμμα του Τρότσκι, που δεν είχε καμιά σχέση με την πραγματικότητα στις νέες συνθήκες ενός ανανεωμένου καπιταλισμού.

Ποια ήταν η μέθοδος του Τρότσκι; Η ανάλυσή του για τη δεκαετία του τριάντα τον οδήγησε στο συμπέρασμα ότι ο καπιταλισμός περνούσε τα τελευταία στάδια αποσύνθεσης, την «επιθανάτια αγωνία του». Κάποιος θα μπορούσε να αμφισβητήσει την ορθότητα της ανάλυσής του, αλλά υπήρχαν πολλά στοιχεία που τη στήριζαν. Το μεγάλο κραχ του 1929 είχε οδηγήσει στη χειρότερη κρίση της ιστορίας του καπιταλισμού. Οι Μουσολίνι και Χίτλερ ήταν στην εξουσία και ο πόλεμος πλησίαζε γοργά. Το δίλημμα *Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα* ήταν πολύ πραγματικό. Ό,τι και να συνέβαινε, η θέση του Τρότσκι δικαιώθηκε με το ξέσπασμα, αλλά και τη βιαιότητα του Δεύτερου Παγκόσμιου Πόλεμου.

Ο Τρότσκι έπρεπε να δώσει μια πλατφόρμα με την οποία οι επαναστάτες να μπορούν να δουλέψουν. Ο σταλινισμός είχε αποδείξει ότι είχε ξοφλήσει σαν δύναμη της επανάστασης και η σοσιαλδημοκρατία ήταν ανίκανη είτε να καταλάβει την κατάσταση είτε να δώσει τη μάχη ενάντια στις δυνάμεις της αντίδρασης. Ακόμα χειρότερα, τόσο ο σταλινισμός όσο και η σοσιαλδημο-

κρατία συνεργάζονταν με αυτούς που ήταν υπεύθυνοι για τα παγκόσμια αδιέξοδα, την μπουρζουαζία. Η δημιουργία της Τέταρτης Διεθνούς μπορεί να αντικριστεί μόνο μέσα σε αυτό το πλαίσιο: σαν μια προσπάθεια να συσπειρώσει τις δυνάμεις της επανάστασης γύρω από τη μικρή ομάδα των οπαδών του για να τη μετατρέψει σε δύναμη ικανή ν' αλλάξει τον κόσμο.

Το ίδιο πλαίσιο πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας όταν εξετάζουμε το *Μεταβατικό Πρόγραμμα*. Δεν είναι τίποτε περισσότερο και τίποτε λιγότερο από ένα εργαλείο για να συσπειρώσει την εργατική τάξη στις γραμμές της επανάστασης. Με αυτή την έννοια δεν δίνει σωσίβιο στον καπιταλισμό. Αντίθετα, εκθέτει την ανικανότητά του να εφαρμόσει απλά μέτρα για να βγάλει την κοινωνία από την αθλιότητα. Από την άλλη, ένα τέτοιο πρόγραμμα δεν μπορεί να βασίζεται σε ψέματα, δεν μπορεί να είναι απλώς υποσχέσεις για να κερδηθεί η στήριξη της εργατικής τάξης, υποσχέσεις που θα εγκαταλειφτούν αργότερα. Τέτοιες τακτικές μπορεί μερικές φορές να δουλέψουν σε αστικές εκλογικές καμπάνιες, αλλά είναι άχρηστες στην επαναστατική δουλειά. Οι εργάτες δεν είναι βλάκες να παρασυρτούν σε επανάσταση, είναι αρκετά ικανοί για να καταλάβουν τις προθέσεις επίδοξων ηγετών και να δράσουν ανάλογα. Ο πιο συνηθισμένος λόγος της απομόνωσης των «επαναστατικών» ομαδούλων είναι αυτή η έλλειψη σεβασμού από μέρους τους στην ευφυΐα της εργατικής τάξης.

Θα μπορούσαμε να συζητούμε χωρίς τέλος κατά πόσο οι συγκεκριμένες προγραμματικές προτάσεις του *Μεταβατικού Προγράμματος* του Τρότσκι ήταν οι σωστές στην εποχή τους, κατά πόσο έκρινε σωστά τις διαθέσεις της εργατικής τάξης και τις πιθανότητες να την κινητοποιήσει προς το στόχο της επανάστασης. Το σημαντικό, όμως, είναι ότι έχουν την ίδια σχέση με το σήμερα μ' αυτή που έχουν και τα τελευταία κεφάλαια του *Κομμουνιστικού Μανιφέστου*. Δεν είναι δουλειά του ενεργού επαναστάτη να γράφει ακαδημαϊκά συγγράμματα που να έχουν ισχύ πέρα από την τρέχουσα κατάσταση. Πρέπει να αναλύει την τρέχουσα κατάσταση, να εξηγεί τη δυναμική της και να προτείνει μέτρα για αντιμετώπισή της. Αυτά τα μέτρα είναι αναγκαστικά συγκεκριμένα και περιορισμένα στην εφαρμογή τους, τόσο χρονικά όσο και γεωγραφικά. Κάποια από αυτά τα μέτρα μπορεί να είναι εφαρμόσιμα σε διαφορετικές περιόδους, άλλα όχι. Αυτό που έχει σημασία είναι η λογική πίσω από αυτά, η μέθοδος που οδήγησε σε αυτά.

Το πρώτο βήμα στη διαδικασία διαμόρφωσης ενός προγράμματος είναι η ανάλυση της σημερινής εποχής. Δεν μπορούμε να επέμβουμε στην πολιτική και κοινωνική διαδικασία, αν δεν καταλάβουμε την αντικειμενική κατάσταση αν δεν καταλάβουμε τη δυναμική αυτής της διαδικασίας. Είναι πολύ ελκυστικό να προσπεράσουμε αυτό το βήμα και βασισμένοι σε γενικές εντυπώσεις των αναγκών της στιγμής να

προσπαθήσουμε να διαμορφώσουμε ένα πρόγραμμα. Αυτό είναι που η αριστερά συνήθιζε να κάνει τις πιο πολλές φορές. Το αποτέλεσμα ήταν τυποποιημένα προγράμματα εμπειρικού χαρακτήρα.

Οι Μαρξ και Έγκελς ήταν πρωτοπόροι αυτής της ανάλυσης, όταν αντιμετώπιζαν τον καπιταλισμό του δέκατου ένατου αιώνα και εντόπιζαν συγκεκριμένους μηχανισμούς με τους οποίους το σύστημα ανέπτυσσε τις παραγωγικές δυνάμεις. Έδειξαν ότι το σύστημα δεν ήταν σταθερό, αλλά ήταν αναγκασμένο να περνά μέσα από κύκλους άνθισης και κρίσης. Με την ανάλυσή τους έδειξαν, επίσης, τους μηχανισμούς μέσα από τους οποίους ο καπιταλισμός δημιουργούσε το προλεταριάτο και τις συνθήκες για τη δημιουργία προλεταριακής συνείδησης, που θα οδηγούσαν στην κοινωνική επανάσταση. Έδειξαν το πώς ο καπιταλισμός *δημιουργούσε τους νεκροθάφτες του.*

Η δουλειά για τη δημιουργία και την ανάπτυξη της Δεύτερης Διεθνούς βασίστηκε σε αυτή την ανάλυση. Οι Μαρξ και Έγκελς δεν ανέμεναν άμεση κατάρρευση του καπιταλισμού, με βάση την οικονομική τους ανάλυση του συστήματος. Η πρόβλεψη τους ήταν μακροπρόθεσμη, βασισμένη στις εγγενείς τάσεις των μηχανισμών του συστήματος. Αντιλήφθηκαν ότι οι επαναστάσεις είχαν μικρή πιθανότητα επιτυχίας όσο ο καπιταλισμός μπορούσε να αναπτύσσει τις παραγωγικές δυνάμεις, όσο θα μπορούσε να ξεπερνά τις κρίσεις του και να δημι-

ουργεί νέες εποχές ανάπτυξης. Όπως και νάχει, η ανάλυσή τους τούς οδήγησε στο συμπέρασμα ότι οι καπιταλιστικές κρίσεις θα γίνονταν ολοένα και πιο βαθιές, μέχρι η εργατική τάξη να είναι αρκετά δυνατή για να τον ανατρέψει και να εγκαθιδρύσει τη δική της κυριαρχία.

Αυτό δεν σημαίνει πως περίμεναν ότι ο κόσμος θα ήταν καπιταλιστικός για περισσότερο από ένα αιώνα αργότερα. Το χρονοδιάγραμμά τους μετριόταν ίσως σε δεκαετίες παρά σε χρόνια, αλλά σίγουρα όχι σε αιώνες. Το σύστημα που περίγραψαν ήταν ο ανταγωνιστικός καπιταλισμός, με τη συσσώρευση του κεφαλαίου να οδηγεί σε ολοένα και μεγαλύτερες εταιρείες, που έφτανε στο τέλος στη δημιουργία μονοπωλίων, την άρνηση της κινητήριας δύναμης του ίδιου του καπιταλισμού, του ανταγωνισμού. Ο καπιταλισμός, μέσα στο πλαίσιο του τέλους του δέκατου ένατου και αρχές του εικοστού αιώνα, εξάντλησε πιθανότατα τον εαυτό του, όπως έδειξε και το ξέσπασμα του Πρώτου Παγκόσμιου Πόλεμου. Αν οι ηγέτες της Σοσιαλδημοκρατίας έμεναν πιστοί στις θέσεις τους και δεν εγκατέλειπαν το διεθνισμό, η κοινωνική επανάσταση και όχι ο πόλεμος θα ήταν το πιθανό αποτέλεσμα.

Την ανάλυση του Λένιν γι' αυτή τη διεργασία βρίσκουμε στο βιβλίο του *Ιμπεριαλισμός, το Ανώτατο Στάδιο του Καπιταλισμού*. Όπως δηλώνει ο τίτλος, ο Λένιν θεωρούσε τον ιμπεριαλισμό ως το αποτέλεσμα της εξάντλη-

σης των δυνατοτήτων του καπιταλισμού, που σήμαινε ότι η κοινωνική επανάσταση ήταν η μόνη διέξοδος. Ο

πόλεμος οδήγησε σε επανάσταση στη Ρωσία, όχι όμως αλλού. Η αναδιάταξη της ισορροπίας δυνάμεων μεταξύ των ιμπεριαλιστικών χωρών έδωσε για λίγο μια περίοδο χάριτος στον καπιταλισμό, αλλά όχι για πολύ. Μόλις δυο δεκαετίες είχαν περάσει από την πιο βάρβαρη σφαγή στην ιστορία του ανθρώπου, όταν ξέσπασε η ακόμα πιο ωμή βαρβαρότητα του Δεύτερου Παγκόσμιου Πόλεμου.

Στο τέλος του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου και τα χρόνια που ακολούθησαν η Ανατολική Ευρώπη και η Κίνα χάθηκαν για τον καπιταλισμό. Ο παγκόσμιος καπιταλισμός ήταν βαριά πληγωμένος αλλά δεν πέθανε, παρά τις προβλέψεις των επαναστατικών ομαδούλων. Αντίθετα, για δεκαετίες περνούσε από επιτυχία σε επιτυχία. Η οικονομία του αναπτυσσόταν με ικανοποιητικούς ρυθμούς και οι κρίσεις του γίνονταν απλές παρενοχλήσεις σε μια κατά τα άλλα ευτυχισμένη πορεία. Ο μόνος ανταγωνιστής του, η Σοβιετική Ένωση, μετά από μια σύντομη περίοδο εκπληκτικών ρυθμών ανάπτυξης και αισιοδοξίας ότι θα έφτανε τη

Δύση, υστερούσε για μια ακόμα φορά τόσο σε οικονομικούς όσο και σε κοινωνικούς όρους.

Χρειάστηκε μέχρι τη δεκαετία του 1970 για να εμφανιστούν τα πρώτα προβλήματα. Και χρειάστηκε μέχρι το 2008 για να αποκαλυφθούν και οι τελευταίες ψευδαισθήσεις για το «τέλος της ιστορίας». Και πάλι, είναι καθαρό ότι αυτό δεν ήταν το χρονικό πλαίσιο που έβαζε ο Λένιν για την επανάσταση. Είναι καθαρό ότι το «τελευταίο στάδιο του καπιταλισμού» του Λένιν δεν ήταν ακριβώς και τόσο τελευταίο. Θα πρέπει κάποιος να έχει πολύ χαλαρή αντίληψη της λογικής για να ισχυριστεί ότι ο ιμπεριαλισμός, όπως παρουσιάζεται στην ανάλυσή του, είναι πράγματι το τελευταίο στάδιο του καπιταλισμού, που σήμερα απλώς επιβιώνει αναμένοντας την ανατροπή του.

Τι συμβαίνει λοιπόν; Υπάρχει ένα «νέο στάδιο» του καπιταλισμού; Η δική μου ανάγνωση είναι ότι η εκτίμηση του Λένιν είναι βασισμένη στους περιορισμούς του καπιταλισμού, οργανωμένου με τη μορφή των εθνικών κρατών. Η εξάντληση των δυνατοτήτων καπιταλιστικής ανάπτυξης μέσα στα εθνικά σύνορα σήμαινε ότι η εθνική μπουρζουαζία θα προσπαθούσε να επεκταθεί στο διεθνή χώρο. Σ’ αυτή την προσπάθεια βρέθηκαν αντιμέτωπες η μια με τα συμφέροντα της άλλης, που σε κάποιο στάδιο τις οδήγησαν σε κρίσεις και πόλεμο. Αυτό που έσωσε τον διεθνή καπιταλισμό μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν η τεράστια

ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, ο παραμερισμός των δασμών και η επιτυχής ρύθμιση των οικονομικών σχέσεων μεταξύ των εθνών. Κι αυτό έγινε δυνατό μέσα από το πιο σημαντικό αποτέλεσμα του πολέμου: την αδιαμφισβήτητη κυριαρχία των ΗΠΑ στον καπιταλιστικό κόσμο.

Απ' ό,τι γνωρίζω, δεν υπάρχει ικανοποιητική ανάλυση από την αριστερά των λειτουργιών του καπιταλισμού από την εποχή του Πολέμου. Τέτοια ανάλυση είναι κρίσιμης σημασίας για το σχεδιασμό των πλάνων και της δράσης μας. Υποπτεύομαι ότι ο μοντέρνος καπιταλισμός δεν περιορίζεται μέσα σε εθνικά σύνορα, έχει γίνει πραγματικά διεθνής. Φυσικά υπάρχουν ακόμα εμπόδια στην παραγωγή λόγω της ύπαρξης των εθνικών κρατών, φυσικά υπάρχουν συγκρούσεις και τριβές μεταξύ των καπιταλιστικών χωρών. Όμως αυτές οι συγκρούσεις δεν επιλύονται με πόλεμο, αλλά σε τελική ανάλυση με τη διαμεσολάβηση των ΗΠΑ. Η μόνη πραγματική απειλή στην αμερικάνικη κυριαρχία προερχόταν όχι από ένα παραδοσιακό ιμπεριαλιστικό κράτος ή από κάποια δυνατή καπιταλιστική οικονομία αλλά από σταλινικά ή εκτραπέντα κράτη[1].

[1] Μετάφραση του *rogue states*. Το Ιρακ του Σάνταμ Χουσέιν, η Λιβύη του Μουαμάρ Γκαντάφι και, σήμερα, το Ιράν του Αχμαντινετζάντ ή η Συρία του Μπασάρ Ασσαντ είναι που

Δεν είναι τυχαίο ότι παρά τη σχεδόν συνεχή ύπαρξη πολέμων στον κόσμο, ούτε μια φορά δεν τέθηκε καν ζήτημα πολέμου μεταξύ δύο μεγάλων καπιταλιστικών κρατών. Από την άλλη, ο πόλεμος ήταν η εύκολη λύση ενάντια σε αδύνατα κράτη που αρνήθηκαν να υποταχθούν πλήρως στις αμερικάνικες επιθυμίες. Μπορεί κάποιος να καταλάβει γιατί η πλειοψηφία της αριστεράς θεώρησε την αποικιακή επανάσταση ως το μόνο παιγνίδι σε εξέλιξη, γιατί ακόμα εξίσωσαν την επανάσταση με αστικά βοναπαρτιστικά καθεστώτα στον Τρίτο Κόσμο. Για τον ίδιο λόγο, μπορεί κάποιος να καταλάβει γιατί ο σταλινισμός, παρά τις φρικαλεότητες και τα οικονομικά του αδιέξοδα, συνέχισε να ασκεί τέτοια δελεαστική επιρροή στις καταπιεσμένες τάξεις και το παγκόσμιο προλεταριάτο. Αυτή φυσικά η μετατοπισμένη έμφαση μπορούσε μόνο να έχει περιορισμένα αποτελέσματα, που έτσι κι αλλιώς εξανεμίστηκαν, με καταστροφικά αποτελέσματα, όταν κατέρρευσε ο σταλινισμός.

Τα πιο πάνω δεν αποτελούν απλώς μια ακαδημαϊκή άσκηση. Έχουν άμεση σχέση με τις οργανωτικές δομές και τις προγραμματικές θέσεις της αριστεράς. Έχοντας σαν βάση την προοπτική της επικείμενης επανάστασης,

---

προκαλούν τον τρόμο στις ΗΠΑ, όχι η Γερμανία ή η Ευρώπη ή η Ιαπωνία. (Σημ. μετ.)

κάτι που ίσως ήταν σωστό την περίοδο πριν και αμέσως μετά τον Πόλεμο, οδηγήθηκε σε υπερ-αριστερά προγράμματα και άκαμπτες δομές που απομόνωσαν τους επαναστάτες από τους εργάτες. Αντίθετα, η Σοσιαλδημοκρατία και ο Σταλινισμός, που για τους δικούς τους λόγους δεν είχαν επαναστατική ατζέντα, μπορούσαν να δώσουν ένα πειστικό πρόγραμμα μεταρρύθμισης ή της πολιτικής των σταδίων για να κερδίσουν τον κόσμο στην αντίληψή τους για ένα καλύτερο αύριο.

Ο Τεντ Γκραντ, σχεδόν τυχαία, έπεσε πάνω στη σωστή στρατηγική, όταν μεταμόρφωσε τη βραχυπρόθεσμη τακτική του *εισοδισμού* σε μακρόχρονη πολιτική. Απόδειξη τούτου είναι η επιτυχία του *Μίλιταντ* στη Βρετανία. Είναι κρίμα που δεν προχώρησε στην ολοκληρωτική εγκατάλειψη του όρου. Οι επαναστάτες δεν θα πρέπει να βλέπουν τους εαυτούς τους σαν ξένα σώματα μέσα στα μαζικά εργατικά κόμματα. Πρέπει να δουν τους εαυτούς τους, αλλά και να συμπεριφέρονται, ως αναπόσπαστο κομμάτι της εργατικής τάξης και των οργανώσεών της. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να κρύβουν τις ιδέες τους ή να μην έχουν τη δική τους οργάνωση. Αλλά δεν πρέπει να απομονώνονται σε ένα δικό τους μικρόκοσμο, όπου οι ιδέες τους είναι κατανοητές μόνο από τους μυημένους. Ένας «έλεγχος πραγματικότητας» με τη μορφή μαζικής πολιτικής δράσης είναι αναγκαίος, για να μην χάνουν επαφή με τη συνείδηση της εργατικής τάξης.

Έτσι, το μεταβατικό πρόγραμμα πρέπει να αναπτυχτεί έχοντας στο νου την προοπτική της μετατροπής του κόμματος ή των κομμάτων της εργατικής τάξης σε επαναστατικές οργανώσεις. Αυτό σημαίνει πως δεν ανταγωνιζόμαστε το κόμμα, αγωνιζόμαστε όμως για τις ιδέες μας, για αυτό που θεωρούμε ορθές πολιτικές, ώστε να πείσουμε τα μέλη για την ορθότητά μας. Όποιες και να είναι οι διαφορές μας με τους ηγέτες τούς σεβόμαστε σαν τους εκλεγμένους αντιπροσώπους των μελών και δουλεύουμε μαζί τους, όχι εναντίον τους. Δεν αποφεύγουμε να τους κριτικάρουμε, αλλά ο στόχος της κριτικής μας είναι να διορθώσει την πολιτική του κόμματος, είτε με αλλαγή της στάσης της ηγεσίας είτε με αλλαγή ηγεσίας. Αυτό δεν βασίζεται σε μια υποτιθέμενη τυπολατρική ορθότητα συμπεριφοράς και δεν έχει τίποτε να κάμει με το αν πιστεύουμε ότι οι ηγέτες είναι ικανοί να αλλάξουν πορεία. Αν δεν πετύχουμε είτε να αλλάξουμε την πολιτική είτε να αλλάξουμε την ηγεσία, σημαίνει ότι οι εργάτες, ή τουλάχιστον οι εργάτες του κόμματος, δεν είναι ακόμα έτοιμοι να δεχτούν τις ιδέες μας και δεν θα μας ακολουθήσουν αν προκαλέσουμε διάσπαση.

Το πρακτικό επακόλουθο αυτής της λογικής είναι ότι μπορούμε να μετρήσουμε την ορθότητα της δράσης

μας μόνο με το βαθμό της επιτυχίας της. Το πρόβλημα είναι ότι αυτό μπορούμε να το κάμουμε με βεβαιότητα μόνο εκ των υστέρων. Όταν μπαίνουμε στη δράση βασιζόμαστε στην ανάλυσή μας για την κατάσταση και τις εκτιμήσεις μας για τα αποτελέσματα. Όσο καλύτερη είναι η ανάλυσή μας και όσο πιο ακριβείς οι προβλέψεις μας, τόσο καλύτερα θα είναι τα αποτελέσματα. Φυσικά πρέπει από την μια να είμαστε προσεκτικοί να μην πιέσουμε τα πράγματα πριν η κατάσταση είναι ώριμη, προκαλώντας έτσι την ήττα, κι από την άλλη να μην είμαστε υπερβολικά επιφυλακτικοί και να χάνουμε σημαντικές ευκαιρίες. Πρέπει να τολμούμε και να παίρνουμε ρίσκα. Διαφορετικά ποτέ δεν θα έχουμε χρήσιμα αποτελέσματα.

Οι περισσότερες από τις Τροτσκιστικές ομάδες έχουν ακολουθήσει μια υπερ-αριστερή πορεία, κηρύσσοντας την επανάσταση και απομονώνοντας τους εαυτούς τους από τους εργάτες. Κάποιοι από αυτούς σε κάποιο στάδιο συνειδητοποίησαν ότι η προλεταριακή επανάσταση δεν ήταν κοντά κι άλλαξαν κατεύθυνση προς καιροσκοπικές πολιτικές. Ο *βαθύς εισοδισμός* των Λαμπερτικών και η στήριξη αντιιμπεριαλιστών αστών βαναπαρτών ηγετών από τους Παμπλικούς είναι ίσως τέτοια παραδείγματα. Όμως, σήμερα φαίνεται ότι ο κίνδυνος δεν είναι η πρόβλεψη της επανάστασης εκεί που δεν υπάρχει ή αυτός της σύμπλευσης με τη μη-επαναστατική πραγματικότητα. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος έγκειται στο να μην καταλάβουμε το μέγεθος των

αλλαγών μετά την κατάρρευση της καπιταλιστικής οικονομίας το 2008. Για πρώτη φορά μετά τον Πόλεμο, μπορούμε ίσως να μιλούμε για εξάντληση των δυνατοτήτων του παγκόσμιου καπιταλισμού. Μπαίνουμε ξανά σε μια περίοδο μόνιμης κρίσης, μπορεί για μια ακόμα φορά να είμαστε μάρτυρες της *επιθανάτιας αγωνίας* του καπιταλισμού.

Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να πανικοβληθούμε και να δράσουμε βιαστικά. Αντίθετα, σημαίνει ότι μόνο τώρα ο καπιταλισμός αρχίζει να δείχνει τις πραγματικότητές του στη μοντέρνα εργατική τάξη, είναι μόνο τώρα που δημιουργεί για άλλη μια φορά τις συνθήκες για τη δημιουργία των νεκροθαφτών του. Αυτό είναι μια τεράστια ευκαιρία για τους Μαρξιστές. Πρέπει να αναπτύξουμε τις πολιτικές μας σε συντονισμό με την ανάπτυξη της συνείδησης της εργατικής τάξης, πρέπει να αναπτύξουμε τις δυνάμεις μας σε συντονισμό με την ανάπτυξη των μαζικών οργανώσεων της εργατικής τάξης. Πρέπει πάντα να έχουμε υπόψη ότι, άσχετα με το πόσο επείγοντα φαίνονται τα καθήκοντά μας, πρέπει να βεβαιωνόμαστε ότι σκεφτόμαστε καλά αυτό που πάμε να κάνουμε.

Ποια λοιπόν πρέπει να είναι η φιλοσοφία του *Μεταβατικού Προγράμματός* μας; Καταρχήν, πρέπει να βασίζεται στις σημερινές πραγματικότητες, τις πλατύτερες κοινωνικές και οικονομικές πραγματικότητες, αλλά και τις πραγματικότητες στις οργανωτικές δομές των εργατικών

οργανώσεων. Μέσα στο πλαίσιο του πολιτικού κλίματος που έχουμε περιγράψει πιο πάνω, αυτό δεν θα είναι και πολύ δύσκολο. Η κρίση του 2008 εκτόξευσε πολιτικές, όπως την εθνικοποίηση των τραπεζών, από τον παραμυθένιο κόσμο της σοσιαλιστικής ουτοπίας στο κύριο ρεύμα της οικονομικής σκέψης, τόσο της σοσιαλιστικής όσο και της καπιταλιστικής. Τέτοια ασάφεια ανάμεσα στις σοσιαλιστικές και τις καπιταλιστικές πολιτικές θα κάνει ολοένα και πιο εφικτή την πρόταση και υπεράσπιση προγραμμάτων που οδηγούν στην εφαρμογή σοσιαλιστικών μέτρων, προγραμμάτων που θα γίνουν κατανοητά και θα στηριχτούν από τους εργάτες, προγραμμάτων που θα συσπειρώσουν γύρω τους τις δυνάμεις της επανάστασης. Η ψαλίδα μεταξύ μεταρρύθμισης και επανάστασης θα συνεχίσει να κλείνει, όσο οι μεταρρυθμίσεις θα είναι όλο και πιο δύσκολο να υλοποιηθούν μέσα στα πλαίσια του καπιταλισμού. Ολοένα και περισσότερο, αιτήματα για μεταρρυθμίσεις θα είναι ισοδύναμα με αίτημα για επανάσταση. Το ζήτημα είναι να μην το ξεχνούμε αυτό και να ετοιμαζόμαστε ανάλογα.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Η ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

Ο Πατ Μπυρν έχει γράψει ένα πολύ ενημερωτικό κείμενο σχετικά με την πολιτική της Τρίτης Διεθνούς. Ως πηγή για τη συζήτηση πάνω στο θέμα της δουλειάς στις μαζικές οργανώσεις θα αποδειχτεί ανεκτίμητο και κάθε ένας που συμμετέχει πρέπει να το διαβάσει με ανοικτό μυαλό και να αφομοιώσει τα μαθήματα από την εμπειρία που περιγράφει.

Πολύ μεγάλο ενδιαφέρον έχει η αφήγηση για την προβληματική πολιτική της Τρίτης Διεθνούς στην περίπτωση του Ιταλικού και Γερμανικού Σοσιαλιστικού Κόμματος. Φτωχή πληροφόρηση, έλλειψη υπομονής, εμπιστοσύνη σε στελέχη αμφιβόλων ικανοτήτων, φαίνεται να

είναι τα χαρακτηριστικά αυτής της συμπεριφοράς, σίγουρα στην περίπτωση της Ιταλίας και, ίσως, και στη Γερμανία. Το αποτέλεσμα ήταν η παράδοση, στην κυριολεξία, της εργατικής τάξης στους ρεφορμιστές και πολύ πιθανό μια χαμένη ευκαιρία για την αποτροπή της ανόδου του Μουσολίνι και αργότερα, βέβαια, του Χίτλερ. Και στις δυο περιπτώσεις, ο Πατ Μπυρν ρίχνει φως και δείχνει με πειστικό τρόπο τα παραστρατήματα και την έλλειψη ευαισθησίας από την ηγεσία, ιδιαίτερα τη διεθνή ηγεσία, προς τους εθνικούς ηγέτες.

Ο Πατ Μπυρν κάνει, επίσης, τη σημαντική παρατήρηση για τη σημασία της διατήρησης της παράδοσης, με τη μορφή του ονόματος του Κόμματος. Έχουμε επανειλημμένα δει την αφοσίωση της εργατικής τάξης στα κόμματά της και τις ονομασίες τους. Είναι η σημαία που εμπιστεύονται, είναι το σύμβολο της ενότητάς τους. Οποιαδήποτε απειλή για τα κόμματά τους αντικρίζεται σαν υπόσκαψη της ενότητάς τους, σαν απειλή για τους ίδιους.

Είναι δελεαστικό να βλέπει κάποιος σ' αυτή τη συμπεριφορά της Τρίτης Διεθνούς το έμβρυο της μεταγενέστερης συμπεριφοράς κατά τη διάρκεια των Σταλινικών χρόνων και της σημερινής συμπεριφοράς των ηγετών των διαφόρων σεχτών. Με κάποια έννοια αυτό είναι κατανοητό. Πρέπει παρόλα αυτά να είμαστε προσεκτικοί. Οι μεταγενέστερες ηγεσίες χρησιμοποιούν τις αποφάσεις της Τρίτης Διεθνούς σαν δικαιολόγηση της

συμπεριφοράς τους, αντιγράφουν τις άκαμπτες οδηγίες και τις αμφίβολες διαδικασίες που ακολούθησε. Αλλά υπάρχει άβυσσος ανάμεσα στον τρόπο που λειτουργούσε η Τρίτη Διεθνής και τον τρόπο που λειτουργούν οι Σταλινικοί ηγέτες και οι ηγέτες των σεχτών. Δυστυχώς, η ανάλυση του Πατ Μπυρν δεν αγγίζει αυτό το ζήτημα και μπορεί έτσι να οδηγήσει σε απόρριψη της Τρίτης Διεθνούς σαν απολυταρχικής οργάνωσης με σεκταριστική στάση και αμφίβολο επαναστατικό χαρακτήρα. Ουσιαστικά, η δουλειά του Πατ Μπυρν φτάνει πολύ κοντά στο να αντιμετωπίσει τη συμπεριφορά των Σταλινικών ηγετών και των ηγετών των σεχτών σαν συνέχεια των μεθόδων της Τρίτης Διεθνούς.

Γράφει ο Πατ Μπυρν:

> Αρχικά, λόγω της μαζικής ριζοσπαστικοποίησης στη δεκαετία του 1920 και του κύρους και των πηγών της επαναστατικής Ρωσίας, κάποια από τα νέα κομμουνιστικά κόμματα απέκτησαν μεγάλη υποστήριξη, συχνά μέσα από διασπάσεις των κύριων σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων ή ακόμα σε κάποιες περιπτώσεις κερδίζοντας την πλειοψηφία των μαζικών κομμάτων κάτω από τη σημαία τους. Όμως, τα μειονεκτήματα ενός τέτοιου μοντέλου εμφανίστηκαν από την πρώτη στιγμή. Απομονώνοντας τα πιο αριστερά στοιχεία του εργατικού κινήματος από το κύριο ρεύμα απόψεων, που επικρατούσε μέσα στην εργατική τάξη, ο σεκταρισμός εμφανίστηκε σχεδόν σε όλα τα Κομμουνιστικά Κόμματα. Δεν βοήθησε την κατάσταση η

ανάλυση της Κομμουνιστικής Διεθνούς που λανθασμένα υπέθεσε ότι η σοσιαλδημοκρατία και η ηγεσία της είχαν χάσει όλη την αξιοπιστία τους ανάμεσα στους εργάτες. Ο Λένιν κράτησε αυτή τη στάση από το ξέσπασμα σχεδόν του Πολέμου. Ήταν απόλυτα συνεπής όταν με τη δημιουργία της νέας Διεθνούς το 1919 ισχυρίσθηκε με σιγουριά ότι:

«Όταν ο πόλεμος ξέσπασε το 1914, ο οποίος για τέσσερα χρόνια πότισε τη γη με αίμα, ένας πόλεμος μεταξύ των καπιταλιστών για τη μοιρασιά των κερδών, της εξουσίας πάνω σε μικρά και αδύνατα κράτη, αυτοί οι σοσιαλιστές πέρασαν με τη μεριά των κυβερνήσεων τους. Πρόδωσαν τους εργάτες, βοήθησαν να συνεχιστεί η σφαγή, έγιναν εχθροί του σοσιαλισμού, πέρασαν στην πλευρά των καπιταλιστών. ***Οι μάζες των εργατών απομακρύνθηκαν από αυτούς τους προδότες του σοσιαλισμού. Σε όλο τον κόσμο υπήρξε στροφή στον επαναστατικό αγώνα.»*** *(δική μου η έμφαση).*

Ποιος ήταν υπεύθυνος για τον πόλεμο; Υπήρχαν διάφορα σοβαρά προβλήματα με την ανάλυση του Λένιν. Πρώτα από όλα, έκανε πολύ κακή εκτίμηση της διάθεσης των εργατών της Δύσης μετά τον Πόλεμο. Ναι, αγανακτούσαν ολοένα και περισσότερο με τον πόλεμο, αλλά στην έλλειψη μιας αποτελεσματικής καμπάνιας για την ειρήνη (μια άλλη ιστορία) μεγάλα στρώματα των εργατών υποστήριξαν τη σύγκρουση ακόμα και μέχρι το τέλος. Αυτό ήταν ιδιαίτερα αληθινό σε χώρες που ήταν στην «πλευρά των νικητών», όπως η Βρετανία. Απόδειξη γι' αυτό είναι ότι μέσα σε ένα μήνα από το

> τέλος του Πολέμου, οι γενικές εκλογές κατέβασαν τους Φιλελεύθερους από την εξουσία μόνο για να αντικατασταθούν από τους πιο δεξιούς Συντηρητικούς που πέτυχαν μεγάλη πλειοψηφία. Η υποστήριξη στον Πόλεμο ήταν ακόμα πιο μεγάλη σε χώρες όπως το Βέλγιο και τη Γαλλία που ένιωθαν ότι υπερασπίζονταν τη χώρα τους ενάντια στη γερμανική εισβολή.

Αυτό είναι λανθασμένη κατανόηση της ανάλυσης του Λένιν. Η διάθεση των εργατών δεν είναι μια στατική, σταθερή και αντικειμενική κατάσταση που μπορεί να κριθεί από κάποιο εργαλείο μετρήσεων όπως οι εκλογές ή μια δημοσκόπηση. Όπως το αντιλαμβάνομαι, ο Λένιν αξιολογεί τις υπάρχουσες δυνατότητες για επανάσταση, και βασισμένος σ' αυτές προσπαθεί να διατυπώσει πολιτικές που θα προωθούσαν την επανάσταση. Αυτό που λέει είναι ότι η αντικειμενική κατάσταση είναι τέτοια που οι εργάτες θα μπορούσαν να κερδηθούν σε επαναστατικές πολιτικές γιατί είδαν την προδοσία της Σοσιαλδημοκρατίας, γιατί είναι αγανακτισμένοι με τον πόλεμο. Το πιο πιθανό είναι ότι είχε δίκιο. Στη Ρωσία όπου υπήρχε μια αποφασιστική επαναστατική ηγεσία, και εδώ βρίσκεται όλη η δύναμη του σημείου που εγείρει το κείμενο του Μπυρν, ότι οι μπολσεβίκοι δεν ήταν μια μικρή σέχτα, αυτές οι πολιτικές καρποφόρησαν. Παρόμοιες διαδικασίες στη Γερμανία, την Ουγγαρία, τη Βρετανία και αργότερα την Ισπανία δείχνουν ότι η αξιολόγηση του Λένιν δεν ήταν και τόσο εκτός πραγματικότητας.

Αυτό όμως που είναι σημαντικό είναι ότι η συγκεκριμένη μορφή οργάνωσης των κομμάτων της Τρίτης Διεθνούς, που ουσιαστικά επιβλήθηκε από τον Λένιν και τους Ρώσους, ήταν ο δρόμος που επιλέγηκε στις συγκεκριμένες συνθήκες της Παγκόσμιας Επανάστασης που, σύφωνα με τη δική τους ανάλυση, βρισκόταν σε εξέλιξη. Δεν πρότειναν μια μακροπρόθεσμη πολιτική για το κτίσιμο του επαναστατικού κόμματος, κινητοποιούσαν επαναστατικές δυνάμεις σε ένα αγώνα ζωής και θανάτου για την επιβίωση και επέκταση της Ρωσικής Επανάστασης. Αν αυτή η πολιτική είχε πετύχει σε μια ακόμα χώρα, ειδικά αν αυτή η χώρα ήταν η Γερμανία ή η Βρετανία, η ιστορία θα είχε πάρει μια ριζικά διαφορετική πορεία.

Μπορεί κάποιος φυσικά να παρουσιάσει την έλλειψη επιτυχίας προς αυτή την κατεύθυνση ως απόδειξη ότι ο Λένιν είχε λάθος. Αυτό όμως θα ισοδυναμούσε με αντικατάσταση της διαλεκτικής με τον εμπειρισμό. Θα ισοδυναμούσε με άρνηση της δυνατότητας συνειδητής επέμβασης στην επαναστατική διαδικασία.

Ο Πατ Μπυρν περιγράφει την προσπάθεια σύγκλησης συνεδρίου των σοσιαλιστικών κομμάτων της Ευρώπης στη Στοκχόλμη με στόχο τον τερματισμό του πολέμου, για να δείξει τη ριζοσπαστικοποίηση των κομμάτων της Δεύτερης Διεθνούς και την αποτυχία του Λένιν να εκτιμήσει σωστά τη διάθεση της εργατικής τάξης. Σχολιάζει:

> Αυτό το κίνημα ειρήνης τρομοκράτησε τους αστούς πολιτικούς και στρατιωτικούς ηγέτες. Φοβήθηκαν τον αντίκτυπο που ένα τέτοιο συνέδριο θα είχε στη δέσμευση που είχαν για τον πόλεμο τα στρατεύματα και ο πληθυσμός γενικά. Οι συμμαχικές κυβερνήσεις τορπίλισαν το συνέδριο με τον απλό τρόπο της άρνησης έκδοσης διαβατηρίων στους σοσιαλδημοκράτες ηγέτες για να παραβρεθούν.
>
> Η σημασία αυτού του επεισοδίου ήταν ότι εκτός από τους πιο συνειδητούς εργάτες, κανένας δεν θεώρησε τους σοσιαλιστές των διαφόρων χωρών ως υπεύθυνους για το ξέσπασμα του πολέμου, ούτε για τη συνέχισή του τα τελευταία δυο χρόνια. Πώς αλλιώς μπορούμε να μεταφράσουμε τη μαζική αύξηση στήριξης των σοσιαλιστικών κομμάτων μετά τον Πόλεμο, ακόμα και στη Γερμανία, όπου η προδοσία τους θα έπρεπε να είναι πολύ εμφανής;

Αυτό, περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, δείχνει τη ριζοσπαστικοποίηση των εργατών. Οι ηγέτες της Σοσιαλδημοκρατίας ανταποκρίνονταν σε αυτό, αλλά δεν είχαν την τόλμη να δράσουν με επαναστατικό τρόπο. Ήταν φυσικό η πρώτη αντίδραση των εργατών να ήταν να στραφούν στους ηγέτες τους για δράση. Η θέση του Λένιν ήταν ότι αυτοί οι ηγέτες θα πρόδιναν τους εργάτες ξανά, με την αποτυχία της Στοκχόλμης να είναι προδοσία έτσι κι αλλιώς, και μια εναλλακτική ηγεσία θα έπρεπε να είναι έτοιμη για να συνεχίσει τον αγώνα.

Ο Πατ Μπυρν συνεχίζει:

> Ο Λένιν είχε διαφορετική άποψη. Πίστευε ότι η διεθνής σοσιαλδημοκρατία ήταν τελειωμένη και οι μάζες απλά περίμεναν μια επαναστατική εναλλακτική πρόταση για να κινητοποιηθούν για την ανατροπή του καπιταλισμού. Αυτό έκρινε καταστροφικά λανθασμένα τη διάθεση της πλειοψηφίας της εργατικής τάξης που η αρχική τους αυθόρμητη κίνηση μετά τον Πόλεμο ήταν απλά να ενταχθεί στα παραδοσιακά συνδικάτα και κόμματα της Σοσιαλδημοκρατίας με τα εκατομμύρια. Και με ακόμα πιο μεγάλους αριθμούς να ψηφίσει για καθαρά σοσιαλιστικές κυβερνήσεις πάνω σε πλατφόρμα ριζοσπαστικών κοινωνικών μεταρρυθμίσεων. Μόνο μέσα από την εμπειρία της αποτυχίας τέτοιων κομμάτων στην εξουσία θα μπορούσε να δημιουργηθεί το έδαφος για την εγκαθίδρυση μαζικών επαναστατικών δυνάμεων.

Ο Λένιν δεν «εκτίμησε λανθασμένα τη διάθεση της πλειοψηφίας». Κατάλαβε σωστά τη ριζοσπαστικοποίηση των εργατών και κατάλαβε, επίσης, ότι η προδοσία των ηγετών της Σοσιαλδημοκρατίας ήταν αναπόφευκτη. Αυτό που επιδίωκε ήταν είτε να τους αντικαταστήσει στην ηγεσία των κομμάτων της εργατικής τάξης είτε να δημιουργήσει νέα μαζικά επαναστατικά κόμματα, διασπώντας τα παλιά. Και πάλι, δεν προσπαθούσε να χτίσει σέχτες, αγωνιζόταν να δώσει επαναστατική ηγεσία στην εργατική τάξη σε πολύ στενά χρονοδιαγράμματα, προσπαθούσε να εξαπλώσει

την επανάσταση σε άλλες χώρες, πριν η Ρωσική επανάσταση οπισθοχωρήσει και μαραθεί.

Το πιο συνηθισμένο λάθος που γίνεται όταν κρίνονται ιστορικά γεγονότα είναι ίσως η αφαίρεση του ιστορικού πλαισίου στο οποίο διαδραματίζονται. Στην περίπτωση του Λένιν και σε μικρότερο βαθμό του Τρότσκι, αυτή είναι η πιο συνηθισμένη αιτία παρεξήγησης της πολιτικής τους, των εκτιμήσεών τους, της δράσης τους. Για ένα Λενινιστή, το πιο άχαρο καθήκον είναι ίσως η υπεράσπιση του Λένιν ενάντια σε κατηγορίες για αντιφατικές πολιτικές, για ακαμψία, για προσχεδιασμένη σκληρότητα. Τις περισσότερες φορές αυτές οι κατηγορίες είναι εκτός στόχου, ακριβώς γιατί δεν καταλαβαίνουν τις περιπλοκότητες της κατάστασης στην οποία δρούσε. Τις περισσότερες φορές δεν αντιλαμβάνονται πού στοχεύει το συγκεκριμένο κείμενο, τι προσπαθεί να εξηγήσει και τι προσπαθεί να καταφέρει. Ο Πατ Μπυρν πέφτει σ' αυτή την παγίδα:

> Ακόμα και μετά τα φανερά πισωγυρίσματα για την υπόθεση του κομμουνισμού στα τέσσερα χρόνια που ακολούθησαν τον Πόλεμο, ο Τρότσκι ακόμα εκτιμούσε λανθασμένα τη διάθεση των εργατών εκείνη τη στιγμή και απλούστευε τα καθήκοντα που έμπαιναν σχετικά με την εξασφάλιση της στήριξης της μάζας των εργατών για τον επαναστατικό μετασχηματισμό:
>
> *«Λόγω αυτής της φοβερής αιματηρής αναταραχής, ολόκληρη η εργατική τάξη της Ευρώπης εμποτίστηκε με*

επαναστατική διάθεση την αμέσως επομένη μέρα του Πολέμου. Συνεπώς, ένας από τους υποκειμενικούς όρους –η προσπάθεια για αλλαγή του κόσμου– γινόταν εφικτός. Τι έλειπε; Έλειπε το κόμμα, το κόμμα που θα ήταν ικανό να οδηγήσει την εργατική τάξη σε νίκη».

Συγκρίνετε τα πιο πάνω με την πιο ρεαλιστική αξιολόγηση του Καρλ Ράντεκ, Γραμματέα τότε της Κομμουνιστικής Διεθνούς και του αντιπροσώπου της στη Γερμανία:

«Στις χώρες-νικητές οι εργάτες επέστρεψαν σπίτι τους σε κάποιο βαθμό μεθυσμένοι από τις αναθυμιάσεις του πατριωτισμού, σε κάποιο βαθμό πεισμένοι ότι η μπουρζουαζία θα αποδεικνυόταν ευγνώμων για όσα υπέφεραν και θυσίασαν και ότι μια δημοκρατική εποχή, μια εποχή ειρήνης, θα ακολουθούσε. Αντί για προλεταριακή επανάσταση, ο Γουιλσονιανισμός ήταν το σύνθημα των εργατικών μαζών στις χώρες-νικητές. Αντιθέτως, στις ηττημένες χώρες η δίψα για ειρήνη και ησυχία ήταν το αίσθημα που κυριαρχούσε πάνω σε όλα τα άλλα προλεταριακά αισθήματα: ένα κομμάτι κρέας είχε περισσότερη αξία παρά τα όνειρα για απελευθέρωση του ανθρώπινου είδους. Όλοι οι κίνδυνοι που απειλούσαν την ελευθερία δεν υπήρχαν για τις μάζες. Τον Δεκέμβρη του 1918, πλήθη εργατών όλο ζωντάνια γέμισαν τους δρόμους των μεγαλύτερων πόλεων της Γερμανίας, απολαμβάνοντας κάθε μικρή πηγή ευχαρίστησης που τους ήταν προσιτή, όσο ταπεινή και να ήταν, χωρίς να σταματούν λεπτό να σκέφτονται αυτά που θα τους έφερνε η ειρήνη που ερχόταν.».

Οι δυο εκτιμήσεις δεν βρίσκονται κατανάγκη σε αντίφαση. Όπως σε κάθε πόλεμο, η «επόμενη μέρα» είναι γεμάτη αντιφάσεις. Επαναστατικά οράματα και ειρηνιστικές επιθυμίες μπορούν να συνυπάρχουν και αντιτιθέμενες τάσεις βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη. Αυτό που είναι αποφασιστικό είναι η καθοδήγηση της ηγεσίας. Αν είχε υπάρξει επαναστατική ηγεσία στα κόμματα της εργατικής τάξης, θα είχε υπάρξει επανάσταση (η θέση του Τρότσκι). Από τη στιγμή που δεν υπήρχε επαναστατική καθοδήγηση, οι μάζες ακολούθησαν διαφορετική πορεία (η εκτίμηση του Ράντεκ).

Καρλ Ράντεκ

Αυτό που βλέπουμε εδώ είναι δυο διαφορετικές εικόνες της ίδιας κατάστασης, από δυο διαφορετικές οπτικές γωνιές. Και οι δυο είναι σημαντικές, και οι δυο μπορεί να είναι αλήθεια. Αυτό που προσπαθεί να πετύχει ο Τρότσκι είναι να πείσει το ακροατήριό του για την ανάγκη επαναστατικής ηγεσίας, για την ανάγκη να κτιστεί επαναστατικό κόμμα. Από την άλλη ο Ράντεκ εξηγεί τα πραγματικά γεγονότα, περιγράφει την κοινωνική δυναμική όπως ήταν, χωρίς αποτελεσματική επαναστατική παρέμβαση. Αυτός είναι ο τρόπος με τον

οποίο πρέπει να προσπαθήσουμε να καταλάβουμε την ιστορία, όχι να αντιπαραθέτουμε τα δυο κείμενα με ένα επιφανειακό τρόπο και να υποθέτουμε ότι είναι αντιφατικά. Αν θέλουμε να είμαστε διαλεκτικοί, πρέπει να λάβουμε υπόψη όλα τα στοιχεία και γεγονότα, όχι μόνο αυτό που είναι ορατό στην επιφάνεια. Και όμως, ο Πατ Μπυρν χαρακτηρίζει τη θέση του Λένιν «αντιδιαλεκτική»:

> **Αντιδιαλεκτική Ανάλυση:** Το δεύτερο πρόβλημα με την ανάλυση του Λένιν ήταν ότι ήταν καθαρά αντιδιαλεκτική, βάζοντας όλους τους σοσιαλιστές ηγέτες σε μια σακούλα και παρουσιάζοντας τις απόψεις τους με ένα εξαιρετικά στατικό τρόπο. Υπήρχαν όμως φανερές, σημαντικές διαφορές μεταξύ των διαφόρων κομμάτων, αλλά επίσης και μέσα στα ίδια τα κόμματα, με ένα σημαντικό κομμάτι είτε να εναντιώνεται στον πόλεμο όπως έκανε το Βρετανικό ILP ή διάφορα τμήματα να στρέφονται ενάντια σ' αυτόν, σύντομα μετά το ξέσπασμά του, όπως έγινε με το Γερμανικό SPD. Και όπως ο Πόλεμος προχωρούσε μέσα στο 1917, όλοι οι βασικοί σοσιαλδημοκράτες ηγέτες της Ευρώπης εμφανίστηκαν δημόσια με θέση για τερματισμό του Πολέμου. Οι ανεπτυγμένοι εργάτες ήταν βέβαια ενήμεροι για αυτές τις διαφορές και τις εξελίξεις μέσα στα κόμματά τους. Έτσι δεν αντέδρασαν θετικά σε αυτό που είδαν σαν σαρωτική και άδικη καταδίκη όλων των ηγετών τους απο τους Μπολσεβίκους.

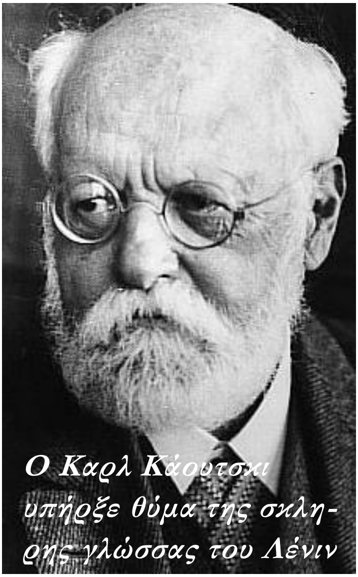
Πέρα από το ότι δεν είναι αντιδιαλεκτική, η ανάλυση του Λένιν είναι βασισμένη στην ανάγκη για επανάσταση. Η εκτίμησή του για το ανάστημα των ηγετών της Σοσιαλδημοκρατίας δεν ήταν μια ακαδημαϊκή άσκηση. Το ερώτημα που απαντούσε ήταν: είναι οι ηγέτες της Σοσιαλδημοκρατίας έτοιμοι να σταθούν στο ύψους του καθήκοντος να φέρουν σε πέρας την παγκόσμια επανάσταση; Η απάντησή του ήταν όχι. Δεν είχε την πολυτέλεια του χρόνου. Η Ρωσική επανάσταση ήταν νεκρή αν απομονωνόταν. Είναι μέσα σε αυτό το πλαίσιο, και μόνο μέσα σε αυτό, που θα πρέπει να προσπαθήσουμε να ερμηνεύσουμε τις πολιτικές του Λένιν.

Μπορεί βέβαια να ήταν λανθασμένος. Μπορεί η επανάσταση να μπορούσε να κερδίσει κάποιους από αυτούς τους ηγέτες. Έπρεπε όμως να πάρει μια απόφαση, και το ότι αυτή δεν είχε το επιθυμητό αποτέλεσμα δεν είναι απόδειξη ότι ήταν λανθασμένη.

ΑΣΧΗΜΗ ΓΛΩΣΣΑ

Ένα από τα πράγματα που με απωθούσαν από τον Λένιν στα χρόνια της πολιτικής μου διαμόρφωσης ήταν η χρήση από μέρους του προσβλητικής γλώσσας και η φαινομενικά άκαμπτη στάση του. Διαβάζοντας το «*Τι να κάνουμε;*» ή ακόμα το «*Η Προλεταριακή Επανάσταση και ο Αποστάτης Κάουτσκι*» ήταν, με αυτή την έννοια, μια τραυματική εμπειρία. Αν τα αντιπαραθέσουμε με το «*Ένα Βήμα Μπρος, Δυο Πίσω*» ή με το «*Κράτος και*

Επανάσταση» μπορούμε *να* συνειδητοποιήσουμε την τεράστια διαφορά που μπορεί να έχουν η γλώσσα και το ύφος στο σύγχρονο αναγνώστη. Όμως ο Λένιν δεν έγραφε για το σύγχρονο αναγνώστη. Προσπαθούσε να παρέμβει πολιτικά με έναν επαναστατικό τρόπο σε εξαιρετικά σκληρές συνθήκες. Στόχος του ήταν να εμπνεύσει εμπιστοσύνη για το μέλλον της επανάστασης, να εξηγήσει στους εργάτες ότι μπορούσαν να παλέψουν και να νικήσουν. Ήθελε γύρω του αποφασισμένους μαχητές, όχι αμφιταλαντευόμενους διανοούμενους.

Ο Καρλ Κάουτσκι υπήρξε θύμα της σκληρης γλώσσας του Λένιν

Πετύχαιναν οι τακτικές του; Όχι πάντα. Η «επιτυχία» του στο συνέδριο του ΡΣΔΕΚ το 1903 ήταν στην πραγματικότητα μια καταστροφή. Έχοντας το πλεονέκτημα της εκ των υστέρων γνώσης, οι αναλυτές τονίζουν το γεγονός ότι κέρδισε την ταμπέλα της «πλειοψηφίας» σ' αυτό το Συνέδριο, που χωρίς αμφιβολία βοήθησε την εικόνα του κόμματος σε μεταγενέστερα χρόνια, ειδικά στην επανάσταση του 1917. Και πάλι έχοντας το πλεονέκτημα της εκ των υστέρων γνώσης, βλέπουν το ξεκίνημα της αρχής του Δημοκρατικού Συγκεντρωτι-

σμού σ' αυτό το Συνέδριο. Η αλήθεια όμως είναι ότι στο Συνέδριο ο Λένιν έσπρωξε τους συντρόφους του στα όρια τους. Η διάσπαση ήταν τόσο καταστροφική όσο και απρόβλεπτη για τον Λένιν, ό,τι και να ισχυρίζεται η μετέπειτα Λενινιστική ειδωλολατρία. Η ρήξη του αργότερα με τον Πλεχάνοφ είχε ακόμα πιο καταστροφική επίδραση πάνω του.

Μετά από το Συνέδριο, ο Λένιν βρέθηκε σε κακή κατάσταση και έπρεπε να την αντιμετωπίσει. Δεν υπήρχε νόημα να θρηνεί για κάτι που ήταν πια γεγονός. Εξηγεί τη θέση του και διαμορφώνει την πολιτική του με έξοχο τρόπο στο «*Ένα Βήμα Μπρος, Δυο Πίσω*». Δεν κοιτάζει πίσω για να αλλάξει το παρελθόν, προγραμματίζει το μέλλον.

Είναι μέσα από αυτή την κατανόηση που πρέπει να δούμε το ξεκίνημα της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Η κακόγουστη γλώσσα είναι αποκρουστική για τον σύγχρονο αναγνώστη, που είναι εκπαιδευμένος στην ηθική της πολιτικής ορθότητας και της κουλτούρας της ανεκτικότητας:

> Από το ξεκίνημα και τα πρώτα χρόνια της Κομμουνιστικής Διεθνούς, οι Ρώσοι κομμουνιστές ηγέτες κατέφευγαν σε αντιπαραγωγική αποκήρυξη των σοσιαλδημοκρατών ηγετών είτε της δεξιάς είτε της αριστερής πτέρυγας του κινήματος. Με πολλούς τρόπους περιγράφονταν σαν «προδότες», «αντεπαναστάτες», «χαφιέδες της μπουρζουαζίας», «ψωρο-

ηγέτες», «εκτελεστές της εργατικής τάξης», κ.λπ. Η Δεύτερη Διεθνής περιγραφόταν κανονικά σαν η «Κίτρινη Διεθνής».

Εδώ δίνονται μερικές σύντομες παραθέσεις που δίνουν μια γεύση του τρόπου με τον οποίο οι σοσιαλδημοκράτες ηγέτες περιγράφονταν συχνά σε υλικό των πρώτων χρόνων της ΚΔ:

«...το στρατόπεδο της Δεύτερης Διεθνούς, που ήταν πάντα συνειδητά αντεπαναστατικό...»,

Η Δεύτερη Διεθνής είναι μια «σύναξη εχθρών της εργατικής τάξης, μεταμφιεσμένων σε Σοσιαλιστές»,

«Αυτό ισχύει όχι μόνο για τους σοσιαλ-πατριώτες που σήμερα έχουν καθαρά και ανοικτά περάσει στο στρατόπεδο της μπουρζουαζίας, που έχουν γίνει οι εκλεκτοί πληρεξούσιοι και εμπιστευματοδόχοι της τελευταίας και οι πιο αξιόπιστοι εκτελεστές της εργατικής τάξης...»

«Αν είστε σοβαροί στην επιθυμία σας για την τελική νίκη της παγκόσμιας επανάστασης, τότε έχετε να επιτελέσετε το πιο σοβαρό και ιερό καθήκον στη Γερμανική Αυστρία: έναν πόλεμο εξολόθρευσης ενάντια σε αυτό το κομμάτι της σοσιαλδημοκρατίας της Γερμανικής Αυστρίας που αντιπροσωπεύεται από τους ρεφορμιστές ηγέτες και σοσιαλ-προδότες Ρέννερ, Μπάουερ, Φριτζ Αντλερ, Χιούπερ, Τόματζικ και Ντόμες, για να ονομάσω μόνο τους πιο γνωστούς...».

Με άλλα λόγια, είχε κηρυχθεί πόλεμος από τους Κομμουνιστές στις σοσιαλδημοκρατικές οργανώσεις

> και τους ηγέτες τους. Αυτό μπορούσε μόνο να αποξενώσει μεγάλο αριθμό εργατών και να βοηθήσει τους ρεφορμιστές ηγέτες να ανακτήσουν στήριξη στις γραμμές τους.

Όμως ήδη ο πόλεμος βρισκόταν σε εξέλιξη. Η Ρωσική Επανάσταση ήταν για τον Λένιν και τον Τρότσκι το ξεκίνημα της Παγκόσμιας Επανάστασης. Οι γραμμές είχαν χαραχτεί, τα χαρακώματα είχαν σκαφτεί και επανδρωθεί και στις δυο πλευρές. Η Σοσιαλδημοκρατία ήταν ενάντια στη Ρωσική Επανάσταση, βρισκόταν στα χαρακώματα του εχθρού από την οπτική γωνία του Λένιν και του Τρότσκι. Η τραγωδία δεν είναι ότι τέτοια γλώσσα χρησιμοποιήθηκε από αυτούς, είναι ότι τελετουργικά επαναλαμβανόταν μετά την κατάρρευση του ονείρου της Παγκόσμιας Επανάστασης σαν συνέχειας της Ρωσικής Επανάστασης.

Η ίδια προσέγγιση, βασισμένη πάνω στη συγκεκριμένη κατάσταση, θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί όταν ασχολούμαστε με την πολιτική της Κομμουνιστικής Διεθνούς απέναντι στα συνδικάτα:

> **Συνδικάτα:** Οι Ρώσοι Κομμουνιστές επιδίωξαν ακόμα να νικήσουν τους σοσιαλιστές ηγέτες, παροτρύνοντας τα πιο αγωνιστικά στοιχεία να εγκαταλείψουν τη διεθνή οργάνωση των συνδικάτων όπου κυριαρχούσαν οι σοσιαλιστές και να ενταχθούν στη νέα τους Κόκκινη Διεθνή Εργατικών Συνδικάτων (RILU). Έτσι, ο «Οδηγός στα ζητήματα των συνδικάτων», που συμφωνήθηκε στο Δεύτερο

Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς, είχε τη θέση ότι οι Κομμουνιστές:

«δεν πρέπει να διστάσουν να διασπάσουν τα συνδικάτα, διότι αποκηρύσσοντας τη διάσπαση θα αποκήρυσσαν την ίδια στιγμή την προσπάθεια να μετατρέψουν τα συνδικάτα σε όπλο για τον επαναστατικό αγώνα».

Ο Ράντεκ είπε στη συζήτηση του συνεδρίου ότι

«Πάμε στα συνδικάτα για να ανατρέψουμε τη γραφειοκρατία και αν είναι αναγκαίο να διασπάσουμε τα συνδικάτα... αν η αντίσταση που θα χρησιμοποιήσει η γραφειοκρατία αποδειχτεί πιο δυνατή από ό,τι υπολογίσαμε δεν πρέπει να φοβηθούμε να τα διαλύσουμε».

Αυτή η γλώσσα δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται με ελαφρότητα. Όταν μιλούν για «όπλα» και «επαναστατικές μάχες» δεν πρέπει να τα αντιλαμβανόμαστε με την αόριστη και ρομαντική έννοια με την οποία μερικοί επίδοξοι επαναστάτες τις χρησιμοποιούν σήμερα. Αυτοί οι άνθρωποι μιλούσαν για τα πραγματικά όπλα και τις πραγματικές μάχες, στις οποίες συμμετείχαν και ήταν γι' αυτούς ζήτημα ρουτίνας. Και το να «διαλύσεις» συνδικάτα που θα χρησιμοποιούνταν ενάντια στην επανάσταση δεν ήταν μια σεκταριστική πράξη, ήταν ένα προληπτικό κτύπημα για να αφαιρέσεις από τον εχθρό ένα όπλο που θα χρησιμοποιούσε ενάντια στην επανάσταση.

Αυτό που είναι καταστροφικό είναι ότι αυτή η γλώσσα χρησιμοποιείται ακόμα σήμερα, χωρίς την ύπαρξη επανάστασης, όταν αυτό που χρειαζόμαστε είναι να κτίσουμε μαζικά επαναστατικά κόμματα. Και σίγουρα δεν θα το καταφέρουμε με το να ξεκόψουμε τους εαυτούς μας από την εργατική τάξη. Και αυτή η γλώσσα πραγματικά μας ξεκόβει.

ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΙΖΟΝΤΑΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΣΟΥ

Ο Πατ Μπυρν επιμένει πάνω στις «λανθασμένες προοπτικές» της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Ξανά και ξανά, παραθέτει κείμενα και ομιλίες, προσπαθώντας να αποδείξει ότι η Κομμουνιστική Διεθνής και, ειδικά ο Λένιν, είχαν ξεγράψει τη Δεύτερη Διεθνή, κάτι που δεν στηρίζεται στα γεγονότα, κάτι που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα:

> Εξωφρενικά λανθασμένες προοπτικές: Η έλλειψη ψύχραιμης ανάλυσης της διάθεσης των εργατών στις ανεπτυγμένες χώρες οδήγησε τους Ρώσους Κομμουνιστές ηγέτες από το 1918 μέχρι το 1920 να κάνουν ριζικά λανθασμένες εκτιμήσεις των προοπτικών τους. Για παράδειγμα, στο πρώτο τεύχος του περιοδικού της Comintern, ο Ζηνόβιεφ, ο Πρώτος Πρόεδρος της Κομμουνιστικής Διεθνούς έγραψε:
>
> *«Η παλιά Ευρώπη τρέχει προς την επανάσταση με ιλιγγιώδη ταχύτητα. Σε ένα δωδεκάμηνο θα έχουμε*

αρχίσει να ξεχνούμε ότι υπήρξε κάποτε αγώνας για τον κομμουνισμό στην Ευρώπη, γιατί μέσα σε ένα χρόνο όλη η Ευρώπη θα είναι κομμουνιστική».

Στο 2ο Παγκόσμιο Συνέδριο της ΚΔ, ο Ζηνόβιεφ διακήρυξε:

«Είμαι βαθιά πεισμένος ότι το Δεύτερο Παγκόσμιο Συνέδριο της ΚΔ είναι ο πρόδρομος ενός άλλου παγκόσμιου συνεδρίου, του συνεδρίου των Σοβιετικών Δημοκρατιών».

Γκρικόρι Ζηνόβιεφ

Με τόσο εξωφρενικά λανθασμένες προοπτικές, δεν είναι έκπληξη ότι το αποτέλεσμα ήταν μια λανθασμένη στρατηγική, τακτικές και συνθήματα.

Και πάλι εδώ είμαστε αντιμέτωποι με τις επαναστατικές δυνατότητες. Δεν πρέπει να κρίνουμε αυτές τις προοπτικές από το αν μετατράπηκαν σε πραγματικότητα ή όχι, αλλά από το αν είχαν τη δυνατότητα να πραγματοποιηθούν. Όταν είσαι παίκτης, είναι εγκληματικό να στοιχηματίζεις ενάντια στην ομάδα σου, όσο μικρές κι αν είναι οι πιθανότητές της. Πρέπει να παλέψεις για τη νίκη όσο καλύτερα μπορείς, δεν πρέπει να προβλέπεις μοιρολατρικά την ήττα της. Και αυτοί οι άνθρωποι ήταν σίγουρα παίκτες.

> Στήνοντας την Κομμουνιστική Διεθνή, ο Λένιν ήταν σίγουρος ότι η σοσιαλδημοκρατία ήταν τελειωμένη και το μόνο που χρειαζόταν ήταν οι κομμουνιστές να υψώσουν την παντιέρα τους και οι προλετάριοι στη συντριπτική τους πλειοψηφία θα τους ακολουθούσαν. Έτσι, συχνά περίγραφε τη Δεύτερη Διεθνή σαν «πτώμα». Κάνοντάς το αυτό, εκτίμησε λανθασμένα την πίστη, που οι εργάτες ένιωθαν για τα κόμματα και τα συνδικάτα τους, και το φυσικό ένστικτό τους να προσπαθούν να αλλάξουν τις υπάρχουσες οργανώσεις τους, όχι να διασπώνται και να δημιουργούν νέες.
>
> Οχι μόνο δεν ήταν τελειωμένα, μα το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου ήταν μια άνθιση για τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα και τα συνδικάτα τους. Με μέτρο τα μέλη, τους ψήφους και την υποστήριξη, κινούνταν από επιτυχία σε επιτυχία.

Ο Λένιν δεν ήταν «σίγουρος ότι η σοσιαλδημοκρατία ήταν τελειωμένη», προσπαθούσε να την αποτελειώσει. Η αποτυχία της προσπάθειάς του μπορεί να μας άφησε μια φοβερά άθλια κατάσταση, αλλά δεν είναι απόδειξη λάθους. Η πραγματική ερώτηση είναι τι επιλογές ήταν διαθέσιμες στον Λένιν και στην Κομμουνιστική Διεθνή εκείνες τις μέρες, μέσα στο πλαίσιο του εμφυλίου πολέμου στη Ρωσία και την ανάγκη να εξαπλωθεί η επανάσταση. Ο Πατ Μπυρν προτείνει αυτό που σε κανονικές συνθήκες θα ήταν μια απόλυτα σωστή πορεία:

> Έτσι η επανάσταση στις περισσότερες χώρες δεν ήταν άμεσα στην ημερήσια διάταξη στο τέλος του Πολέμου, ακόμα και αν υπήρχαν σημαντικές επαναστατικές δυνάμεις έτοιμες να παλέψουν για αυτήν. Ακόμα και στη διαλυμένη Γερμανία, απαιτείται υπομονή, ψύχραιμη προπαγάνδα και τακτική για να κτιστεί η δύναμη του επαναστατικού κινήματος για την επόμενη περίοδο, όταν οι εργάτες θα μπορούσαν να αντιληφθούν την αλήθεια για τη νεοεκλεγμένη σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση.

Αυτό φυσικά θα ήταν πολύ αργά για τους Ρώσους. Ο στόχος δεν ήταν να προγραμματίσουν για το μέλλον, αλλά να ρίξουν στη μάχη όσες περισσότερες επαναστατικές δυνάμεις ήταν δυνατό. Έτσι,

> ...αντιπρόσωποι από την Κομμουνιστική Διεθνή (ΚΔ), δρώντας με βάση αυτές τις λανθασμένες προοπτικές, στέλλονταν από τη Σοβιετική Ένωση με αποστολή να πείσουν τους καλύτερους αριστερούς να ενωθούν σε κάθε χώρα κάτω από την παντιέρα ενός κομμουνιστικού κόμματος. Στις περισσότερες περιπτώσεις, αυτό συνεπαγόταν να πειστούν τα πιο επαναστατικά στοιχεία μέσα στη σοσιαλδημοκρατία να διασπαστούν και να ενωθούν με τα νέα κόμματα.
>
> Αυτή η αποστολή συνάντησε σοβαρή αντίσταση σε πολλές χώρες. Ενώ μερικές αναρχικές τάσεις και νεοδημιουργηθείσες ακραίες αριστερές ομάδες καλωσόρισαν αυτή την πλήρη ρήξη με τα παλιά σοσιαλδημοκρατικά κόμματα και τις συνδικαλιστικές τους ομοσπονδίες, αυτό δεν ήταν πολύ δημοφιλές σε

> πολλούς αριστερούς σοσιαλιστές, άσχετα με το πόσο υποστήριζαν τους Μπολσεβίκους σε άλλα ζητήματα. Οι περισσότεροι από τους παλιούς σοσιαλιστές μαχητές παρέμειναν αφοσιωμένοι στη μαρξιστική παράδοση ενός ενωμένου κινήματος και φοβήθηκαν ότι μια αριστερή διάσπαση θα αποδυνάμωνε τις εργατικές δυνάμεις. Η φυσική τους τάση ήταν να παλέψουν να κερδίσουν πλειοψηφία για επαναστατική δράση μέσα στις υπάρχουσες οργανώσεις τους, παρά να τις εγκαταλείψουν στην αναξιόπιστη δεξιά και να δημιουργήσουν αγνά κόμματα, που δεν είχαν όμως ακόμα αποδείξει τις ικανότητές τους.

Με το δικό τους τρόπο, αυτοί «οι παλιότεροι σοσιαλιστές μαχητές» μπορεί να ήταν σωστοί. Παρόλα αυτά, αυτό σήμαινε εγκατάλειψη της προοπτικής της άμεσης Παγκόσμιας Επανάστασης, κατά συνέπεια και της Ρωσικής Επανάστασης. Ακόμα κι αν δεχτούμε ότι οι Λένιν και Τρότσκι έκριναν λανθασμένα τη «διάθεση της τάξης», αυτό θα ήταν σχεδόν αποκλειστικά λόγω της στάσης αυτών των «παλιών σοσιαλιστών μαχητών... αφοσιωμένων στη Μαρξιστική παράδοση», τη στάση των «πολλών αριστερών σοσιαλιστών άσχετα με το πόσο υποστήριζαν τους Μπολσεβίκους».

Δεν πρέπει να παραξενευόμαστε για την προσβλητική γλώσσα που τότε ερχόταν από την Κομμουνιστική Διεθνή. Και κοιτάζοντας από αυτή τη γωνία, είναι η στάση αυτών των «παλιών σοσιαλιστών» που απέτρεψε την ανάπτυξη της Παγκόσμιας Επανάστασης. Αν σε

αυτή τους την εκτίμηση ο Λένιν και η Κομμουνιστική Διεθνής ήταν σωστοί, και πιστεύω ήταν, η προδοσία των ηγετών της Σοσιαλδημοκρατίας ήταν η κύρια αιτία των επαναστατικών ηττών στη Δύση, της ανόδου του Σταλινισμού, της επέλασης του Χίτλερ και τελικά του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου.

Βλέποντας τους ηγέτες της Σοσιαλδημοκρατίας κάτω απ' αυτό το πρίσμα, πιθανόν να τους άξιζε η επίθεση της ΚΔ. Όμως, η επίθεση δεν ήταν ηθικό καυτηρίασμα, δεν ήταν ξέσπασμα θυμού. Ήταν ένα «όπλο» που χρησιμοποιήθηκε ενάντια σε αυτούς που συντάχτηκαν με την μπουρζουαζία στον επαναστατικό πόλεμο που βρισκόταν σε εξέλιξη. Δεν αποτελεί δικαιολογία για τις σημερινές σέχτες να παραπέμπουν σ' αυτή τη γλώσσα, για να δικαιολογήσουν τη δική τους προσβλητική γλώσσα, που χρησιμοποιούν μέσα σε συνθήκες μιας άνετης διανοουμενίστικης ζωής.

Η γραμμή δράσης που εισηγείται ο Πατ Μπυρν δεν συλλαμβάνει τις συνθήκες της ίδρυσης της Κομμουνιστικής Διεθνούς:

> Οι Ρώσοι σοσιαλδημοκράτες, έχοντας επιτύχει τη σοσιαλιστική επανάσταση, θα έπρεπε λογικά να επιδιώξουν να ενθαρρύνουν τους σοσιαλδημοκράτες σε όλο τον κόσμο να μιμηθούν την επιτυχία τους, να τους ενθαρρύνουν και να τους βοηθήσουν να δημιουργήσουν επαναστατικές πτέρυγες της Σοσιαλδημοκρατίας για αυτό τον σκοπό. Υπάρχουν πολλοί

> λόγοι να πιστεύει κάποιος ότι μια τέτοια στρατηγική θα είχε επιτυχία.

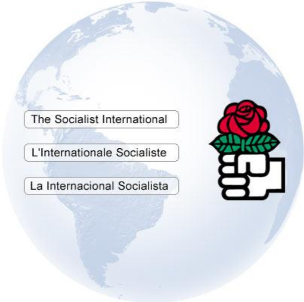
Το πρόβλημα είναι ότι δεν υπήρχε χρόνος για κάτι τέτοιο. Η επανάσταση είτε θα εξαπλωνόταν παγκόσμια ή θα συντριβόταν. Αυτή ήταν η προοπτική. Το ότι δεν συντρίφτηκε αλλά εκφυλίστηκε στο Σταλινικό έκτρωμα δεν ήταν ανακούφιση για τους επαναστάτες.

Το να ζητά κανείς από τους Λένιν και Τρότσκι να «ενθαρρύνουν και να βοηθήσουν (τους σοσιαλδημοκράτες) να δημιουργήσουν επαναστατικές πτέρυγες της Σοσιαλδημοκρατίας» σιωπηρά αποδέχεται την έννοια του σοσιαλισμού σε μια μόνο χώρα. Σιωπηρά υποθέτει ότι η Ρωσία μπορούσε να παραμείνει υγιές εργατικό κράτος για μεγάλο χρονικό διάστημα. Πολλά χρόνια, αν όχι δεκαετίες. Ότι αυτό δεν ήταν δυνατό, έβγαινε όχι μόνο μέσα από τη θεωρία τους, αλλά τους το θύμιζαν καθημερινά οι οικονομικές και κοινωνικές πιέσεις που αντιμετώπιζαν.

ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Ή ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ;

Ο Πατ Μπυρν εισηγείται ότι οι Μπολσεβίκοι θα έπρεπε να πάρουν μέρος στο κτίσιμο της «παλιάς Διεθνούς».

Θα μπορούσε κάποιος να σκεφτεί ότι οι ηγέτες της παλιάς, Δεύτερης Διεθνούς θα προσπαθούσαν να αποκλείσουν τους Μπολσεβίκους από το να συμμετάσχουν σε εκείνα τα συνέδρια που συγκλήθηκαν για αναγέννηση της παλιάς Διεθνούς. Άσχετα από το γεγονός ότι είχαν επιτύχει την Οκτωβριανή Επανάσταση και καλούσαν για την κατάργηση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, οι Μπολσεβίκοι αποκήρυσσαν τους σοσιαλιστές ηγέτες με τον πιο προσβλητικό τρόπο. Παρόλα αυτά, τέτοιο ήταν το κλίμα συμπάθειας ανάμεσα στους προχωρημένους εργάτες για την Ρωσική Επανάσταση και η υποστήριξη που υπήρχε για τους Μπολσεβίκους σε τόσα πολλά σοσιαλιστικά κόμματα, ώστε οι ηγετικές μορφές δεν είχαν επιλογή από το να τους καλέσουν επίσημα στο διεθνές Σοσιαλιστικό συνέδριο στη Λωζάννη και αργότερα στο συνέδριο των Ευρωπαίων Σοσιαλδημοκρατών που θα γινόταν στο Παρίσι ή τη Βέρνη τον Φεβρουάριο του 1919. Οι Μπολσεβίκοι αρνήθηκαν αυτές τις προσκλήσεις και ξεκίνησαν το κτίσιμο μιας νέας διεθνούς.

Αυτό ήταν τραγικό λάθος. Τα πάντα ήταν ανοικτά στο σοσιαλιστικό κίνημα. Λογικά οι Μπολσεβίκοι θα έπρεπε να είναι πρωτοπόροι στα αιτήματα για μια νέα Σοσιαλιστική Διεθνή με επαναστατικό

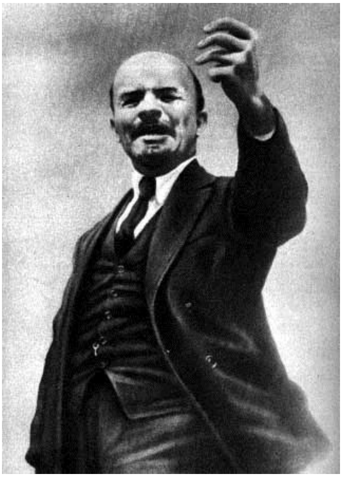
> πρόγραμμα και επαναστατική ηγεσία για να το εφαρμόσει.

Πιθανόν η άρνηση των Μπολσεβίκων να συμμετάσχουν να ήταν λανθασμένη εκτίμηση. Αυτό όμως είναι ζήτημα αξιολόγησης κατά πόσο η παρουσία τους εκεί θα είχε κάνει τη διαφορά ή όχι. Στη βράση των γεγονότων του 1919 δεν είναι να διερωτάται κανείς που οι Μπολσεβίκοι μπορούσαν να σκέφτονται μόνο με όρους μαύρου και άσπρου (ή, αν προτιμάτε, κόκκινου και άσπρου), με όρους «μαζί μας ή εναντίον μας».

Ακόμα κι αν είχαν πάει εκεί, το αποτέλεσμα θα ήταν κατά πάσα πιθανότητα μια εξίσου διαιρετική διάσπαση. Το πιο πιθανό ήταν να ζητήσουν οι Μπολσεβίκοι τη στήριξη της Ρωσικής Επανάστασης με τη μορφή επαναστάσεων στην υπόλοιπη Ευρώπη. Το πιο πιθανό, θα τους την είχαν αρνηθεί. Θα προτιμούσα να είχαν πάει εκεί και να δοκίμαζαν κι αυτή την πορεία; Ναι, θα προτιμούσα. Αλλά αυτό δεν κάνει την επιθυμία μου καλύτερη από την απόφαση τους.

Ο Πατ Μπυρν αναφέρεται με υπερβολικό τρόπο στην ήττα του Λένιν στην προσπάθεια του να αλλάξει το όνομα του κόμματός του την άνοιξη του 1917 σε «Κομμουνιστικό Κόμμα» και στη μεταγενέστερη πετυχημένη επαναφορά του θέματος ένα χρόνο αργότερα, μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση.

Παρόλα αυτά, ο Λένιν ηττήθηκε σε δυο σημαντικές εισηγήσεις που περιέχονταν στις Προτάσεις. Ήττες στις οποίες γενικά δεν δόθηκε η σημασία που έπρεπε. Το ζήτημα ξεκίνησε με πρόταση για αλλαγή του ονόματος του κόμματος. Ο Λένιν πρότεινε μέσα στη βράση της επανάστασης να αλλάξει το όνομα του κόμματος σε Ρωσικό Κομμουνιστικό Κόμμα. Για χάρη συντομίας, παραθέτω εδώ το κεντρικό μέρος της ομιλίας του Λένιν διατηρώντας την αρχική έμφαση:

«ΤΙ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΜΑΣ – ΕΝΑ ΟΝΟΜΑ ΠΟΥ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΩΣΤΟ ΚΑΙ ΘΑ ΒΟΗΘΑ ΝΑ ΞΕΚΑΘΑΡΙΣΕΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΤΟ ΜΥΑΛΟ ΤΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟΥ;

Έρχομαι τώρα στο τελευταίο σημείο, το όνομα του Κόμματός μας. Πρέπει να ονομαστούμε Κομμουνιστικό Κόμμα – όπως οι Μαρξ και Ένγκελς ονόμασαν τους εαυτούς τους. Πρέπει να επαναλάβουμε ότι είμαστε Μαρξιστές και ότι παίρνουμε σαν βάση μας το Κομμουνιστικό Μανιφέστο, που έχει παραποιηθεί και προδοθεί από τους Σοσιαλδημοκράτες στα δυο κύρια του σημεία: (1) οι εργάτες δεν έχουν πατρίδα: «υπεράσπιση

της πατρώας γης» σε ένα ιμπεριαλιστικό πόλεμο είναι προδοσία του σοσιαλισμού, και (2) το Μαρξιστικό δόγμα για το κράτος έχει παραποιηθεί από τη Δεύτερη Διεθνή... την πλειοψηφία (αυτή είναι η αλήθεια, αυτό είναι γεγονός) των «Σοσιαλδημοκρατών» ηγετών, των «Σοσιαλδημοκρατών» κοινοβουλευτικών, των «Σοσιαλδημοκρατικών» εφημερίδων –και αυτά είναι ακριβώς τα όργανα που επηρεάζουν τους ανθρώπους– έχουν εγκαταλείψει τον σοσιαλισμό, έχουν προδώσει τον σοσιαλισμό και έχουν περάσει με την πλευρά της «δικής τους» εθνικής μπουρζουαζίας.

Οι λαοί έχουν συγχυστεί, παρασυρθεί και εξαπατηθεί από αυτούς τους ηγέτες. Και θα βοηθήσουμε και θα ενισχύσουμε αυτή την εξαπάτηση αν διατηρήσουμε το παλιό ξεπερασμένο όνομα του Κόμματος, που είναι τόσο σάπιο όσο και η Δεύτερη Διεθνής!».

Ο Λένιν πρόβλεψε ότι στην πρόταση του θα υπήρχε αντιπολίτευση. Πρόβλεψε ακόμα και μερικά από τα επιχειρήματα. Τα παραθέτω σε κάποια έκταση, διότι προβλέπουν τα βασικά προβλήματα που η στρατηγική του θα αντιμετώπιζε τα χρόνια που ακολούθησαν:

«Είναι δεδομένο ότι «πολλοί» εργάτες καταλαβαίνουν τη Σοσιαλδημοκρατία με ένα ειλικρινή τρόπο. Αλλά είναι η ώρα να μάθουμε να ξεχωρίζουμε το υποκειμενικό από το αντικειμενικό. Υποκειμενικά, οι Σοσιαλδημοκράτες εργάτες είναι οι πιο πιστοί ηγέτες των προλεταρίων. Αντικειμενικά, όμως, η παγκόσμια κατάσταση είναι τέτοια που το παλιό όνομα του κόμματός μας το κάνει πιο εύκολο να

ξεγελαστούν οι άνθρωποι και να εμποδιστεί η ανοδική πορεία...

Και ποια είναι τα επιχειρήματα εναντίον; ...Θα μας συγχύσουν με τους Αναρχο-κομμουνιστές, λένε... Μας λένε: Οι άνθρωποι το έχουν συνηθίσει, οι εργάτες έχουν «αγαπήσει» το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα τους. Αυτό είναι το μόνο επιχείρημα. Αλλά είναι ένα επιχείρημα που καταργεί την επιστήμη του Μαρξισμού, τα επαναστατικά καθήκοντα για το αύριο, την αντικειμενική θέση του παγκόσμιου σοσιαλισμού, την προσβλητική κατάρρευση της Δεύτερης Διεθνούς και τη ζημιά που έγινε στον συγκεκριμένο σκοπό από πολλούς «επίδοξους Σοσιαλδημοκράτες» που περιτριγυρίζουν τους προλετάριους.

Είναι ένα επιχείρημα ρουτίνας, ένα επιχείρημα αδράνειας, ένα επιχείρημα στασιμότητας... Φοβόμαστε ακόμα τους εαυτούς μας. Είμαστε απρόθυμοι να πετάξουμε το «παλιό αγαπημένο» λερωμένο πουκάμισο... Είναι όμως ώρα να πετάξουμε το λερωμένο πουκάμισο και να βάλουμε καθαρά ρούχα».

Οι ενστάσεις στην εισήγηση για αλλαγή του ονόματος του Κόμματος πρέπει να είναι γνωστές και στον σύγχρονο αναγνώστη. Οι εργάτες τείνουν να είναι πιστοί στις οργανώσεις και παραδόσεις τους μεταξύ των οποίων τα ονόματα των κομμάτων κατέχουν σημαντική θέση. Δεν τα πετάνε μακριά σαν «λερωμένα πουκάμισα». Ο Λένιν προσπαθεί να απαντήσει σε αυτές τις αντιρρήσεις με το να δείχνει τα αντικειμενικά προβλήματα με το σοσιαλδημοκρατικό όνομα και τους συσχετισμούς που είχαν

> δημιουργηθεί. Αλλά αυτό δεν ήταν ο τρόπος που οι Ρώσοι εργάτες έβλεπαν τη σοσιαλδημοκρατία. Για αυτούς ήταν το κόμμα τους και η ηγετική δύναμη ενάντια στην καταπίεση και την εκμετάλλευση.

Η πρόταση του Λένιν ήταν πιθανόν πρόωρη, αν όχι εντελώς λανθασμένη. Πρέπει όμως να παρατηρήσουμε ότι, και σε αυτό το απόσπασμα όπως και στο προηγούμενο, ο Λένιν μιλά πολύ συγκεκριμένα:

> *«...η παγκόσμια κατάσταση είναι τέτοια...»*
>
> *«...είναι ένα επιχείρημα που αγνοεί ...τα επαναστατικά καθήκοντα του αύριο...»*
>
> *«...είναι ένα επιχείρημα ρουτίνας, ένα επιχείρημα αδράνειας...»*
>
> *«...αλλά είναι ώρα να πετάξουμε μακριά το λερωμένο πουκάμισο...»*

Αυτό που προσπαθούσε να κάνει ήταν να μετατρέψει το κόμμα του σε ισχυρό όπλο επανάστασης και θεώρησε την αλλαγή ονόματος σαν μέρος της διαδικασίας. Το γεγονός ότι αυτή η συγκεκριμένη αλλαγή στην ονομασία δεν αποδείχτηκε αναγκαία δεν λέει και πολλά. Ένα χρόνο αργότερα οι παράμετροι ήταν εντελώς διαφορετικές και η πρόταση του Λένιν μπορούσε να κερδίσει την πλειοψηφία της Κεντρικής Επιτροπής και γενικά του Μπολσεβίκικου Κόμματος. Κατά πόσο ο Λένιν έπαιρνε απλά την εκδίκησή του, όπως φαίνεται να υπονοεί ο Μπυρν, ή ήταν αρκετό ότι η αντικειμενική κατάσταση ήταν πιο ευνοϊκή για τέτοια αλλαγή, πρέπει να παραμείνει στον χώρο της εικασίας και είναι εντελώς

χωρίς σημασία όσον αφορά την ιστορία της επανάστασης. Αυτό που είναι εξαιρετικά σημαντικό είναι αυτό που τονίζεται από τον Μπυρν:

> Δεν αποκτούν οι υποκειμενικές απόψεις των εργαζομένων ένα αντικειμενικό χαρακτήρα όταν γίνονται υπολογίσιμη δύναμη που επηρεάζει την πορεία της ιστορίας;
>
> Δυστυχώς, η απάντηση του Λένιν απηχεί με πολλή ακρίβεια τα τυπικά επιχειρήματα μεταγενέστερων γενιών σεχταριστών.

Αυτό είναι το πραγματικό πρόβλημα. Χωρίς επανάσταση σε εξέλιξη, χωρίς άμεσες μάχες που πρέπει να δοθούν, δεν έχει νόημα η εμπλοκή σε λεκτικό ανταρτοπόλεμο ενάντια σε ηγέτες που φανερά έχουν το σεβασμό και την εμπιστοσύνη των εργατών. Τώρα είναι η ώρα της ανάλυσης, της διαμόρφωσης πολιτικής, της εκπαίδευσης, της οργάνωσης. Είναι η ώρα να προσεγγίζει κανείς τους ανθρώπους – όχι να τους πυροβολεί. Ο Λένιν δεν λησμονούσε το γεγονός ότι οι πολιτικές ήταν εξαρτημένες στο χρόνο, ότι αλλαγμένες αντικειμενικές συνθήκες έπρεπε να αντιμετωπιστούν με προσαρμογή πολιτικής:

> Έτσι, σε πολλά από τα νέα κομμουνιστικά κόμματα η πλειοψηφία των μελών έτεινε προς υπερ-αριστερή και σεκταριστική διάθεση. Αυτό συχνά εκδηλωνόταν με αντίθεση στη δουλειά στα συνδικάτα και τις κοινοβουλευτικές εκλογές. Εκδηλωνόταν ακόμα και

με τάση προς πραξικοπηματικές περιπέτειες, όπου θα επιχειρούνταν εξεγέρσεις χωρίς τη στήριξη της μάζας των εργατών.

Ο Λένιν ξαφνιάστηκε και ενοχλήθηκε από αυτές τις τάσεις και προσπάθησε να τις ανακόψει με αποφασιστικό αγώνα μέσα στην Κομμουνιστική Διεθνή. Η μπροσούρα του «Αριστερισμός, η παιδική αρρώστια του Κομμουνισμού» γράφτηκε συγκεκριμένα για αυτό τον αγώνα ενάντια στα αναπτυσσόμενα υπέρ-αριστερά ρεύματα μέσα στη νέα Διεθνή. Για παράδειγμα, ο Λένιν έπρεπε να υπενθυμίσει σε αυτούς τους κομμουνιστές, που εναντιώθηκαν σε δουλειά μέσα στα συνδικάτα, ότι:

«Αν θέλετε να βοηθήσετε τις «μάζες» και να κερδίσετε τη συμπάθεια και υποστήριξη των «μαζών», δεν πρέπει να φοβηθείτε δυσκολίες, πειράγματα, δικολαβισμούς, ύβρεις και διώξεις από τους «ηγέτες» (οι οποίοι, από τη στιγμή που είναι καιροσκόποι και σοσιαλ-σωβινιστές, είναι τις περισσότερες φορές άμεσα ή έμμεσα συνδεόμενοι με την μπουρζουαζία και την αστυνομία), αλλά πρέπει οπωσδήποτε να δουλέψετε οπουδήποτε βρίσκονται οι μάζες. Πρέπει να είσαστε ικανοί για οποιαδήποτε θυσία, να ξεπεράσετε τα μεγαλύτερα εμπόδια, ώστε να κάνετε κινητοποίηση και προπαγάνδα με ένα συστηματικό τρόπο, επίμονα, ασταμάτητα και υπομονετικά σε αυτά τα ινστιτούτα, συνδέσμους και ενώσεις –ακόμα και στα πιο αντιδραστικά– όπου μπορούν να βρεθούν προλεταριακές ή ήμι-προλεταριακές μάζες...

Εκατομμύρια εργάτες στη Βρετανία, Γαλλία και Γερμανία περνούν για πρώτη φορά από την ολοκληρωτική έλλειψη οργάνωσης στη στοιχειώδη, χαμηλότερη, απλούστερη και (γι' αυτούς που είναι βαθιά ποτισμένοι με αστικοδημοκρατικές προκαταλήψεις) πιο εύκολα αντιληπτή μορφή οργάνωσης, τα συνδικάτα.

Οι επαναστάτες, αλλά απερίσκεπτοι, αριστεροί Κομμουνιστές, στέκονται φωνάζοντας «οι μάζες, οι μάζες!», αρνούνται όμως να δουλέψουν μέσα στα συνδικάτα, με τη δικαιολογία ότι είναι «αντιδραστικά», και ανακαλύπτουν ένα ολοκαίνουργιο και άψογο μικρό «Εργατικό Συνδικάτο», που δεν μπορούν να του αποδοθούν κατηγορίες για αστικοδημοκρατικές προκαταλήψεις και που είναι αθώο από στενόμυαλες συντεχνιακές αμαρτίες, ένα συνδικάτο που ισχυρίζονται ότι θα γίνει (!) πλατειά οργάνωση».

Ενώ η δήλωση του Λένιν εδώ για τα συνδικάτα ήταν απόλυτα σωστή, το γεγονός ότι ήταν αναγκασμένος να παλέψει για μια τέτοια βασική θέση έδειχνε την ύπαρξη μη υγιών τάσεων, που η δημιουργία ξεχωριστής αριστερής διεθνούς γέννησε. Ο αναγνώστης μπορεί επίσης να έχει εντοπίσει τη φανερή αντίθεση μεταξύ της επιμονής του Λένιν σε σχέση με τα συνδικάτα, όπου οι κομμουνιστές «πρέπει οπωσδήποτε να δουλεύουν οπουδήποτε υπάρχουν μάζες» κ.λπ., και την μη εφαρμογή της ίδιας αρχής στη δουλειά στα μαζικά σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, όπως ο ίδιος ο Λένιν είχε κάνει για δεκαετίες με τόσο εντυπωσιακή επιτυχία.

Και πάλι, είναι σημαντικό να δούμε τη θέση του Λένιν μέσα στις συνθήκες που εκφράστηκε. Μέχρι να γραφτεί το βιβλίο «Αριστερός Κομμουνισμός», είχε εξαντληθεί το χρονοδιάγραμμα του Λένιν για την παγκόσμια επανάσταση και η θεωρητική ανεπάρκεια των κομμάτων της ΚΔ γινόταν φανερή. Δεν είναι αρκετό να εντοπίσει κανείς αυτές τις υπερ-αριστερές τάσεις στην πολιτική για δημιουργία νέων κομμουνιστικών κομμάτων. Είναι αλήθεια ότι αυτή η πολιτική έπαιξε πιθανόν κάποιο ρόλο, μα μόνο σε συνδυασμό με την αποτυχία της επανάστασης στη Δύση. Όσο περισσότερο η Ρωσική Επανάσταση έμενε απομονωμένη, τόσο περισσότερο η πολιτική για εξάπλωση της επανάστασης έχανε τη σημασία της, τόσο περισσότερο απομονώνονταν τα κομμουνιστικά κόμματα στη Δύση.

Η εικόνα ήταν ακόμα πιο καθαρή, όταν συνήλθε το Τρίτο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς:

> Έγινε πολύ νωρίς καθαρό ότι, σε αντίθεση με όλα όσα έπαιρνε σαν δεδομένα η νέα Διεθνής, η πλειοψηφία των εργατών παρέμειναν πιστοί στους σοσιαλδημοκράτες. Το Τρίτο Συνέδριο της ΚΔ απρόθυμα παραδέχθηκε το ακόλουθο:
>
> *«μπροστά στην Κομμουνιστική Διεθνή, το πιο σημαντικό ζήτημα είναι σήμερα να κερδίσει την κύρια επιρροή πάνω στην εργατική τάξη και να φέρει το αποφασιστικό στρώμα της στον αγώνα. Διότι παρά την αντικειμενική επαναστατική κατάσταση... η πλειοψηφία των εργατών δεν είναι ακόμα κάτω από την επιρροή των κομμουνιστών».*

Ε. Λέβιν: Σοσιαλιστικη Δημοκρατία της Βαυαρίας 1919

> Μια νέα προσέγγιση ήταν φανερά αναγκαία. Το αποτέλεσμα ήταν να υιοθετήσει η ΚΔ την τακτική του ενιαίου μετώπου, που πρώτα αναπτύχθηκε από το Γερμανικό Κομμουνιστικό κόμμα. Με αυτήν, οι Κομμουνιστές πρότειναν ενιαία μέτωπα με τους σοσιαλδημοκράτες πάνω στη βάση συγκεκριμένης καμπάνιας και πολιτικής. Η ιδέα ήταν ότι μέσα από την εμπειρία τους οι σοσιαλδημοκράτες εργάτες της βάσης θα έβλεπαν πώς συμπεριφερόντουσαν οι ηγέτες τους και θα ελκύονταν από την πιο συνεπή και βασισμένη σε αρχές στάση του κομμουνιστικού κινήματος. Αλλά ήταν ένα πολύ φτωχό υποκατάστατο του ενωμένου μαζικού κινήματος και αντίθετο σε όλα για τα οποία η Κομμουνιστική Διεθνής αγωνιζόταν τα προηγούμενα δυο χρόνια.

Αν όχι οτιδήποτε άλλο, αυτό δείχνει ακόμα περισσότερο την ικανότητα της Κομμουνιστικής Διεθνούς να αντιληφθεί ότι η κατάσταση ήταν αλλαγμένη, ότι οι προσδοκίες της δεν είχαν πραγματοποιηθεί και μια διαφορετική πορεία έπρεπε να αναζητηθεί. Η επανάσταση περνούσε από την επίθεση στην άμυνα. Η

πολιτική του ενιαίου μετώπου δεν ήταν πια για την εξάπλωση της επανάστασης *σήμερα*, ήταν για το κέρδισμα της τάξης, το κτίσιμο για το μέλλον. Η πολιτική τώρα ήταν από τη μια να κρατηθεί ζωντανή η επανάσταση και από την άλλη να κτιστούν επαναστατικά μαζικά κόμματα στη Δύση.

ΟΙ ΔΙΑΣΠΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΚΗ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εκεί που ο Μπυρν είναι στα καλύτερά του, είναι στην περιγραφή των διασπάσεων των Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων της Ιταλίας και της Γερμανίας. Εδώ δείχνει με πειστικό τρόπο την ανεπάρκεια της πολιτικής και δράσης της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Οποιαδήποτε δικαιολογία κι αν υπάρχει για τη γενική πολιτική της Διεθνούς, δεν μπορεί να υπάρχει δικαιολογία για τη συγκεκριμένη συμπεριφορά τους σ' αυτή την περίπτωση. Μια συγκεκριμένη κατάσταση απαιτεί συγκεκριμένα μέτρα, όχι γενικές συνταγές. Αξίζει να παραθέσουμε εκτεταμένα αποσπάσματα από το κείμενο, γιατί δεν υπάρχει άλλος τρόπος να κατανοήσουμε τα γεγονότα που περιγράφει:

> Το τέλος του πολέμου ακολουθήθηκε από ένα κύμα ριζοσπαστικοποίησης. Η φιλο-πολεμική κυβέρνηση είχε χάσει ολοκληρωτικά την αξιοπιστία της:

«...η Ιταλία στα 1919-20 έβραζε από συνεχή αναταραχή. Οι στρατιώτες, διαβάζοντας τις επαναστατικές εφημε-

ρίδες, δεν υπάκουαν πια στους αξιωματικούς. Οι αξιωματικοί δεν υπάκουαν πια στην κυβέρνηση, αλλά προτιμούσαν τον Ντ' Αννούνζιο. Οι υπουργοί είχαν χάσει κάθε ηθικό κύρος και επιπρόσθετα δεν είχαν αρκετή δύναμη κάτω από τον έλεγχο τους για να διατηρήσουν την τάξη. Ταλαντεύονταν προς τη μια ή την άλλη κατεύθυνση, ανάλογα με το ποιος κατάφερνε να τους τρομοκρατήσει με τις απειλές του...»

GIACINTO MENOTTI SERRATI

Σ' αυτές τις συνθήκες, οι Ιταλοί σοσιαλιστές παρουσιάζονταν ως η κύρια εναλλακτική λύση. Πρόσθετα, ήταν ένα από τα πιο αριστερά σοσιαλιστικά κινήματα στην Ευρώπη:

«Τον Αύγουστο του 1919 ένα Σοσιαλιστικό Μανιφέστο διακήρυξε ότι "το προλεταριάτο πρέπει να παρακινηθεί προς τη βίαιη κατάληψη της οικονομικής και πολιτικής εξουσίας και αυτή πρέπει να παραδοθεί ολοκληρωτικά και αποκλειστικά στα Εργατικά και Αγροτικά Συμβούλια».

Η ριζοσπαστικοποίηση του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος αντανακλάστηκε επίσης στη διεθνή

σκηνή. Υποστήριξαν ανοικτά τη Ρωσική Επανάσταση και υπήρχε μεγάλο αίσθημα αμοιβαίας αλληλεγγύης μεταξύ του Ιταλικού και του Ρωσικού προλεταριάτου:

«Από όλα τα Σοσιαλιστικά κινήματα, το ιταλικό ήταν αυτό που οι Ρώσοι εκτιμούσαν περισσότερο. Οι Ιταλοί Σοσιαλιστές, και ειδικά ο Σερράτι, είχαν σώσει τους Μπολσεβίκους από πραγματική απομόνωση από τη Δυτική Ευρώπη».

Οι Ιταλοί Σοσιαλιστές είχαν, επίσης, την τύχη να έχουν, στο πρόσωπο του Τζιανσίντο Σερράτι, έναν ηγέτη πολύ πάνω από τον μέσο όρο των αντίστοιχων Ευρωπαίων. Συγκρινόμενος συχνά με τον Μπέμπελ, τον οπαδό του Μαρξ και ιδρυτή του Γερμανικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος, ο Σερράτι ήταν γνωστός σε όλους ως ένας ειλικρινής και έτοιμος για θυσίες Μαρξιστής. Είχε φυλακιστεί για τον αγώνα του αρκετές φορές και με γενναιότητα είχε αντιταχτεί στον πόλεμο.

«Σύμφωνα με την κρίση του Γκράμσι, ο Σερράτι ήταν ο πιο δημοφιλής άνδρας στην Ιταλία, γνωστός και αγαπημένος στις ιταλικές μάζες... πιο αγαπημένος από ό,τι είχε υπάρξει ποτέ οποιοσδήποτε άλλος αρχηγός κόμματος στη χώρα μας».

ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗ

Το Φθινόπωρο του 1919 το Συνέδριο του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος κάτω από την ηγεσία του Σερράτι ψήφισε με μεγάλη πλειοψηφία υπέρ της ένταξης στη νέα Κομμουνιστική Διεθνή. Μια ρεφορμιστική μειοψηφία, της οποίας ηγείτο ο Τουράτι, δέχτηκε απρόθυμα αυτή την απόφαση προς το συμφέρον της ενότητας του κόμματος. Το Ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα ήταν ένα από τα πρώτα που εντάχθηκαν στην Κομμουνιστική Διεθνή. Ως η πρώτη μαζική ένταξη, ήταν σημαντικό κέρδος για την αξιοπιστία της ΚΔ.

Παρόλα αυτά, όμως, η αντίδραση του Λένιν στην ιταλική απόφαση για ένταξη ήταν πολύ διφορούμενη. Δεν ταίριαζε με τη στρατηγική του για δημιουργία νέων κομμουνιστικών κομμάτων, καθαρών από την κηλίδα του ρεφορμισμού. Έγραψε ότι οι Ιταλοί πρέπει να «πετάξουν τον Τουράτι και την παρέα του έξω από το κόμμα, με απαξίωση και περιφρόνηση». Η στάση του Λένιν επικυρώθηκε στο Δεύτερο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς, όταν υιοθέτησαν τους αυστηρούς *21 Όρους* που καθόριζαν ποιοι μπορούσαν να ενταχτούν στη νέα Διεθνή. Όμως, ο Σερράτι απέρριψε αυτή την προσέγγιση, παραπονούμενος ότι οι εκτεταμένες Προϋποθέσεις

παρουσιάστηκαν στους αντιπροσώπους του Διεθνούς Συνεδρίου χωρίς προειδοποίηση και χωρίς την ευκαιρία να τις συζητήσουν με τα μέλη του κόμματος.

Για παράδειγμα, μεταξύ των 21 Προϋποθέσεων υπήρχε ρήτρα που ζητούσε από όλους που εντάσσονταν να αλλάξουν το όνομα τους σε Κομμουνιστικό Κόμμα. Μια μεγάλη πλειοψηφία του Ιταλικού Τμήματος ήταν αντίθετη με την εγκατάλειψη του ονόματος του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος. Ένιωσαν ότι θα αποξένωνε αχρείαστα τους Ιταλούς εργάτες που ήταν περήφανοι για το Σοσιαλιστικό τους Κόμμα και τη στάση του ενάντια στον πόλεμο. Αυτό ίσχυσε και για την Γαλλία, όπως σύντομα φάνηκε. Η μη σοβαρά μελετημένη απόφαση του Σοσιαλιστικού Κόμματος να αλλάξει το όνομά του σε Κομμουνιστικό, διευκόλυνε τα δεξιά απομεινάρια κάτω από τον Λέον Μπλουμ να διεκδικήσουν την παλιά σοσιαλιστική παράδοση και να ξεπεράσουν έτσι γρήγορα τους Κομμουνιστές σε μέλη και ψηφοφόρους.

Το Συνέδριο του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος υιοθέτησε ένα ψήφισμα που διακήρυσσε:

«Τελικά, σε σχέση με τις προϋποθέσεις που απαιτούνται από το 17ο Σημείο, λαμβάνοντας υπόψη ότι το Ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα δεν αμαύρωσε την παντιέρα του τα χρόνια του Παγκόσμιου Πολέμου, αλλά και για να εμποδίσει χθεσινούς και αυριανούς αποβλημένους να κάνουν δικό τους το δοξασμένο όνομα του Σοσιαλιστικού

Κόμματος, κάτω από το όνομα του οποίου είναι γνωστό στις προλεταριακές μάζες, το Συνέδριο ζητά από την Εκτελεστική Επιτροπή της Τρίτης Διεθνούς να συναινέσει στην προσωρινη διατήρηση του ονόματος.

Ακόμα μια σημαντική προϋπόθεση για να ανήκεις στην Κομμουνιστική Διεθνή ήταν ότι τα κόμματα μέλη της έπρεπε να αποβάλλουν αμέσως οποιουσδήποτε ρεφορμιστές από τις γραμμές τους. Ο Σερράτι, εκ μέρους μιας μεγάλης πλειοψηφίας του Κόμματος, δέχτηκε την πρόταση να αποβάλει τη ρεφορμιστική μειοψηφία από το κόμμα, αλλά ζήτησε χρόνο για να προετοιμάσει τους Ιταλούς εργάτες για αυτό το χωρισμό. Ο Σερράτι ένοιωσε ότι δεν ήταν δυνατό να προχωρήσει βιαστικά και με άκομψα οργανωτικά μέτρα ενάντια στη ρεφορμιστική μειοψηφία, της οποίας ηγείτο ο Τουράτι. Ο Τουράτι είχε κερδίσει θαυμασμό για την εντιμότητά του από όλες τις πτέρυγες του κόμματος και είχε ακόμα μεγάλο σεβασμό μεταξύ των Ιταλών εργατών για τη βασισμένη σε αρχές στάση του ενάντια στον Πόλεμο. Ένας επιπρόσθετος παράγοντας ήταν ότι οι ηγέτες της Εργατικής Συνομοσπονδίας, που είχε δύναμη δυο εκατομμυρίων, είχαν δείξει ότι θα διασπούνταν μπροστά σε ένα τέτοιο γεγονός. Σε τέτοιες συνθήκες, μια αναπάντεχη αποβολή θα διασπούσε το κίνημα σε βάρος των επαναστατικών δυνάμεων και δεν θα γινόταν κατανοητή από τις μάζες.

Ο Λένιν αντέδρασε σκληρά στην αντιπολίτευση του Σερράτι:

«Σε μια στιγμή σαν κι αυτή, πρέπει όχι μόνο να αποβάλουμε τους Μενσεβίκους από το κόμμα... αλλά πρέπει επίσης να πετάξουμε έξω καλούς κομμουνιστές (τον Σερράτι για παράδειγμα), αν αρχίσουν να αμφιταλαντεύονται και ειδικά αν στραφούν προς την ενότητα με τους ρεφορμιστές».

Ο Γερμανός Κομμουνιστής ηγέτης Πωλ Λέβι συνάντησε τον Σερράτι την παραμονή του αποφασιστικού Ιταλικού Συνεδρίου του 1921. Ο Λέβι ανέφερε στην Εκτελεστική της Κομμουνιστικής Διεθνούς:

Πωλ Λέβι

«Ο Σερράτι *είπε σε μένα τα ακόλουθα: Εκείνος και η κοινοβουλευτική του ομάδα ήταν αποφασισμένοι να εξαλείψουν τους ρεφορμιστές. Όμως, όπως είναι τώρα τα πράγματα στην Ιταλία, θα είναι εξαιρετικά δύσκολο να το κάνουν άμεσα και απότομα. Οι συγκρούσεις μεταξύ των δύο πτερύγων του Ιταλικού κόμματος δεν έφτασαν σε τέτοιο σημείο ακόμα, και ένιωθε ότι δεν είχαν γίνει τα απαραίτητα βήματα από όλους, ώστε να γίνουν φανερές αυτές οι συγκρούσεις... στην Ιταλία, οι ρεφορμιστές στο κόμμα ήταν σχετικά αριστεροί, διότι οι πιο καθαροί ρεφορμιστές είχαν ήδη αποκλειστεί στο Ρέτζιο Εμίλια το 1912. Με πολλή σταθερότητα, δήλωσε ότι ήταν αποφασισμένος να αποκλείσει τους ρεφορμιστές από την*

κοινοβουλευτική του ομάδα, αλλά ότι αυτό έπρεπε να γίνει με τρόπο ώστε οι μάζες να καταλάβουν τους λόγους αυτού του αποκλεισμού».

Το επιχείρημα του Λένιν ήταν ότι η ανάγκη να ξεκαθαρίσουν με τους ρεφορμιστές ήταν η πρώτη προτεραιότητα του Ιταλικού Κόμματος. Χρησιμοποίησε την εμπειρία των μπολσεβίκων για να ενισχύσει το επιχείρημα του:

«Ο σύντροφος ο Λαζάρι είπε: «Είμαστε στην περίοδο προετοιμασίας». Αυτό είναι απόλυτα ορθό. Είσαστε στην περίοδο προετοιμασίας. Το πρώτο στάδιο αυτής της περιόδου είναι το σπάσιμο με τους Μενσεβίκους, παρόμοιο με αυτό που κάναμε με τους δικούς μας μενσεβίκους το 1903... Όταν αυτό γίνει, οι μάζες θα ταχθούν σταθερά με τους κομμουνιστές».

Θα δούμε όταν έλθει η στιγμή πόσο λανθασμένη ήταν η υπόθεση του Λένιν ότι οι ιταλικές μάζες θα έρχονταν στους κομμουνιστές μόλις αυτοί διαχωρίζονταν από τους ρεφορμιστές. Όμως, ο Λένιν φαινόταν να ξεχνά την ίδια την ιστορία του. Το 1903 δεν αντιπροσώπευσε μια αποφασιστική ρήξη με τους μενσεβίκους. Η διάσπαση του 1903 ήταν πάνω σε ένα ασαφές ζήτημα του καταστατικού. Δεν ήταν παρά αργότερα που αναδύθηκαν πραγματικά οι πολιτικές διαφορές. Ούτε και η διάσπαση αποτέλεσε αποφασιστικό σπάσιμο. Το ΡΣΔΕΚ συνέχισε, αλλά με δυο τμήματα. Όπως εξηγήθηκε νωρίτερα, η διάσπαση έγινε μόνιμη το 1912 και πάνω σε εξαιρετικά καθαρό και ευνοϊκό

έδαφος για τον Λένιν και τους Μπολσεβίκους. Συγκεκριμένα, όταν οι Μενσεβίκοι ακολούθησαν πολιτική για διάλυση του Κόμματος προς όφελος της νόμιμης δουλειάς. Οι Μπολσεβίκοι επέμεναν στη συνέχιση του Κόμματος, μια θέση που ήταν εύκολο να δικαιολογηθεί και να γίνει κατανοητή από όλους τους Ρώσους σοσιαλδημοκράτες εργάτες.

Αυτό που ο Σερράτι και οι σύντροφοι του ζητούσαν, ήταν η προετοιμασία παρόμοιου δυνατού εδάφους, πάνω στο οποίο να δικαιολογήσουν τις αποβολές των ρεφορμιστών. Αλλά τον παρουσίασαν στην Κομμουνιστική Διεθνή ως εάν να συμπαρατασσόταν, να προστάτευε και να στήριζε τους ρεφορμιστές.

ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ

Μέσα στη βράση της συζήτησης για τους *21 Όρους*, οι βόρειοι βιομηχανικοί εργάτες του Τορίνου και του Μιλάνου κατέλαβαν τα εργοστάσιά τους τον Σεπτέμβρη του 1920. Μια επαναστατική ατμόσφαιρα κατέλαβε τη χώρα. Η ηγεσία του Σοσιαλιστικού Κόμματος καταλήφθηκε από αναποφασιστικότητα. Οι πιο συντηρητικοί συντεχνιακοί ηγέτες χρησιμοποίησαν αυτή την αναποφασιστικότητα για να μανουβράρουν και, ύστερα από κάποιο διάστημα, να σταματήσουν τις καταλήψεις με αντάλλαγμα κάποιες παραχωρήσεις. Η μόνη ομάδα που βγήκε από τα γεγονότα κερδισμένη ήταν το κίνημα *Νέα Τάξη,* με ηγέτη τον Γκράμσι, αλλά η έλλειψη οποιασδήποτε εκ των υστέρων σοβαρής ανάλυσης μέσα στο

Σοσιαλιστικό Κόμμα ήταν ενδεικτική της έλλειψης οποιασδήποτε στρατηγικής για ανατροπή της παλιάς τάξης. Αυτό θα έπρεπε να είναι η συζήτηση κλειδί μέσα στις επαναστατικές γραμμές πριν και μετά τις καταλήψεις εργοστασίων. Αντί αυτού, το κεντρικό ζήτημα έγιναν οι *21 Όροι* και ειδικά οι αποβολές ή όχι της δεξιάς πτέρυγας. Όντως, το κίνημα των καταλήψεων χρησιμοποιήθηκε ως μέρος της αντιπαράθεσης αντί αντίστροφα.

Εν τω μεταξύ, η άρχουσα τάξη της Ιταλίας γελοιοποιήθηκε από την επαναστατική δυναμική που έδειξαν οι εργάτες στις καταλήψεις. Για αυτούς η κατάσταση απαιτούσε απελπισμένα αντίμετρα. Όμως, η κυβερνητική δράση δεν ήταν μια υπαρκτή δυνατότητα, καθώς τεράστια κέρδη των Σοσιαλιστών στις εκλογές του 1919 εμπόδιζαν μια δυνατή δεξιά διακυβέρνηση να αναλάβει τα ηνία. Χρειαζόταν επειγόντως εξωκοινοβουλευτική δράση ενάντια στο εργατικό κίνημα και οι φασιστικές ομάδες του Μουσολίνι μπήκαν στη σκηνή για να καλύψουν αυτή την ανάγκη. Αποθρασυνόμενες όλο και περισσότερο, καθώς οι μήνες περνούσαν, οι μισθωμένες συμμορίες ξεκίνησαν να τρομοκρατούν και με τον καιρό να καταλαμβάνουν ριζοσπαστικές αγροτικές πόλεις και αργότερα εργατικές περιοχές. Χρησιμοποιώντας μια ασυνήθιστη μέθοδο κάλυψης, οι φασιστικές συμμορίες αφομοίωσαν τις δομές των επαρχιακών ενώσεων και αγροτικών οργανώσεων, χρησιμοποιώντας τις για τους δικούς τους σκοπούς. Η τοπική αντίσταση αντιμετωπίστηκε με εκτελέσεις και τοποθετήσεις βομβών.

Παρόλα αυτά, η αντίδραση του εθνικού εργατικού κινήματος ήταν εκπληκτικά απούσα. Το Συνέδριο του Σοσιαλιστικού Κόμματος, παρόλο που είχε αναβληθεί για ένα μήνα και μεταφερθεί από τη Φλωρεντία στο Λιβόρνο λόγω φασιστικών επιθέσεων στην πρώτη, δεν αφιέρωσε ούτε ένα λεπτό στη συζήτηση της αιωρούμενης φασιστικής απειλής. Αντί γι' αυτό, επικεντρώθηκε ολοκληρωτικά στην απαίτηση της Κομμουνιστικής Διεθνούς για αποβολή της ρεφορμιστικής μειοψηφίας.

Ο Λένιν σε ένα άρθρο του με τίτλο «Η μάχη μέσα στο Ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα», που γράφτηκε το Νοέμβριο του 1920, έδειξε πόσο λανθασμένη εκτίμηση έκανε της νέας κατάστασης στη χώρα. Ισχυρίστηκε ότι:

«Όλοι βλέπουν και παραδέχονται ότι η επαναστατική κρίση παίρνει εθνικό χαρακτήρα. Με τις ενέργειες του το προλεταριάτο έδειξε ικανό να ξεσηκώνεται αυθόρμητα και να μετατρέπει τις μάζες σε πανίσχυρο επαναστατικό κίνημα».

Και όμως, καθώς έγραφε αυτές τις λέξεις, το αντίθετο συνέβαινε τώρα. Η επαναστατική κρίση είχε περάσει και η πρωτοβουλία περνούσε γοργά στην πλευρά της αντίδρασης. Χωρίς καμιά αμφιβολία, ο Λένιν είχε περιορισμένη πληροφόρηση. Η επικοινωνία στη Ρωσία ήταν εξαιρετικά φτωχή και γινόταν ακόμα χειρότερη από τους τρίτης επιλογής αντιπροσώπους της Κομιτέρν, πάνω στους οποίους ο Λένιν βάσιζε πολλές από τις κρίσεις του. Αλλά

αυτός ήταν ακόμα ένας λόγος, γιατί ήταν επιπόλαιο για την Κομιτέρν να προσπαθεί να δρα ως επιτελείο της παγκόσμιας επανάστασης που το απάρτιζαν παντογνώστες.

Ειρωνικά, η αναδυόμενη φασιστική απειλή ήταν επίσης μια μεγάλη ευκαιρία. Όπως έγραψε κάποτε ο Μαρξ: «Η επανάσταση χρειάζεται κάποτε το μαστίγιο της αντεπανάστασης για να την σπρώξει μπροστά». Η φασιστική πρόκληση του Μουσολίνι πρόσφερε στην επαναστατική αριστερά στην Ιταλία την ευκαιρία να γίνουν οι αγωνιστές της δημοκρατίας, δίνοντάς τους ξανά την πρωτοβουλία στον αγώνα. Θα μπορούσε να είχε εκθέσει το ρόλο του κράτους και των ηγετικών αστών πολιτικών που κρυφά εξόπλιζαν, επάνδρωναν και χρηματοδοτούσαν το φασιστικό κίνημα. Αυτό μπορούσε να καταστρέψει και τα τελευταία ίχνη αξιοπιστίας της άρχουσας τάξης. Τελευταίο, αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, μπορούσε να δημιουργήσει τη βάση για τη δημιουργία εργατικής πολιτοφυλακής σε όλη την χώρα, που να συνοδεύεται με έκκληση στους στρατιώτες να αρνούνται να υπακούσουν σε παράνομες διαταγές της κρυφής συνωμοσίας του κράτους με τους φασίστες.

Η απειλή αντεπανάστασης είναι μια κανονική φάση στην πορεία ωρίμανσης της κοινωνίας για την τελική επαναστατική επίθεση. Αλλά η απειλή της αντίδρασης δεν μπορεί να αγνοηθεί, διαφορετικά το κίνημα κινδυνεύει να πνιγεί στο αίμα. Πρέπει να αντιμετωπιστεί με αποφασιστικό τρόπο και να

> ηττηθεί, και σε αυτή τη διαδικασία το κύρος του εργατικού κινήματος μπορεί να αυξηθεί πάρα πολύ.

Θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι αν το Ιταλικό Κόμμα ήταν τόσο κοντά στην επανάσταση όσο περιγράφτηκε πιο πάνω, η αναποφασιστικότητα δεν θα υπήρχε. Η συζήτηση για τις τακτικές θα έπρεπε να προηγηθεί της συζήτησης για το όνομα και τις διαγραφές, αλλά είναι απίθανο να είχαν δώσει εκείνη τη στιγμή τόση σημασία στις καταλήψεις όσο αποδείχτηκε αργότερα ότι είχαν. Και σίγουρα, αυτοί που ήταν υπεύθυνοι γι' αυτή την αξιολόγηση ήταν οι Ιταλοί, όχι οι Ρώσοι. Στην αντίληψη του Λένιν, αυτή η αναποφασιστικότητα ήταν αποτέλεσμα της ύπαρξης των ρεφορμιστών μέσα στην κομματική ηγεσία, για αυτό και η επείγουσα ανάγκη να αποβληθούν. Όπως και να το κοιτάξεις, το απελπιστικά ανεπαρκές χρονοδιάγραμμα της Παγκόσμιας Επανάστασης επέβαλλε τη δική του λογική.

Αλλά αυτό δεν αρκεί. Η έμφαση έπρεπε να είναι στη συζήτηση της επαναστατικής τακτικής, στην προώθηση της επανάστασης. Αν στη διαδικασία οι ρεφορμιστές αρνούνταν να προχωρήσουν, η διάσπαση θα ήταν το αποτέλεσμα μιας πραγματικά επαναστατικής ανάγκης, όχι μιας τυπικής συμμόρφωσης στις οδηγίες της ΚΔ. Το ζήτημα δεν είναι αν είναι «ορθό» να δημιουργήσεις νέο κόμμα, να μετονομάσεις το κόμμα ή να πετάξεις έξω τους ρεφορμιστές. Πρέπει να κρίνουμε τη συμπεριφορά της ΚΔ με τα δικά της κριτήρια. Δηλαδή, πια πολιτική θα προωθούσε την άμεση επανάσταση; Και η

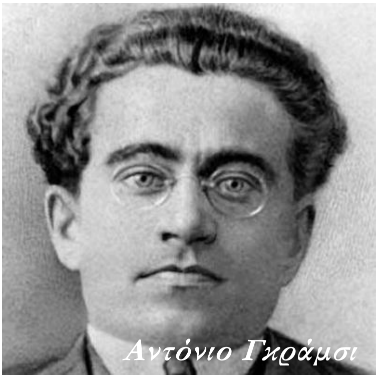
πολιτική της μ' αυτό το κριτήριο αποδείχτηκε ανεπαρκής.

Με τον αδέξιο τρόπο που επιβαλλόταν η πολιτική της Διεθνούς, δεν βοηθούσε καθόλου την κατάσταση. Και πάλι, αξίζει τον κόπο να παραθέσουμε ένα εκτεταμένο κομμάτι από το κείμενο:

> Αμέσως μετά το ξεκίνημα του Συνεδρίου, ο Βούλγαρος αντιπρόσωπος της ΚΔ Καπακτσίεφ ανέβηκε στο βήμα και ανάγνωσε δήλωση της Εκτελεστικής Γραμματείας της Κομμουνιστικής Διεθνούς, που είχε υπογραφεί από τους Ζινόβιεφ, Λένιν, Μπελλα Κουν και Μπουχάριν. Στο μέσον της δήλωσης υπήρχε ένα τελεσίγραφο που έδειχνε την ανυπαρξία σεβασμού για τις δημοκρατικές διαδικασίες του ιταλικού εργατικού κινήματος:
>
> *«Πριν γνωρίσουμε πια θα είναι η απόφαση της πλειοψηφίας στο συνέδριό σας, [διακηρύσσουμε ότι] αυτοί που αρνούνται να δεχθούν το διαχωρισμό από τους ρεφορμιστές παραβιάζουν μια σημαντική διαταγή της Κομμουνιστικής Διεθνούς και αυτό από μόνο του σημαίνει ότι τοποθετούν τους εαυτούς τους έξω από αυτήν».*
>
> Αυτό ήταν αναπόφευκτο να αποξενώσει τους αντιπροσώπους του Συνεδρίου. Το ίδιο και οι συνεχείς επιθέσεις του Καπακτσίεφ ενάντια στον ηγέτη τους, τον Σερράτι. Ο Πωλ Λέβι που συμμετείχε στο Ιταλικό Συνέδριο, αντιπροσωπεύοντας το δικό του κόμμα, τόνισε στην αναφορά του στην ΚΔ:

«Η δήλωση δεν ήταν ευνοϊκή, ακόμα και από διαδικαστική άποψη. Ήταν είκοσι έξι δακτυλογραφημένες σελίδες, πολύ μεγάλη για να διαβαστεί σε συνέδριο, πόσο μάλλον σε Ιταλικό συνέδριο, με ελπίδα να έχει κάποιο αποτέλεσμα. Ένα άλλο λάθος ήταν ότι ολόκληρο το κείμενο ήταν αφιερωμένο αποκλειστικά σε επίθεση ενάντια στον Σερράτι, κάτι που αναστάτωσε πολύ τη σύναξη, που στο τέλος-τέλος αποτελούσε μια πλειοψηφία του Συνεδρίου, όπου οι υποστηρικτές του Σερράτι ξεπερνούσαν τους άλλους σε αναλογία τουλάχιστον τρεις προς ένα».

Η περιγραφή στην αναφορά του Αντόνιο Γκράμσι για το Συνέδριο επιβεβαίωνε την εκτίμηση του Λέβι:

«Η αλήθεια, που ωμά δηλώθηκε από τον Καπακτσίεφ, πρόσβαλε πάρα πολλούς ανθρώπους, έθιξε πάρα πολλά αισθήματα, πάρα πολλά συμφέροντα. Κάθε κατηγορία του Βούλγαρου ακολουθείτο από φωνές «δεν είναι αλήθεια» από τους ενωτικούς και «πολύ ωραία» από τους κομμουνιστές μέχρι που στην αίθουσα έγινε χαμός... μόνο το παίξιμο του ύμνου της Διεθνούς ηρέμησε σταδιακά το Συνέδριο».

Ακόμα και ο Ζινόβιεφ αναγκάστηκε να παραδεχθεί στην αναφορά του στο Τρίτο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς:

«Μετατράπηκε στην κυριολεξία σε τσίρκο. Όταν ο Καπακτσίεφ σηκώθηκε για να μιλήσει, φώναζαν "να ζήσει ο Πάπας!" Κάποιος άφησε ελεύθερο ένα περιστέρι...»

Με δεδομένη την πίστη των ηγετών της ΚΔ στο αλάθητο τους, ίσως η πλειοψηφία των Ιταλών αντιπροσώπων είχε καλύτερη αίσθηση της κατάστασης. Μετά από πέντε ημερών αντιπαράθεση, ο Καπακτσίεφ δήλωσε ωμά πως

«όλες οι ομάδες που δεν αποδέχονται πλήρως τις θέσεις της Κομμουνιστικής Διεθνούς θα αποκλειστούν από αυτήν».

Στην ψηφοφορία που ακολούθησε, η δήλωση της ομάδας «Ενιαίοι Κομμουνιστές» του Σερράτι κέρδισε 98,023 ψήφους έναντι 58,753 της θέσης της ΚΔ και 14,965 των ρεφορμιστών του Τουράτι. Η συνάντηση της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΚΔ στην Μόσχα άκουσε αμέσως τα αποτελέσματα και συζήτησε τους όρους του τηλεγραφήματος που θα ανακοίνωνε την αποβολή του Σερράτι από τη Διεθνή και τη δημιουργία ενός Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος. Σύμφωνα με την αναφορά του Ράντεκ που δικαιολογούσε την απόφαση στο Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα στις 28 Ιανουαρίου 1921:

«Η εκτελεστική επιτροπή ήταν διστακτική για να στείλει το τηλεγράφημα. Ο Ζινόβιεφ ήθελε να περιμένει, αλλά ο Λένιν επέβαλε την απόφαση».

Ακολουθώντας την απόφαση, οι υποστηρικτές της απόφασης της ΚΔ, περίπου το ένα τρίτο των αντιπροσώπων, έφυγαν από το Συνέδριο του Σοσιαλιστικού Κόμματος. Αφού συναντήθηκαν σε μια κοντινή αίθουσα που ήταν «βολικά διαθέσιμη», ίδρυσαν το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα. Η Κομμουνιστική Διεθνής τούς έστειλε αμέσως μήνυμα:

«Είμαστε βαθιά πεισμένοι ότι οι αφυπνισμένοι εργάτες της χώρας σας θα ενταχθούν σε εσάς με αυξανόμενους αριθμούς κάθε μέρα... το μέλλον ανήκει σε εσάς».

Στο Τρίτο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς, έγινε δυο μήνες αργότερα, ο Λένιν χαιρέτησε το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας ως

«μια μεγάλη νίκη, μια χειροπιαστή απόδειξη, ένα γεγονός που δείχνει ότι το εργατικό κίνημα στην Ιταλία θα αναπτυχθεί γρηγορότερα από ό,τι το κίνημα μας στη Ρωσία...»

Ωστόσο, για μια ακόμα φορά η Κομιτέρν εκτιμούσε πολύ λανθασμένα την κατάσταση. Οι ψήφοι των αντιπροσώπων του Συνεδρίου αντιπροσώπευαν μόνο την άποψη των ακτιβιστών. Εντός του ιταλικού εργατικού κινήματος, τα πράγματα ήταν εντελώς διαφορετικά.

«Το κόμμα διασπάστηκε, οι κομμουνιστές πήραν περίπου το ένα τρίτο των ψήφων. Ακόμα κι αυτό δεν ήταν πραγματική εικόνα, γιατί οι μάζες ήταν πολύ περισσότερο υπέρ του Σερράτι και ενάντια στην Κομιντέρν, από ό,τι οι ακτιβιστές που είχαν ψηφίσει στο Λέκχορν. Ολόκληρο κομμάτι από την ιταλική εργατική τάξη έφυγε από την Κομιντέρν... ενώ έξω οι φασίστες διάλυαν το εργατικό κίνημα. Η Κομιντέρν είχε χάσει μια μεγάλη χώρα στην οποία είχαν κυριαρχήσει σε ολόκληρο το εργατικό κίνημα, ενώ οι άνδρες που λίγους μήνες προηγουμένως είχαν μεταφερτεί θριαμβευτικά στους ώμους των εργατών του Λένινγκραντ και της Μόσχας προσβάλλονταν τώρα σαν προδότες.» (Η Κομμουνιστική Διεθνής, Φ. Μποργκενό, σελ. 212).

Σε αντίθεση με τις εκτιμήσεις της Κομιντέρν ότι το ιταλικό προλεταριάτο περίμενε απλώς μια αποφασιστική ρήξη με τους ρεφορμιστές για να μεταφέρει τη στήριξή του στους κομμουνιστές, οι βουλευτικές εκλογές που έγιναν τέσσερις μήνες μετά τη διάσπαση στο Ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα ήταν μια ταπείνωση για το νέο κόμμα. Σε σύγκριση με τις 128 έδρες του Σοσιαλιστικού Κόμματος, το Κομμουνιστικό πήρε μόνο 13. Το δε άθροισμα και των δυο κομμάτων παρουσίαζε σημαντική πτώση, σε σχέση με τις εκλογές δυο χρόνια πριν. Σαν ένα προμήνυμα κακών, οι

«εκλογές αμαυρώθηκαν από ένα όργιο φασιστικής βίας, με 40 νεκρούς μόνο τη μέρα των εκλογών» (Η Άνοδος του Ιταλικού Φασισμού, Άντριου Μπόξερ, σελ.28).

Οι εκλογές το μόνο που αντανακλούσαν ήταν τη ζημιά που επέφερε η διάσπαση στο ιταλικό εργατικό κίνημα. Μέσα σε ένα μόνο χρόνο από το Συνέδριο του Σοσιαλιστικού Κόμματος στο Λιβόρνο, η ΚΔ όχι μόνο δεν μπόρεσε να δυναμώσει το εργατικό κίνημα, μα κατάφερε να προκαλέσει τη διάσπασή του σε τρία μέρη, με πολλούς εργάτες να τα παρατούν μέσα στη σύγχυση και την απογοήτευση. Τα 216,000 μέλη που απάρτιζαν το ενωμένο Σοσιαλιστικό Κόμμα το 1921 μειώθηκαν μέσα σε ένα χρόνο σε λιγότερο από 100,000 σε όλες τις φράξιες. Οι κομμουνιστές, όπως θα δούμε, ήταν αυτοί που επηρεάστηκαν περισσότερο από αυτή τη δραματική πτώση. Σε ένα ειρωνικό παιγνίδι της ιστορίας, και παρά τις προηγούμενες περιγραφές του από την ΚΔ σαν «καιροσκόπου», «προδότη», κ.λπ., ο Σερράτι ήταν σύντομα πίσω ως σεβαστό μέλος της και ακόμα ως αντιπρόσωπος Του Τέταρτου Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς το 1922. Πέθανε πιστός κομμουνιστής.

Και το παλιότερο επιχείρημα του Σερράτι για την ανάγκη για υπομονή στον αγώνα μέσα στο Ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα υποστηρίχθηκε από την εσωτερική πορεία του Κόμματος. Πριν από την πρόωρη διάσπαση, που επιβλήθηκε από την Κομμουνιστική Διεθνή, η πιο επαναστατική πτέρυγα αύξησε τη στήριξη της από 5% τον προηγούμενο χρόνο σε 35% και είχε στην πραγματικότητα πετύχει πλειοψηφία μέσα στο διοικητικό συμβούλιο του Κόμματος. Δέκα οκτώ μόνο μήνες μετά από τη μοιραία διάσπαση, τα εναπομείναντα μέλη του

Σοσιαλιστικού Κόμματος ψήφισαν στο Συνέδριο της Ρώμης να ενταχθούν στη Διεθνή και να αποδεχθούν τους Όρους, συμπεριλαμβανόμενης και της αποβολής της ρεφορμιστικής μειοψηφίας. Έτσι, οι ρεφορμιστές αποχώρησαν. Η ζημιά όμως είχε ήδη γίνει.

Η πρόβλεψη στην αναφορά του Λέβι προς την Κομμουνιστική Διεθνή, που γράφτηκε ακριβώς πριν από την ιταλική διάσπαση, αποδείχθηκε απόλυτα ακριβής:

«Συνολικά, πιστεύω ότι θα αποδυναμώσουμε πάρα πολύ τη θέση μας στην Ιταλία για πολύ καιρό, αν τώρα και κάτω από τις περιστάσεις προχωρήσουμε σε σπάσιμο με τον Σερράτι... Δεν αναφέρομαι εδώ στον Σερράτι προσωπικά, αλλά στη μεγάλη μάζα των επαναστατών προλετάριων που θα αποξενωθούν από εμάς για πολλά χρόνια. Θα τολμήσω επίσης να σας υποδείξω τον αντίκτυπο που θα έχει αυτή η διάσπαση σε άλλες χώρες, όπου ήδη πρέπει να κουβαλούμε το βάρος ότι διασπάσαμε το προλεταριάτο».

Λίγους μήνες μετά τη διάσπαση, ο Ζηνόβιεφ έκανε επίσημη δήλωση της ΚΔ, στην οποία κατηγόρησε τον Σερράτι ότι προτιμούσε τους ρεφορμιστές από τους κομμουνιστές:

«Αν ο Σερράτι *ενώθηκε με τους Ρεφορμιστές ενάντια στους Κομμουνιστές, αυτό ήταν αποκλειστικά για τον απλό λόγο ότι ένιωθε μεγαλύτερη έλξη και συμπάθεια για τους Ρεφορμιστές από ό,τι για τους Κομμουνιστές. Μπροστά από αυτό το άκρως σημαντικό γεγονός, καταρρέουν όλα τα*

παθιασμένα επιχειρήματα σε σχέση με τα υποτιθέμενα λάθη που διαπράχθηκαν από τους Ιταλούς Κομμουνιστές ή την Εκτελεστική Γραμματεία της Κομμουνιστικής Διεθνούς, που ειπώθηκε ότι έσπρωξε τον καημένο το Σερράτι προς τους καιροσκόπους. Στην πραγματικότητα, ο Σερράτι ελκύστηκε προς τους καιροσκόπους, γιατί αυτό ήθελε. Κατάληξε να είναι σύμμαχος με τον Τουράτι ενάντια στους Ιταλούς Κομμουνιστές για τον μοναδικό λόγο ότι επιθυμούσε και επιδίωξε αυτή τη συμμαχία. Όποιος δεν το βλέπει αυτό, απλά είναι πολιτικά ένα παιδί».

Στον «παιδιάστικο» κόσμο του Ζηνόβιεφ υπήρχαν μόνο δυο πιθανές απαντήσεις σε αυτό που στην πραγματικότητα ήταν ένα σύνθετο ζήτημα τακτικής, για το πώς να προσπεράσουν τους ρεφορμιστές με τρόπο ώστε να ελαχιστοποιήσουν τις συμπάθειες για τις θέσεις τους. Στο άκαμπτο σενάριο της Κομιντέρν κάποιος έπρεπε να διαλέξει μόνο μεταξύ των ρεφορμιστών ή της Κομμουνιστικής Διεθνούς, η κλασική σεκταριστική στάση «είσαι είτε μαζί μας είτε εναντίον μας». Στην πραγματικότητα, τα γεγονότα που ακολούθησαν απέδειξαν ότι η ΚΔ ήταν λανθασμένη σε σχέση με τον Σερράτι. Εξακολούθησε να θεωρεί τον εαυτό του επαναστάτη και στη συνέχεια εντάχτηκε στο Κομμουνιστικό Κόμμα. Όμως, η όλη εμπειρία τσάκισε την υγεία και το ηθικό του. Πέθανε το 1926 σε ηλικία 51 χρόνων, πηγαίνοντας σε μια κομμουνιστική συνάντηση.

Οπως αναφέραμε πιο πάνω, η λογική της ΚΔ «είτε είσαι μαζί μας είτε εναντίον μας» δεν πηγάζει από σεκταριστικές διαθέσεις, αλλά από την πιεστική ανάγκη να προωθήσουν την επανάσταση στην Δύση. Όποια λάθη κι αν έκαμε η ΚΔ δεν πρέπει να συγχύζονται με τις σημερινές σέχτες. Είναι ένα πράγμα να παίρνεις γρήγορες αποφάσεις, που μπορεί να είναι προβληματικές ή ακόμα και καταστροφικές, στη μέση της μάχης και άλλο να επιμένεις σε άκαμπτη δογματική στάση σε πιο ήρεμες εποχές. Εκεί που απέτυχε η πολιτική της ΚΔ, στην περίπτωση της ιταλικής διάσπασης, είναι στο ότι μπορεί να κατέστρεψαν μια δυνητικά επαναστατική ευκαιρία και όχι στο αν ακολούθησαν αποδεκτούς κανόνες επαναστατικής συμπεριφοράς.

Μια εξ ίσου θλιβερή ιστορία αναδύεται από την αφήγηση για τη γερμανική διάσπαση. Και πάλι, η αποτυχία της ΚΔ να καταλάβει τις ανάγκες της γερμανικής κατάστασης οδήγησε σε καταστροφή. Εδώ, παρόλα αυτά, η εγκυρότητα της πολιτικής της ΚΔ δεν είναι τόσο ξεκάθαρα παράλογη όσο στην ιταλική περίπτωση. Μπορεί κάποιος να δει το σπρώξιμο για πρόωρη δράση που στοίχισε τη ζωή σε εκατοντάδες κομμουνιστές, αλλά αυτό ήταν πιθανόν αποτέλεσμα απελπισίας παρά οτιδήποτε άλλο.

> Ο Λέβι έκανε αναφορά στους Γερμανούς συντρόφους του στο Κόμμα πάνω σε αυτά που συνέβηκαν στην Ιταλία και προσπάθησε να βγάλει κάποια συμπεράσματα. Ο Πιέρ Μπρουέ στην έγκυρη

αφήγησή του της Γερμανικής Επανάστασης μπαίνει σε κάποια λεπτομέρεια πάνω στο τι συνέβηκε. Ο Λέβι ισχυρίζεται ότι:

«Μια διάσπαση ήταν αναγκαία αλλά με τον Τουράτι, όχι με τον Σεράτι... Υπάρχουν δυο τρόποι, με αυτές τις μάζες που είναι οργανικά δεμένες με την Τρίτη Διεθνή, να φτάσουν ένα πιο ψηλό επίπεδο κομμουνιστικής εμπειρίας και κομμουνιστικής θέλησης. Ο ένας βρίσκεται στην εκπαίδευσή τους μέσα από φρέσκες διασπάσεις και ο άλλος στην πολιτική εκπαίδευση αυτών των μαζών που έχουν έλθει προς εμάς, πηγαίνοντας μέσα από αυτή την επαναστατική περίοδο μαζί τους, και με αυτό τον τρόπο φτάνοντας σε ψηλότερο επίπεδο, με τις μάζες και μέσα στις μάζες».

Ο Λέβι σύγκρινε την επιτυχία της Γερμανίας με την αποτυχία της Ιταλίας και έδειξε ότι ξεκίνησε να βγάζει συμπεράσματα για την καταστροφική πολιτική της Κομμουνιστικής Διεθνούς:

«Σε ένα μαζικό κόμμα όπως τα εργατικά κόμματα στην Δύση, δεν μπορούσε κάποιος να προχωρήσει, όπως είχε δείξει η πετυχημένη διάσπαση του Ανεξάρτητου Κόμματος, «σε διασπάσεις πάνω στη βάση ψηφισμάτων, αλλά μόνο στη βάση της πολιτικής ζωής», μέσα από δραστηριότητα και πεποιθήσεις που δημιουργούνται από εμπειρία... Η ιταλική διάσπαση ήταν ένα επικίνδυνο προηγούμενο, το σημάδι ότι η ΕΕΚΔ βρισκόταν στη διαδικασία να πάρει το δρόμο της εκπαίδευσης των Κομμουνιστικών μαζών «όχι με προοδευτική εκπαίδευση, αλλά με μηχανιστικές διασπάσεις».

Η κριτική του Λέβι εξόργισε τη Μόσχα. Ο Ράντεκ, που ήταν στη Γερμανία εκ μέρους της Διεθνούς, ξεκίνησε μια οξεία και χωρίς επιτυχία επίθεση εναντίον του μέσα στην πολιτική επιτροπή του γερμανικού Κόμματος. Ο Ράντεκ είχε δουλέψει κρυφά για κάποιο διάστημα με την υπερ-αριστερή ομάδα μέσα στο Κόμμα. Μαζί ευνόησαν μια πιο δραστήρια και δραματική κομματική στρατηγική. Αυτή συμπεριλάμβανε την παράτολμη «Θεωρία της Επίθεσης» που θα οδηγούσε σε ένοπλες κομμουνιστικές εξεγέρσεις, με την ελπίδα ότι αυτό θα προκαλούσε μαζική ανταπόκριση από τους εργάτες. Όμως, ο Λέβι και η ηγεσία των Σπαρτακιστών του Κόμματος ήταν εμπόδιο σε αυτά τα σχέδια.

Μέσα σε εβδομάδες, το ιταλικό ζήτημα αναζωπυρώθηκε και πάλι με την άφιξη στο Βερολίνο του Ρακόσι. Ο Ρακόσι κατηγόρησε τον Λέβι ότι είχε συνεργαστεί με τον Σερράτι για να αντισταθούν στις οδηγίες της ΚΔ. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Πιέρ Μπρουέ, αυτό δεν ήταν αλήθεια. Παρόλα αυτά ο Ρακόσι κατάφερε να πείσει τον Τάλχαϊμερ και τον Στέκερ να υποβάλουν πρόταση στην Πολιτική Επιτροπή ενάντια στην εκδοχή του Λέβι για τα ιταλικά γεγονότα. Αυτό υπέστη βαριά ήττα.

Ο Μπρουέ συνεχίζει τον απολογισμό του:

«Αλλά η ΕΕΚΔ δεν τα παράτησε. Ο Ρακόσι συμμετείχε επίσης σε συνάντηση της Κεντρικής Επιτροπής στις 22 Φεβρουαρίου. Έκανε μια βίαιη επίθεση, αρνούμενος τη δήλωση του Λέβι ότι το μεγαλύτερο μέρος των επανα-

στατών εργατών παρέμεινε με τον Σερράτι, ενώ το Κομμουνιστικό Κόμμα πήρε μόνο μισο-αναρχικά και συνδικαλιστικά στοιχεία. Είπε ότι όταν ο Λέβι διέδιδε τέτοιες συκοφαντίες προσπαθούσε να εξαπατήσει το Γερμανικό Κόμμα. Με πολύ έντονο τρόπο ο Ρακόσι ανέπτυξε στη συνέχεια τη δική του ανάλυση. Ενώ δεν επανέλαβε αυτό που είχε πει ιδιαιτέρως στην Ζέτκιν –ότι το VKPD (Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα) είχε περισσότερα από το κανονικό μέλη και ότι ένας καλός αριθμός από τις 400,000 θα έπρεπε να φύγουν– διακήρυξε ότι η διάσπαση στο Λιβόρνο έπρεπε να «γίνει παράδειγμα», και ότι θα έπρεπε να υπάρξουν «διασπάσεις δέκα φορές αν αυτό ήταν αναγκαίο, είτε στην Ιταλία, τη Γαλλία ή τη Γερμανία, προς όφελος της πολιτικής καθαρότητας»... ο Λέβι είδε τη δήλωση του Ρακόσι σαν κήρυξη πολέμου από την ΕΕΚΔ και αποφάσισε ότι το πρόβλημα δεν ήταν πια μια τυχαία υπόθεση, όπως είχε πιστέψει, αλλά μια πολιτική γραμμή που επηρέαζε το κτίσιμο κάθε Κόμματος».

Με τη βοήθεια και το κύρος των αντιπροσώπων της Κομιντερν η υπερ-αριστερή ομάδα κατάφερε να νικήσει τη γραμμή της Πολιτικής Επιτροπής πάνω στο ζήτημα της Ιταλίας με μια πλειοψηφία 28-23. Αυτό προκάλεσε την παραίτηση της ηγεσίας του Κόμματος, συμπεριλαμβανομένων των Πωλ Λέβι, Ερνστ Ντώμιγκ, Κλάρα Ζέτκιν και άλλων αξιωματούχων κλειδιά. Έτσι η σύνδεση με τη Ρόζα Λούξεμπουργκ έσπασε. Αντικαταστάθηκαν αμέσως

από μια, σε μεγάλο βαθμό, υπερ-αριστερή ηγεσία. Σε συνεννόηση με τον Μπελα Κουν, που είχε φτάσει από τη Μόσχα, άρχισαν αμέσως να κάνουν σχέδια για την πραξικοπηματική Δράση του Μάρτη, που οδήγησε στο θάνατο εκατοντάδων κομμουνιστών, αποδεκάτισε τον αριθμό των μελών και έκανε μεγάλη ζημιά στην αξιοπιστία των Γερμανών κομμουνιστών. Το Κόμμα μπόρεσε στα χρόνια που ακολούθησαν να επανακτήσει κάποια από τη στήριξη που είχε, αλλά ποτέ δεν ξαναδημιούργησε την ηγεσία που χρειαζόταν για να κερδίσει την πλειοψηφία των Γερμανών εργατών.

Κλάρα Ζέτκιν

Εδώ βλέπουμε μια τραγωδία να εξελίσσεται στο πλαίσιο μιας απελπισμένης Ρωσικής επανάστασης που προσπαθεί να πυροδοτήσει την επανάσταση στη Γερμανία που θα έσπαζε την απομόνωση της Ρωσίας και θα συνέχιζε την Παγκόσμια Επανάσταση. Είναι καθαρό ότι οι Πωλ Λέβι, Ερνστ Ντώμιγκ, Κλάρα Ζέτκιν και οι υπόλοιποι της ηγεσίας του γερμανικού Κόμματος που δεν ακολούθησαν τους Κομμουνιστές δεν ασπάζονταν την άποψη του Λένιν για την ανάπτυξη της Παγκόσμιας Επανάστασης, σκέφτονταν ακόμα με όρους κτισίματος των δυνάμεων του κομμουνισμού σε εθνικό επίπεδο. Μέσα στα

πλαίσια της δικής τους σκέψης, ήταν πιθανόν σωστοί να μην θέλουν να ρισκάρουν την τύχη του γερμανικού κομμουνισμού στη μικρή πιθανότητα πυροδότησης της επανάστασης. Για τον Λένιν και την ΚΔ αυτό φαινόταν σαν λιποταξία. Δεν είναι χωρίς σημασία που ο Ράντεκ, που έμμεσα επαινεί ο Μπυρν για την ψύχραιμη εκτίμηση της αντικειμενικής κατάστασης μετά τον Πόλεμο και τη φανερά σκεπτικιστική στάση του απέναντι στην Ιταλική διάσπαση, ήταν ο εκπρόσωπος της ΚΔ στην κρίση που οδήγησε στη διάσπαση του Γερμανικού κόμματος. Ο Ράντεκ δεν είναι στέλεχος «τρίτης κατηγορίας», είναι ένα από τα καλύτερα μυαλά και ένας από τους πιο ικανούς επαναστάτες που δούλεψαν με τον Λένιν και τον Τρότσκι.

Ούτε ο Λένιν ούτε ο Τρότσκι ήταν αλάνθαστοι. Σίγουρα ούτε η ΚΔ. Η αφήγηση του Πατ Μπυρν είναι μια πολύτιμη συνεισφορά και προχωρεί σημαντικά στο ν' αντιστρέψει μια κατάρα της σύγχρονης επαναστατικής πολιτικής, την τάση δηλαδή να διαμορφώνονται πολιτικές όχι πάνω στα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης κατάστασης, αλλά πάνω στα γραφτά και ενέργειες των μεγάλων ηγετών και θεωρητικών του παρελθόντος, χωρίς κριτική αποτίμηση και χωρίς να γίνεται κατανοητή η συγκεκριμένη κατάσταση μέσα στην οποία γράφτηκαν αυτά τα κείμενα και έγιναν αυτές οι ενέργειες.

Πρέπει, ωστόσο, να είμαστε προσεκτικοί και να μην συγχέουμε τις ακραίες πράξεις που έγιναν στη διάρκεια

της επανάστασης με τις Σταλινικές φρικαλεότητες ή τη σημερινή γραφειοκρατική συμπεριφορά της ηγεσίας των σεχτών. Ο Ροβεσπιέρος σε κάποιο σημείο κατηγόρησε τον Δαντόν ότι ήθελε επανάσταση χωρίς επανάσταση. Δεν είναι δυνατό να αναμένει κανείς κανονικές ή «πολιτισμένες» διαδικασίες κατά τη διάρκεια τέτοιων ανατρεπτικών για την παγκόσμια τάξη πραγμάτων γεγονότων. Στην καλύτερη περίπτωση, μια επαναστατική ηγεσία μπορεί να καταφέρει να μη χαθεί μέσα στην επαναστατική καταιγίδα και να την καθοδηγήσει στη γενική της κατεύθυνση. Καθώς ξεδιπλώνονται τα γεγονότα με την ταχύτητα και καταστροφική δύναμη μιας θύελλας, βρίσκει τον εαυτό της αιχμάλωτο στις ενέργειες που έκανε σε κάθε προηγούμενο στάδιο και έχει να ακολουθήσει μια λογική που δεν ελέγχεται ολοκληρωτικά από αυτήν.

Στην πραγματικότητα, η ουσιαστική ερώτηση κατά πόσο ο Λένιν ήταν σωστός, είναι μια ερώτηση που ούτε ο Πατ Μπυρν δεν τολμά να θέσει: Είναι σωστές οι κατηγορίες των αστών ιστορικών και της Σοσιαλδημοκρατίας ότι η Οκτωβριανή Επανάσταση ήταν πρόωρη; Αυτή η εκτίμηση ήταν η θέση των μενσεβίκων τη στιγμή της Επανάστασης. Ο Γκόργκι επιτέθηκε τότε βίαια στον Λένιν, προβλέποντας αιματηρό τέλος για την Οκτωβριανή Επανάσταση. Οι Λένιν και Τρότσκι δικαιολόγησαν την κατάληψη της εξουσίας τον Οκτώβρη μόνο με όρους πυροδότησης της Παγκόσμιας Επανάστασης. Ήταν απόλυτα συνεπείς σε αυτό, όπως έδειξε η συμπεριφορά τους στη συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ

και αργότερα στην προσπάθειά τους να προκαλέσουν την παγκόσμια επανάσταση.

Καθώς προχωρούσε ο καιρός χωρίς επιτυχημένη επανάσταση στη Δύση, απελπίζονταν ολοένα και περισσότερο. Μπορεί κανείς να δει αυτήν την απελπισία στα γραφτά τους: κάθε διαδήλωση, κάθε απεργία στη Δύση χαιρετιζόταν σαν ενδεικτικό στοιχείο της επανάστασης. Η επανάσταση δεν ήταν μακροπρόθεσμη ή ακόμα μεσοπρόθεσμη προοπτική. Ήταν μια ζωντανή διαδικασία σε εξέλιξη. Νέες επαναστάσεις σε άλλες χώρες έπρεπε να συμβούν μέσα σε ένα με δύο χρόνια και η δημιουργία της Τρίτης Διεθνούς έπρεπε να εξυπηρετήσει αυτό το σκοπό. Δεν μπορούσαν να περιμένουν τους Σοσιαλιστές ηγέτες να στραφούν σιγά-σιγά στην επανάσταση, δεν μπορούσαν να τους περιμένουν να παραμεριστούν μέσα από την αποτυχία τους όταν καταλάμβαναν την εξουσία. Έπρεπε να τους παραμερίσουν, έπρεπε να τους πάρουν τα κόμματά τους, τώρα.

Όταν κατάλαβαν ότι η Παγκόσμια Επανάσταση δεν ήταν στην ημερήσια διάταξη, είχε ήδη γίνει πολλή ζημιά, όπως δείχνει η αφήγηση του Μπυρν για την ιταλική περίπτωση. Ήταν ήδη δεσμευμένοι στην πολιτική της δημιουργίας νέων κομμουνιστικών κομμάτων σε θανάσιμη μάχη με τη Σοσιαλδημοκρατία. Έμειναν με μια κληρονομιά υπερ-αριστερής πολιτικής και υπεραριστερών ηγετών σε μια πραγματικότητα που δεν αντιστοιχούσε πια σε επαναστατική περίοδο. Το βιβλίο του

Λένιν *«Αριστερισμός, παιδική αρρώστια του κομμουνισμού»* είναι μαρτυρία για αυτό. Το παιγνίδι τώρα δεν ήταν η άμεση επανάσταση, ήταν η επιβίωση μέχρι το επόμενο επαναστατικό κύμα. Διαμορφώθηκαν πολιτικές Ενιαίου Μετώπου και η επανάσταση πέρασε στην άμυνα. Οι νέες πραγματικότητες επέβαλλαν τον εαυτό τους.

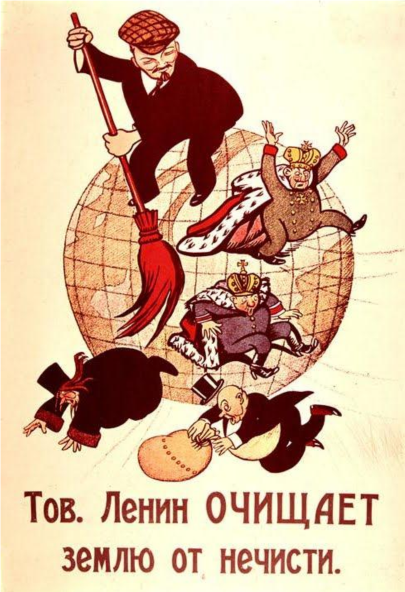
Παρόλο που πρέπει κάποιος να είναι προσεκτικός και να μην διαβάζει περισσότερα από όσα υπάρχουν στη «διαθήκη» του Λένιν, η απελπισία του για την καθυστέρηση της παγκόσμιας επανάστασης φτάνει εκεί σε νέα ύψη. Φανερά αναγνωρίζοντας τα σημάδια του εκφυλισμού στο Μπολσεβίκικο Κόμμα, προσπαθεί να μετακινήσει τον Στάλιν από τη θέση του Γενικού Γραμματέα. Σε μια κίνηση που δεν φαίνεται να έχει νόημα, προτείνει δραστική αύξηση των μελών της Κεντρικής Επιτροπής του Κόμματος, ζητώντας συγκεκριμένα την προσθήκη «εργατών» σε αυτήν. Ήταν τόσο αφελής ώστε να αναμένει μια αλλαγή στα ισοζύγια της ΚΕ προς όφελος της εργατικής τάξης με την προσθήκη εργατών σε αυτή; Προτιμώ να βλέπω αυτή την πρόταση μέσα στο ίδιο πνεύμα με την πρόταση του Μαρξ για μεταφορά της έδρας της Πρώτης Διεθνούς στη Νέα Υόρκη.

Προσπαθούσε ο Λένιν να καταστρέψει το Μπολσεβίκικο Κόμμα; Προσπαθούσε να σταματήσει το επαναστατικό κόμμα από του να γίνει το έκτρωμα στο οποίο μετατράπηκε στα Σταλινικά χρόνια; Αυτό που ο ίδιος άρχισε και το είδε σαν το ξεκίνημα για την απελευθέρωση της

ανθρωπότητας, μετατράπηκε στη φρίκη του Σταλινισμού και το κύλισμα του Μαρξισμού και της επαναστατικής πολιτικής στη λάσπη. Θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι αν η Ρωσική Επανάσταση δεν είχε συμβεί, ο Στάλιν δεν θα υπήρχε και ο Μαρξισμός και η επαναστατική πολιτική θα ήταν κατά πάσα πιθανότητα η κυρίαρχη ιδεολογία στα χρόνια μετά τον Πόλεμο και πιθανότατα θα οδηγούσαν στην Παγκόσμια Επανάσταση και τον Σοσιαλισμό αντί για τον φασισμό, τον ναζισμό και τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Αλλά αυτό θα ήταν άρνηση του ίδιου του Μαρξισμού, θα ήταν άρνηση της δυνατότητας ανθρώπινης παρέμβασης στην ιστορική διαδικασία. Οι Λένιν και Τρότσκι αναγνώρισαν μια ευκαιρία για την εργατική τάξη και την άρπαξαν. Είναι αυτή την παράδοση που αποφασίσαμε να ακολουθήσουμε και είναι μέσα σ' αυτή την παράδοση που πρέπει να κρίνουμε τις πράξεις τους και να αποφασίζουμε τις δικές μας. Αναλύοντας οποιαδήποτε κατάσταση, πρέπει να αντιλαμβανόμαστε ότι δεν υπάρχει μια αλήθεια, αλλά μυριάδες αλήθειες, που καθορίζονται από το σημείο απ' όπου τις κοιτάζουμε. Η ανάλυσή μας φανερώνει όχι μόνο την κατάσταση που περιγράφει, αλλά επίσης και τη δική μας οπτική γωνία.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Η «*ΛΕΝΙΝΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ*»

Παρακολουθώ τη συζήτηση για τη «Λενινιστική θεωρία της Οργάνωσης» με κάποιο ενδιαφέρον μια και ρίχνει φως σε κάποια από τα πιο διαιρετικά σημεία μέσα στην ομάδα συζήτησης. Δεν έκαμα το βήμα να παρέμβω μέχρι τώρα, γιατί πολύ ειλικρινά δεν το θεωρώ ζήτημα προτεραιότητας σε αυτό το στάδιο της συζήτησης. Κατά τ' άλλα, η ανάγκη για συζήτηση πάνω στο θέμα πρέπει να καθοριστεί από αντικειμενικές ανάγκες και

όχι από προσωπικές προτιμήσεις. Παραφράζοντας τον Μαρξ, πρέπει να βάλουμε στους εαυτούς μας μόνο καθήκοντα τα οποία μπορούμε να λύσουμε.

Σε αυτό το στάδιο, θεωρώ ότι είναι αδύνατο να λυθεί το οργανωτικό ζήτημα με τον τρόπο που προσπαθεί η συζήτηση να το λύσει. Κατ' αρχήν, θα ήταν λάθος να δούμε τα οργανωτικά ζητήματα σαν κάτι σταθερό και στατικό. Οι οργανωτικές δομές πρέπει να προσαρμόζονται για να εξυπηρετούν τις αντικειμενικές συνθήκες. Πρέπει να χτίζονται για να βοηθούν μιαν οργάνωση να εκτελεί με αποδοτικό τρόπο συγκεκριμένα καθήκοντα. Αυτά τα καθήκοντα διαφέρουν από χώρα σε χώρα και, ακόμα πιο σημαντικό, από εποχή σε εποχή. Οι οργανωτικοί στόχοι των Μαρξ και Ένγκελς όταν έγραφαν το *Κομμουνιστικό Μανιφέστο* ήταν να φέρουν μαζί κομμουνιστές κάτω από κοινό πρόγραμμα. Αυτό ήταν διαφορετικό από το στόχο τους όταν έκτιζαν την Πρώτη Διεθνή, όταν προσπαθούσαν να ενώσουν τα διάφορα ρεύματα του εργατικού κινήματος σε μια κοινή οργάνωση. Το να έχεις ξεχωριστή οργάνωση και να είσαι μέρος της κοινής οργάνωσης της εργατικής τάξης δεν ήταν δυο προσεγγίσεις που απόκλειαν η μια την άλλη, αλλά αλληλοσυμπληρώνονταν. Αναλυτική καθαρότητα και ενότητα στη δράση είναι και τα δυο απαραίτητα για την επανάσταση, αλλά δεν είναι πάντα συμβατά. Το ένα δεν απορρέει από το άλλο – στέκονται σε μια άβολη σχέση μεταξύ τους και πρέπει να καλλιεργηθούν προσεκτικά για να υπάρχει

πετυχημένη κατάληξη. Ότι αυτό δεν είναι πάντα δυνατό, φαίνεται και από τη μεταφορά της έδρας της Διεθνούς από τον Μαρξ στην Νέα Υόρκη.

Ο Λένιν είχε να αντιμετωπίσει διαφορετικά ζητήματα με τον ερχομό του εικοστού αιώνα. Το Ρωσικό Σοσιαλδημοκρατικό Εργατικό Κόμμα ήταν ένα συνονθύλευμα διαφορετικών τάσεων, κύρια Μαρξιστικών, που δούλευαν κάτω από τις δύσκολες συνθήκες της τσαρικής Ρωσίας. Δεν υπήρχε κεντρική δομή διοίκησης. Ομάδες διανοούμενων στην εξορία προωθούσαν ιδέες και ακτιβιστές μέσα και έξω από τη Ρωσία, προσπαθούσαν να έχουν αποτέλεσμα. Το ΡΣΔΕΚ αντιμετώπιζε επίσης σκληρό ανταγωνισμό από την κυρίαρχη επαναστατική οργάνωση, τους Σοσιαλεπαναστάτες, και τους Αναρχικούς. Η δουλειά στη Ρωσία έπρεπε αναγκαστικά να είναι παράνομη και ο κίνδυνος διείσδυσης από την αστυνομία ήταν πολύ πραγματικός. Γράφοντας το «*Τι να κάνουμε;*»*,* ο Λένιν προσπαθούσε να φέρει μαζί επαναστάτες ακτιβιστές και να δημιουργήσει μια αποτελεσματική μορφή διοίκησης, ικανή να αντέξει τις αντιξοότητες της οργανωτικής δουλειάς στις σκληρές συνθήκες της τσαρικής καταστολής. Δεν είναι να απορεί κάποιος που πρότεινε τη δημιουργία μιας στενά δεμένης οργάνωσης αφοσιωμένων επαναστατών, όπου οι αποφάσεις θα παίρνονταν απευθείας από αυτούς που είχαν συμμετοχή στη δουλειά του Κόμματος και όχι από τους διανοούμενους, που ήταν απλώς συνδεδεμένοι με το Κόμμα.

Είναι με αυτή την έννοια που πρέπει να διαβάσουμε την αντίληψη του Λένιν για το *«Κόμμα της Πρωτοπορίας»*. Ο Λένιν αντιλαμβανόταν ότι δεν μπορούσε κάθε εργάτης να αφιερώσει τη ζωή του στην επανάσταση, ειδικά σε μη επαναστατικές περιόδους. Την ίδια στιγμή, δεν ήταν τυφλός απέναντι στο γεγονός ότι η επαναστατική θεωρία δεν ήταν το άμεσο αποτέλεσμα της εμπειρίας των εργατών. Αυτή έπρεπε να έλθει από έξω από την εργατική τάξη, όχι με την έννοια ότι έπρεπε να έλθει από την μπουρζουαζία, αλλά από τους επαναστάτες-διανοούμενους – είτε αυτοί είναι διανοούμενοι που προέρχονται από την μπουρζουαζία, είτε είναι μικροαστοί, είτε προέρχονται από εργατικό υπόβαθρο. Έτσι, η εισήγηση του Λένιν δεν γινόταν για να κρατήσει έξω από το Κόμμα την πλειοψηφία της εργατικής τάξης, αλλά για να οργανώσει με αποδοτικό τρόπο αυτούς τους επαναστάτες ακτιβιστές που ήταν έτοιμοι να αφιερώσουν τους εαυτούς τους αποκλειστικά στην επανάσταση.

Παρά τη δυνατή γλώσσα του *«Τι να κάνουμε;»,* η εισήγηση του Λένιν δεν ήταν τελεσίγραφο και πιθανά ο ίδιος να μην ανέμενε να πάρει πλειοψηφία στο πολύκροτο ζήτημα της ιδιότητας του κομματικού μέλους στο Συνέδριο του 1903. Σίγουρα δεν ανέμενε, και με κανένα τρόπο δεν σχεδίασε, τη διάσπαση. Η σκέψη του γίνεται καθαρή στο εξαίρετο έργο του «*Ένα βήμα μπρος, δυο βήματα πίσω»*. Ούτε οργανωτική ούτε πολιτική ακαμψία δεν ήταν μέρος της προσέγγισής του. Μέσα στα όρια αρκετά πλατειών επαναστατικών

στόχων, και όσο μια επαναστατική οργάνωση μπορούσε να διασφαλίσει σοβαρή δουλειά μέσα στη ρωσική εργατική τάξη, θα ήταν πολύ ευτυχής να δουλεύει με τα διάφορα ρεύματα του ρωσικού Μαρξισμού.

Πόσο σχετική είναι η σκέψη του Λένιν με την υπόθεσή μας; Πρέπει να είμαστε ξεκάθαροι ότι τελικά θα έχουμε να αντιμετωπίσουμε ολόκληρο το μηχανισμό του αστικού κράτους σε μια τελική αναμέτρηση. Αυτή είναι η λυδία λίθος της διαφοράς μεταξύ των ρεφορμιστών και των επαναστατών. Με αυτή την έννοια, ένα σφιχτοδεμένο πειθαρχημένο κόμμα είναι τόσο αναγκαίο όσο ήταν πάντα στην επαναστατική θεωρία. Παρόλα αυτά, πρέπει να είμαστε το ίδιο ξεκάθαροι ότι αυτό το «σφιχτοδεμένο πειθαρχημένο κόμμα» είναι κόμμα της εργατικής τάξης, όχι κόμμα μιας μικρής ομάδας Μαρξιστών. Είναι η εργατική τάξη και όχι οι Μαρξιστές που θα έχει να παλέψει την επανάσταση και, εκτός κι αν οι Μαρξιστές μπορούν να ηγηθούν της εργατικής τάξης τη στιγμή της επανάστασης, δεν θα κάνει καμιά διαφορά ο τρόπος που οργανώνονται.

Παραδοσιακά, οι Λενινιστικές και Τροτσκιστικές επαναστατικές ομάδες έχουν συγχύσει την ιδέα αυτής της σχηματοποίησης των επαναστατικών περιόδων με την εισήγηση του Λένιν για τη δομή του κόμματος κάτω από τις συνθήκες της τσαρικής καταστολής. Η πειθαρχία που χρειάζεται σε στιγμές επανάστασης είναι εντελώς διαφορετική από την πειθαρχία που χρειάζεται

για μυστική δουλειά. Είναι τόσο διαφορετική όσο ο ανοικτός πόλεμος και ο ανταρτοπόλεμος. Οι ομοιότητές τους είναι μόνο περιστασιακές.

Μια ακόμα πιο μεγάλη παρανόηση υπάρχει στη διαφορά μεταξύ ενός μαζικού επαναστατικού κόμματος και μιας Μαρξιστικής ομάδας που προσπαθεί να το κτίσει. Η παραδοσιακή επαναστατική σοφία βλέπει τη Μαρξιστική ομάδα σαν το «έμβρυο» του κόμματος και προσπαθεί να επιβάλει στην ομάδα δομές και κανονισμούς που υποτίθεται ότι θα διέπουν το κόμμα. Όμως, η δυναμική ενός μαζικού κόμματος είναι εντελώς διαφορετική από τη δυναμική μιας μικρής ομάδας διανοουμένων. Το κόμμα είναι σταθερά ριζωμένο στην κοινωνία, έχει τον καθημερινό έλεγχο της εργατικής του βάσης. Δημοκρατικό ή όχι, Σταλινικό ή Σοσιαλδημοκρατικό, ρεφορμιστικό ή επαναστατικό, η ηγεσία ενός μαζικού κόμματος πρέπει να παίρνει υπόψη τα αισθήματα της τάξης. Το γεγονός ότι κατασταλτικές δομές και μέθοδες χειραγώγησης έχουν αναπτυχθεί για να ξεγελούν τα μέλη των κομμάτων της εργατικής τάξης δεν διαψεύδει αυτό το γεγονός. Αντίθετα, είναι ένδειξη της δύναμης του.

Αντίθετα, μια μικρή ομάδα διανοουμένων δεν έχει τέτοιους περιορισμούς. Μπορούν να μοχθούν δημιουργώντας τη δική τους εξεζητημένη άποψη για τον κόσμο, άσχετα με το αν αυτή η άποψη έχει οτιδήποτε κοινό με την πραγματικότητα. Οι ενέργειές τους δεν έχουν

πραγματικό αντίκτυπο στην πολιτική και μπορούν εύκολα να αγνοηθούν από όλους τους άλλους, χωρίς αυτό να έχει επιπτώσεις στην πολιτική της ομάδας. Σε αυτές τις συνθήκες, ο συγκεντρωτισμός και η αυστηρή πειθαρχία είναι τα καλύτερα συστατικά για μια γραφειοκρατική συνταγή. Και ενώ μπορεί να είναι αναγκαίος σε συνθήκες μυστικής δουλειάς, είναι ασφυκτικός σε συνθήκες, όπου ούτε ζωές διακυβεύονται ούτε το μέλλον της ανθρωπότητας θα εξαρτηθεί από λίγα λάθη.

Και όμως, έχουμε δει πάρα πολλές οργανώσεις να καταφεύγουν σε αποβολές, συκοφαντία και δολοφονία χαρακτήρων, σε διαδικασίες που έχουν κίνητρο προσωπικούς ανταγωνισμούς χωρίς να έχουν καμμιά θεωρητική σημασία. Γίναμε μάρτυρες συνεχών διασπάσεων για ζητήματα που πολύ λίγη σχέση έχουν με την ανάπτυξη της επανάστασης ή ακόμα και την επαναστατική ομάδα. Αυτά πρέπει να τα συγκρίνουμε με τη συμπεριφορά του Λένιν απέναντι στον Τρότσκι ή τον Λουνατσάρσκι ή τους Κάμενεφ και Ζινόβιεφ. Να τα συγκρίνουμε με τις ενέργειες των Μπουχάριν και Καλλαντάι το 1918 και την ανεκτική στάση των Μπολσεβίκων εκείνη την εποχή. Ακόμα και η πιο σκληρή κριτική δεν ξεπερνούσε την κατανόηση όλων ότι ήταν σύντροφοι, δεμένοι μαζί από τους κοινούς τους στόχους.

Είναι αυτές οι γενικές αρχές που έχουν σχέση με σήμερα. Ένας κοινός επαναστατικός στόχος και μια αποτελεσματική οργανωτική δομή για να τον πετύχει

είναι οι αναγκαίες προϋποθέσεις για επιτυχία. Δύσκολα μπορώ να σκεφτώ κάποιον σε αυτή τη συζήτηση που να διαφωνεί με αυτό. Βέβαια, αυτή η «αποτελεσματική οργανωτική δομή» θα μπορούσε να γίνει κατανοητή με διαφορετικούς τρόπους και χρειάζεται να συζητηθεί και σε κάποιο στάδιο να συμφωνηθεί. Αλλά είναι χωρίς σημασία να προσπαθήσουμε για μια τέτοια συμφωνία τώρα. Σε αυτό το στάδιο, μια συζήτηση πάνω στο θέμα θα μπορούσε να είναι καρποφόρα στο να αναδείξει τα ζητήματα, όχι όμως να τα λύσει. Ο λόγος για αυτό είναι ότι δεν έχουμε ακόμα κοινό σκοπό, ένα καλά προσδιορισμένο στόχο, για χάρη του οποίου να οργανωθούμε.

Ποιες πρέπει να είναι τότε οι προτεραιότητες της συζήτησης; Πιστεύω ότι τα πολιτικά ζητήματα πρέπει να προηγηθούν, ενώ τα οργανωτικά πρέπει να αφεθούν σε αυτούς που θα αποφασίσουν ότι υπάρχει αρκετή σύγκλιση για να επιχειρηθεί δημιουργία κοινής οργάνωσης. Έχω απόλυτη επίγνωση ότι τα οργανωτικά ζητήματα δεν μπορούν να διαχωριστούν από τα πολιτικά – κάποιοι θα έλεγαν ότι είναι ουσιαστικά πολιτικά. Παρόλα αυτά, μπορούν να έχουν νόημα μόνο μέσα σε μια κοινή πολιτική προοπτική, κάτι που δεν είμαστε ακόμα σίγουροι ότι έχουμε.

Έχοντας πει αυτό, δεν θέλω να αποφύγω να εκφράσω άποψη για το οργανωτικό ζήτημα. Στην τοπική μας περίπτωση, δουλεύουμε σαν μικρή οργάνωση, λίγο πολύ

στη βάση του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού – ομολογουμένως μιας πολύ φιλελεύθερης εκδοχής. Οι ιδιαιτερότητες αυτού του τρόπου εργασίας έχουν υποστεί εκτεταμένες τροποποιήσεις, σύμφωνα με τις αλλαγμένες συνθήκες και την αυξανόμενη εμπειρία της Οργάνωσης. Δεν είμαστε αρκετά ικανοποιημένοι με την απόδοσή μας και προσπαθούμε ακόμα να αυξήσουμε την οργανωτική μας αποδοτικότητα. Παρόλα αυτά, πάντα πιστεύαμε στις αρχές του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού και στην ανάγκη για μιαν ανεξάρτητη οργάνωση, ως τη βάση της δουλειάς μας στο ευρύτερο πολιτικό πλαίσιο. Την ίδια στιγμή, ποτέ δεν προσπαθήσαμε να απομονώσουμε τα μέλη μας από την «αστική ιδεολογία». Στην πραγματικότητα, πάντα θεωρούσαμε ότι έκθεση σ' αυτή την ιδεολογία ήταν ο καλύτερος τρόπος για να δημιουργήσουμε αντισώματα ενάντιά της. Σε αυτή τη διαδικασία χάσαμε κάποιους συντρόφους, πιθανόν όσους χάσαμε και στον αριστερισμό, αλλά αυτό είναι αναπόφευκτο. Στα συν αυτής της προσέγγισης είναι ότι οι σύντροφοι είναι ικανοί να κρατούν επαφή με το τι γίνεται «εκεί έξω», να κρατούν επαφή με την πραγματικότητα. Επίσης, πολλές καινούργιες ιδέες μπορούν να βρεθούν σε κείμενα, κατά τα άλλα γεμάτα από αστικές προκαταλήψεις.

Αυτό δεν σημαίνει ότι θα ευνοούσαμε δημοκρατική συγκεντρωτική Διεθνή σε αυτό το στάδιο. Μια Διεθνής θα πρέπει να είναι Διεθνής μαζικών οργανώσεων, όχι μια Διεθνής σεχτών. Η επιτακτική αφοσίωση μιας

επαναστατικής οργάνωσης πρέπει να είναι στην εργατική τάξη, δεν πρέπει ποτέ να είναι σε μια συνένωση διανοούμενων που θα μπορούσε εύκολα να εκφυλιστεί σε γραφειοκρατική καθοδήγηση. Η εμπειρία δείχνει ότι όποτε το κτίσιμο μιας διεθνούς επιχειρήθηκε στη βάση της ένωσης μικρών εθνικών επαναστατικών ομάδων, μια κυρίαρχη ομάδα ή ακόμα και ένα κυρίαρχο άτομο έπαιρνε όλες τις αποφάσεις, χωρίς να παίρνει υπόψη τις ανάγκες της τοπικής κατάστασης. Όπως έχει εξηγηθεί πιο πάνω, είναι πολύ εύκολο για μια μικρή ομάδα να δημιουργήσει μια συνεπή με τον εαυτό της θεωρητική φούσκα, που παρόλα αυτά δεν έχει σχέση με την κοινωνική πραγματικότητα, μέσα στην οποία υπάρχει. Έχουμε πολύ συχνά δει καταστάσεις, όπου αντί να προσαρμόζεται η θεωρία στην πραγματικότητα, η πραγματικότητα παραμορφώνεται ώστε να ταιριάζει με τη θεωρία.

Συμπερασματικά, θα έλεγα ότι το πρώτο καθήκον των εθνικών οργανώσεων σε αυτό το στάδιο είναι να μεγαλώσουν σε οργανώσεις που να είναι σε θέση να έχουν σοβαρή πολιτική επίδραση στην εθνική πολιτική κατάσταση. Στο παρόν στάδιο, μια Διεθνής (Μαρξιστική) οργάνωση μπορεί να είναι εξαιρετικά χρήσιμη σαν δίκτυο ανταλλαγής απόψεων, συζήτηση θεωρίας και διαμόρφωση πολιτικής. Είναι μικρής σημασίας αν διαφωνούμε σε κάποια ζητήματα. Είναι πολύ πιο σημαντικό να διασφαλίσουμε ότι τα ζητήματα συζητιούνται, ότι προβάλλονται διαφορετικές απόψεις

και όλοι να γνωρίζουν τι σκέφτονται όλοι οι άλλοι. Μια τέτοια οργάνωση θα μπορούσε, επίσης, να είναι ένα φόρουμ για τη διάδοση πληροφοριών και το κτίσιμο αλληλεγγύης σε διάφορα ζητήματα. Θα ήταν όμως λάθος να προσπαθήσουμε να τη μετατρέψουμε πρόωρα σε μάχιμη δύναμη. Αυτό πρέπει να αφεθεί στις μαζικές οργανώσεις της εργατικής τάξης.

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΔΟΥΛΕΙΑ ΣΤΟ ΠΑΣΟΚ

Δεν είναι καθαρό σε μένα αν τα κείμενα από την Ελλάδα έχουν κυκλοφορήσει για σχόλια ή απλά για πληροφόρηση. Δεν έχω όλα τα στοιχεία και θα ήμουν πολύ διστακτικός να κριτικάρω αγωνιζόμενους μαχητές. Παρόλα αυτά, τα κείμενα εγείρουν σημαντικά ζητήματα που πρέπει να συζητηθούν, αν όχι για τίποτε άλλο, τουλάχιστον για να ξεκαθαρίσουμε τι εννοούμε με «προσανατολισμό προς τις οργανώσεις της εργατικής τάξης». Τώρα, με μια απόσταση ασφαλείας από τα

πραγματικά γεγονότα, νιώθω ότι μπορούμε να το κάνουμε χωρίς τον κίνδυνο να χάσουμε πολύτιμο μάχιμο χρόνο σε μια μη-ουσιαστική συζήτηση.[1]

Τα γεγονότα στην Ελλάδα έχουν ξεκάθαρα μια επαναστατική γεύση. Η εργατική τάξη ήταν στους δρόμους παλεύοντας ενάντια στο πακέτο μέτρων λιτότητας της Σοσιαλιστικής Κυβέρνησης – ένα από τα χειρότερα πακέτα λιτότητας που είδαμε ποτέ. Ακόμα και η «Νέα Δημοκρατία», το κύριο κόμμα της αστικής τάξης, κρατεί αποστάσεις από αυτά τα μέτρα και επικεντρώνεται στην ανάγκη για «κοινωνική συνοχή», ένα ευφημισμό για μεταρρυθμίσεις που στοχεύουν στον εξευμενισμό της εργατικής τάξης.

Τα δυο κόμματα στα αριστερά του ΠΑΣΟΚ, ο Σύριζα και το Κομμουνιστικό Κόμμα, ενώ είναι πολύ έντονα στην καταδίκη του ΠΑΣΟΚ, απέτυχαν να αρθρώσουν ένα πειστικό πρόγραμμα για δράση. Σαν αποτέλεσμα, παρά την πλατειά κατακραυγή στα μέτρα και την

[1] *Αυτό δεν πρέπει να παρεξηγηθεί. Αν είχαμε πιο στενή επαφή και υπήρχε περισσότερη ανταλλαγή πληροφόρησης για την κατάσταση στην Ελλάδα, και οι σύντροφοι στην Ελλάδα θα επιδίωκαν τις απόψεις και ιδέες μας, αν ήταν δυνατό πριν ακόμα μπουν σε δράση, και εμείς θα ανταποκρινόμασταν άμεσα. Όπως έχουν τα πράγματα, με μίνιμουμ πληροφόρηση για την κατάσταση, εξωτερικές επεμβάσεις μπορεί να κάνουν περισσότερη ζημιά παρά καλό.*

εκτεταμένη δυσαρέσκεια με το ΠΑΣΟΚ, ο Γιώργος Παπανδρέου και η κυβέρνησή του διατηρούν ακόμα σημαντική υποστήριξη και τους δίνεται μια περίοδος χάριτος να δοκιμάσουν τις θεραπείες τους για αδιέξοδα που όλοι καταλαβαίνουν ότι δεν είναι δικό τους δημιούργημα.

Από τα κείμενα μπορεί κάποιος να συμπεράνει ότι ένας ολοκληρωτικός πόλεμος ενάντια στην κυβέρνηση του Γιώργου Παπανδρέου είναι ο δρόμος που έχει επιλεγεί από τους Έλληνες συντρόφους. Αυτό θα ήταν δικαιολογημένο αν υπήρχε η δυνατότητα να κερδηθεί αυτός ο πόλεμος. Όμως είναι αμφίβολο αν αυτό είναι έστω και απόμακρα ρεαλιστικό σε αυτό το στάδιο. Αν ο Παπανδρέου ηττηθεί, δεν θα είναι από εμάς ή έστω από τα κόμματα της Αριστεράς. Θα ηττηθεί από τη «Νέα Δημοκρατία» και τον Σαμαρά, που πιθανό να στραφεί σε έντονο εθνικισμό και πολεμοκαπηλεία, αν όχι από το Λάος και τον Καρατζαφέρη, το ισοδύναμο του Λεπέν στην Γαλλία.

ΑΦΟΣΙΩΣΗ

Ας δούμε μερικά αποσπάσματα από τα κείμενα.

> *Ο πόλεμος της κυβέρνησης, της Ε.Ε και του ΔΝΤ ενάντια σε εργαζόμενους και συνταξιούχους συνεχίζεται και εντείνεται.*

Το πρόβλημα εδώ είναι ότι η *κυβέρνηση* είναι η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, η δική μας κυβέρνηση. Πριν τη χαρακτηρίσουμε σαν εχθρό μας, πρέπει να ενταχτούμε στο στρατό που είναι εναντίον της. Δεν μπορούμε να καμωνόμαστε ότι είμαστε κομμάτι του ΠΑΣΟΚ και να ενωνόμαστε με τους εχθρούς του. Δεν λειτουργούν έτσι τα πράγματα. Κανένας δεν θα μας δει σαν οτιδήποτε άλλο από παρείσακτους που εισχώρησαν στο κόμμα με στόχο την καταστροφή του ΠΑΣΟΚ.

Σίγουρα έχουμε ένα πρόβλημα. Πρέπει να παραταχτούμε με τις μάζες, πρέπει να εξηγήσουμε τη θέση μας και την αντίθεσή μας με την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ. Όσο όμως δεν εγκαταλείπουμε το ΠΑΣΟΚ, όσο δεν έχουμε τη δύναμη είτε να καταλάβουμε το ΠΑΣΟΚ είτε να δημιουργήσουμε ένα μαζικό επαναστατικό κόμμα, παραμένουμε αφοσιωμένοι σ’ αυτό. Κριτικάρουμε την ηγεσία που επιλέγει ένα δρόμο αυτοκτονίας για το Κόμμα, προτείνουμε το πρόγραμμα που θα έπρεπε να εφαρμόσει το ΠΑΣΟΚ – αλλά παραμένουμε αφοσιωμένοι. Η μάχη μας, τουλάχιστον όχι ακόμα, δεν παρακάμπτει το ΠΑΣΟΚ. Επικεντρώνεται στο κτίσιμο μιας αριστερής τάσης μέσα στο ΠΑΣΟΚ και σταδιακά στη διεκδίκηση της ηγεσίας. Χρησιμοποιούμε τις σημερινές κινητοποιήσεις όχι για να προωθήσουμε την επανάσταση τώρα, διότι αυτό δεν είναι ακόμα δυνατόν. Τις χρησιμοποιούμε όχι για να εκπαιδεύσουμε την εργατική τάξη γενικά, αλλά για να προσεγγίσουμε την εργατική τάξη που είναι οργανωμένη στο ΠΑΣΟΚ, τα

στελέχη που στοχεύουμε για μελλοντικούς ηγέτες μέσα στο ΠΑΣΟΚ.

ΑΙΤΗΜΑΤΑ

ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ να οργανώσουν τώρα αγώνα διαρκείας

- *Μέχρι να πάρουν πίσω όλα τα αντεργατικά μέτρα*
- *Μέχρι να πληρώσουν για τα χρέη και τα ελλείμματα οι τράπεζες και οι κεφαλαιούχοι*
- *Μέχρι να δώσουν πίσω τα κλεμμένα*
- *Μέχρι να πάνε φυλακή όλοι όσοι λεηλάτησαν τα δημόσια οικονομικά*

Η ιδέα του «αγώνα διαρκείας» είναι ένα σημαντικό αίτημα και σίγουρα θα μπορούσε να αποτελέσει τον πυρήνα της βασικής μας δουλειάς στα συνδικάτα. Παρόλα αυτά, πρέπει να είμαστε προσεκτικοί στο πώς προωθούμε αυτό το αίτημα. Πρώτα, πρέπει να είμαστε καθαροί για το τι σημαίνει αυτό το αίτημα. Παίρνω ως δεδομένο ότι δεν σημαίνει «*μείνετε έξω μέχρι να πετύχουμε*», πράγμα που θα ήταν καθαρά τυχοδιωκτικό. Θεωρώ πως σημαίνει ότι η ΓΕΣΕΕ και η ΑΔΕΔΥ θα πρέπει να οργανώσουν ένα πρόγραμμα κινητοποιήσεων (απεργίες, διαδηλώσεις, διαλέξεις, συζητήσεις, κ.λπ.).

Πρέπει να το δούμε σαν ένα *μεσοπρόθεσμο* αίτημα, ένα πρόγραμμα που θα είχε τη μέγιστη επίδραση στη δουλειά μας στους επόμενους μήνες, όχι άμεσα. Σαν τέτοιο, την περίοδο της γενικής απεργίας, θα έπρεπε να μπει μόνο σαν ένα από τα αιτήματα – αν έπρεπε να μπει

καθόλου. Αυτό που θα έπρεπε να σχεδιαστεί πιο προσεκτικά είναι ένα πακέτο μεταβατικών αιτημάτων που θα έκαναν τους απεργούς να νιώθουν ότι είναι δυνατό να νικήσουν, ότι είναι δυνατό να οδηγηθούν έξω από το αδιέξοδο στο οποίο βρίσκεται η Ελλάδα, ότι η κατάσταση παρουσιάζεται σαν αδιέξοδη μόνο λόγω του φόβου της κυβέρνησης απέναντι στις απαιτήσεις της ΕΕ και του ΔΝΤ.

Το πρόβλημα με τα πιο πάνω αιτήματα είναι ότι δεν προσφέρουν διέξοδο. Η λογική τους είναι: «*είναι υπεύθυνοι να πάρουν τις αποφάσεις, πρέπει να κάνουν όλα αυτά, δεν μας νοιάζει πώς θα καταφέρουν, να το κάνουν*». Θα είναι εύκολο για του ηγέτες του ΠΑΣΟΚ να μας παρουσιάσουν σαν ανεύθυνους. Οι εργάτες μπορούν εύκολα να δουν ότι ο Παπανδρέου δεν είχε επιλογή παρά να χειριστεί, όσο καλύτερα μπορούσε, μια δύσκολη κατάσταση που δεν δημιούργησε ο ίδιος, μια κατάσταση που του κληροδοτήθηκε από την κυβέρνηση Καραμανλή και επιδεινώθηκε από την παγκόσμια οικονομική κρίση.

Πώς θα πρέπει να διατυπώσουμε τα αιτήματά μας; Πρέπει πρώτα να αναρωτηθούμε γιατί βρίσκονται έξω οι εργάτες. Ποιος είναι ο στόχος που τους οδήγησε στην απόφαση να κατέβουν στους δρόμους και να δείξουν το θυμό τους; Σίγουρα δεν θέλουν να χάσουν τις δουλειές τους, σίγουρα δεν είναι ενθουσιασμένοι με τις περικοπές στους μισθούς. Αλλά δεν είναι ούτε εγωιστές ούτε

παράλογοι. Αυτό που θέλουν είναι πολιτικές που να δίνουν διέξοδο. Εδώ είναι το σημείο εκκίνησης. Εδώ είναι που τα αιτήματά μας θα πρέπει να δένουν τις αντικειμενικές ανάγκες των εργατών με το μεταβατικό μας πρόγραμμα.

Τι θα έπρεπε να είναι αυτά τα αιτήματα; Αυτά έπρεπε να βγαίνουν από την ανάλυσή μας για την ελληνική κατάσταση και επίσης από τις γενικότερες ευρωπαϊκές προοπτικές. Ακόμα όμως και τώρα, θα έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε το μυαλό μας και να δώσουμε απαντήσεις στα ζητήματα που εγείρονται από την κατάσταση, έστω και με στοιχειώδες και καταρχήν τρόπο. Σε μια τέτοια στιγμή κινητοποιήσεων των μαζών, είναι πολύ καλύτερα να δώσουμε ένα λανθασμένο πρόγραμμα παρά να μην δώσουμε κανένα πρόγραμμα.[2]

[2] *Ό,τι και να συμβαίνει, δεν μπορεί να πέσουμε πολύ έξω. Έχουμε γενικά μια λίγο πολύ σωστή ανάλυση, είμαστε αρκετά έμπειροι για να μην κάνουμε σοβαρά λάθη. Πάνω απ' όλα, είναι απίθανο σε αυτό το στάδιο οι αναλύσεις μας και τα αιτήματα μας να οδηγούσαν σε μια σημαντική καταστροφή για την εργατική τάξη. Στη χειρότερη περίπτωση, θα υποχρεωνόμασταν να διορθώσουμε τη θέση μας. Από την άλλη, αν αποτύχουμε να δώσουμε διέξοδο, όχι μόνο χάνουμε μια σπάνια ευκαιρία να διεκδικήσουμε μια θέση σοβαρών ηγετών στον αγώνα, αλλά θα αντιμετωπιστούμε από τους εργάτες σαν αναποτελεσματικοί και χολωμένοι.*

Ένας πιθανός κατάλογος αιτημάτων θα μπορούσε να είναι:

— *Ο Παπανδρέου να απορρίψει τον εκβιασμό των ΕΕ/ΔΝΤ*
— *Να κηρυχτεί κατάσταση έκτακτης ανάγκης*
— *Οι τράπεζες να εθνικοποιηθούν για να διασφαλιστεί η ροη χρημάτων στην οικονομία*
— *Μεγάλα εργοστάσια που απολύουν μεγάλους αριθμούς εργατών να εθνικοποιούνται και να τα διαχειρίζονται οι εργάτες τους*
— *Ο Παπανδρέου πρέπει να καλέσει σε βοήθεια τα Ευρωπαϊκά Σοσιαλιστικά Κόμματα και τους Ευρωπαίους εργάτες γενικότερα*
— *Όλα τα εισοδήματα κάτω των €0000 δεν πρέπει να πειραχτούν*
— *Όχι περικοπές σε συντάξεις, όχι περικοπές σε κοινωνικά ωφελήματα*
— *Όλοι αυτοί που λεηλάτησαν την οικονομία να φυλακιστούν*

Αυτό είναι ισοδύναμο με το να ζητούμε επανάσταση. Αυτό που κάνει δυνατό να τοποθετούμε τέτοια αιτήματα, χωρίς να φαινόμαστε τρελοί και δογματικοί, είναι ότι στη συγκεκριμένη κατάσταση της Ελλάδας, τη συγκεκριμένη στιγμή, θα φαίνονταν λογικά. Ακόμα περισσότερο, φαίνονται να έχουν λογική ακόμα και σε καπιταλιστικά πλαίσια – βραχυπρόθεσμα. Μακροπρόθεσμα υποσκάπτουν τον καπιταλισμό με τον

ίδιο τρόπο που το έκαναν οι εθνικοποιήσεις των τραπεζών το 2008.

Αν είχαμε προβάλει μια τέτοια δέσμη αιτημάτων,[3] θα είχαμε παρουσιάσει τους εαυτούς μας σαν μια υπεύθυνη ομάδα που έχει και την ικανότητα να προσφέρει λύσεις, αλλά και την αποφασιστικότητα να αγωνίζεται για τους εργάτες. Την ίδια ώρα θα μας αντιμετώπιζαν σαν μέλη του ΠΑΣΟΚ, αφοσιωμένα στο κόμμα, που βλέπουν διέξοδο για τον Παπανδρέου. Είναι σημαντικό ότι δεν δένουμε σε ένα πακέτο τον Παπανδρέου με την ΕΕ και το ΔΝΤ: η κριτική μας πρέπει να είναι ότι ο Παπανδρέου δεν έχει το κουράγιο να σχεδιάσει διέξοδο, δεν έχει την τόλμη να αντιμετωπίσει με αποφασιστικότητα τους καπιταλιστές. Δεν είμαστε ακόμα έτοιμοι να αμφισβητήσουμε το κύρος του, δεν είμαστε ακόμα έτοιμοι να τον αντικαταστήσουμε. Έχοντας αυτά υπόψη, τον σεβόμαστε, γιατί είναι ο

---

[3] *Η συγκεκριμένη δέσμη δεν είναι σημαντική. Τα αιτήματα που εισάγουμε μπορεί να μην είναι το καλύτερο υπό τις περιστάσεις και κάποια από αυτά μπορεί να είναι και εντελώς λανθασμένα. Αυτό που είναι σημαντικό είναι ότι η δέσμη έχει μια λογική που δίνει δυνατότητες να βγάλει την Ελλάδα από την ανάγκη να συντρίψει το βιοτικό επίπεδο των φτωχότερων από τους πολίτες της. Επιπρόσθετα, προτείνει όχημα για την εφαρμογή τους και ένα τρόπο για εμάς για να εργαστούμε προς την κατεύθυνση της επίτευξής τους.*

ηγέτης του ΠΑΣΟΚ, αντιπροσωπεύει τις ελπίδες των εργατών του ΠΑΣΟΚ. Ακόμα περισσότερο, αυτός ο σεβασμός είναι πραγματικός, δεν προσποιούμαστε με στόχο να τον εκθέσουμε. Τα αιτήματα που βάζουμε μπορούν να εφαρμοστούν από τον ίδιον. Στην πραγματικότητα, ο πατέρας του θα τα είχε κατά πάσα πιθανότητα εφαρμόσει σε παρόμοια περίπτωση. Εναπόκειται στο γιο του να αρθεί στο ύψος των περιστάσεων.

ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ

> *Στο σύνολό τους οι εργαζόμενοι, ιδιαίτερα αυτοί που ψήφισαν το ΠΑΣΟΚ, βράζουν από θυμό και αγανάκτηση για την εξαπάτησή τους από την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ και τον ίδιο το Γιώργο Παπανδρέου. Υποσχέθηκε σημαντικές μεταρρυθμίσεις και εφαρμόζει τις χειρότερες αντεργατικές αντιμεταρρυθμίσεις που έχουν επιβληθεί στη σύγχρονη ιστορία! Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ προσπαθεί να εξαπατήσει ξανά τους εργαζόμενους, λέγοντάς τους ότι θυσιάζονται αυτοί για να σωθεί η πατρίδα από τη χρεωκοπία.*

Αυτή δεν είναι η γλώσσα για να προσεγγίσουμε τους εργάτες του ΠΑΣΟΚ. Είναι κάλεσμα για εγκατάλειψη του ΠΑΣΟΚ, είναι κάλεσμα για ανατροπή της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, της κυβέρνησής μας. Πρέπει να καταλάβουμε ότι αυτό δεν είναι ένα κείμενο ανάλυσης, δεν είναι συνεισφορά σε μια θεωρητική συζήτηση. Είναι κείμενο προπαγάνδας, θα διαβαστεί

από τον αναγνώστη κυριολεκτικά, δεν θα μας δοθεί η ευκαιρία να εξηγήσουμε ή να αποσαφηνίσουμε τη θέση μας. Ένα προπαγανδιστικό κείμενο πρέπει να είναι αυτοτελές, περιεκτικό και καθαρό. Πρέπει να είναι το απόσταγμα της πολιτικής μας για την περίπτωση και θα πρέπει να αποφεύγει αχρείαστα προσβλητική γλώσσα.

Όπως έχει, η πιο πάνω φρασεολογία υποφέρει σε δυο επίπεδα. Το ένα, είναι στο επίπεδο της αφοσίωσης στο κόμμα που έχουμε ήδη συζητήσει. Το δεύτερο, και ίσως πιο σημαντικό, είναι ότι κρύβει ένα εγγενή πεσιμισμό, μια πίστη ότι τίποτε δεν μπορεί να γίνει: αν η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, αν μια Σοσιαλιστική Κυβέρνηση που ήρθε στην εξουσία με τέτοιαν αποφασιστική πλειοψηφία, παρατάσσεται στο πλευρό του εχθρού, λίγα απομένουν που να μπορούν να δώσουν ελπίδα. Και, κατά τη διάρκεια των κινητοποιήσεων, δεν υπάρχει τίποτε που να καταρρακώνει το ηθικό περισσότερο από την απαισιοδοξία. Η απελπισία αντικαθιστά την ελπίδα, και άνθρωποι σε κατάσταση απελπισίας πηγαίνουν στα σπίτια τους – δεν εντάσσονται στην επανάσταση.

ΜΙΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Απέναντι στην εγκληματική πολιτική της κυβέρνησης, η οποία έχει μετατραπεί σε υπηρέτη της Ε.Ε και του ΔΝΤ, αντιπαραθέτουμε ένα πέρα για πέρα ρεαλιστικό πρόγραμμα, που μεταφέρει τα βάρη της αντιμετώπισης της

> *κρίσης του χρέους και των ελλειμμάτων από τους εργαζόμενους, τους συνταξιούχους και τους μη προνομιούχους, στις τράπεζες, τις επιχειρήσεις και τους κεφαλαιούχους.*

Υποθέτοντας ότι πράγματι έχουμε τέτοιο πρόγραμμα, ποιον περιμένουμε να το εφαρμόσει; Αν δεν προσφέρουμε, σε συμπλήρωμα του προγράμματος, μια αξιόπιστη πορεία εφαρμογής του, απλώς θα αιωρείται σαν μια αναποτελεσματική μουρμούρα ανίκανων ανθρώπων. Στην καλύτερη περίπτωση, οι εργάτες θα πουν «έχουν δίκαιο, αυτές είναι καλές ιδέες, κρίμα που δεν μπορούν να εφαρμοστούν».

Έχοντας κλείσει την πόρτα στην πιθανότητα η Κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ να εφαρμόσει αυτό το πρόγραμμα, μένουμε χωρίς αξιόπιστη εναλλακτική λύση, χωρίς πορεία δράσης που θα οδηγήσει στην εφαρμογή του. Το ΠΑΣΟΚ και η ηγεσία του έχουν ήδη ταυτιστεί με τον εχθρό, είμαστε πολύ αδύνατοι για να αντιμετωπιστούμε σοβαρά σαν αμφισβήτηση του κατεστημένου, στα Συνδικάτα δεν δίνεται ανεξάρτητος ρόλος στο παιγνίδι εξουσίας.

Αλλά ούτε πρόγραμμα δεν έχουμε. Αυτό που ακολουθεί στο κείμενο είναι μια λίστα με ισχυρισμούς για το πού θα μπορούσαν να βρεθούν τα λεφτά. Η λίστα περιέχει μερικές σημαντικές αλήθειες, αλλά δεν είναι ένα πρόγραμμα με συνοχή για οικονομική σωτηρία. Ορισμένα από τα στοιχεία του θα μπορούσαν να

βοηθήσουν την κατάσταση σημαντικά, ορισμένα είναι προβληματικά στην εφαρμογή τους και κάποια είναι εντελώς λανθασμένα. Ας πάρουμε για παράδειγμα τη φορολόγηση των τραπεζών:

> *Λεφτά υπάρχουν:*
>
> *1. Στα εκατοντάδες δισ. κερδών των τραπεζών της τελευταίας δεκαετίας που φορολογούνται με 10% μόνο και πρέπει να φορολογηθούν άμεσα με 45% και 50%, τουλάχιστον.*

Η φορολόγηση των κερδών των τραπεζών τώρα δεν θα φέρει λεφτά στα κρατικά ταμεία. Δεν υπάρχουν τώρα τραπεζικά κέρδη κάποιας σημασίας. Και δεν υπάρχει δυνατότητα να φορολογηθούν παλιά κέρδη, που ό,τι και να συμβαίνει ήταν κέρδη πιθανόν μόνο στα χαρτιά.

Ακόμα περισσότερο, η φορολόγηση των τραπεζών θα τις έκανε ακόμα λιγότερο ικανές να συμβάλουν στην καλή κατάσταση της οικονομίας και ακούγεται ακόμα λιγότερο λογικό σήμερα, ακόμα και σε καπιταλιστικά πλαίσια, από ό,τι η εθνικοποίηση των τραπεζών. Θα ήταν αυτοκτονία να φοβηθούμε να προβάλουμε ένα ολοκληρωμένο αίτημα και να το αντικαταστήσουμε με ένα καταστροφικό αίτημα χωρίς ψυχή που δεν θα οδηγούσε πουθενά.

Σχεδόν όλες οι εισηγήσεις για το πού μπορούν να βρεθούν λεφτά διατυπώνονται σαν δηλώσεις προπαγάνδας, όχι σαν σοβαρές εισηγήσεις. Οι εργάτες

θα το αντιληφτούν. Μπορεί να μας επευφημήσουν που λέμε τα σύκα-σύκα και τη σκάφη-σκάφη, αλλά δεν θα μας πάρουν στα σοβαρά.

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΙΑΣ «*ΑΡΙΣΤΕΡΗΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΠΤΕΡΥΓΑΣ*» ΣΤΟ ΠΑΣΟΚ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΣΚΕ

Το ντοκουμέντο ακολουθείται από μια (ξεχωριστή;) διακήρυξη από μια «επιτροπή πρωτοβουλίας για τη δημιουργία μιας «Αριστερής Σοσιαλιστής Πτέρυγας στο ΠΑΣΟΚ και την ΠΑΣΚΕ». Δεν είναι καθαρό κατά πόσο αυτή η «πρωτοβουλία» είναι αυθόρμητο αποτέλεσμα της κατάστασης μέσα στα συνδικάτα της ΠΑΣΚΕ ή προκλήθηκε από την ομάδα μας. Όποιο από τα δυο και να ισχύει, παίρνω ως δεδομένο ότι οι σύντροφοι είναι αναμεμιγμένοι σε αυτό και ότι παίζουν σημαντικό ρόλο.

Η διακήρυξη είναι κάπως καλύτερη από το κυρίως κείμενο, με την έννοια ότι προτείνει συγκεκριμένα βήματα προς την κατεύθυνση της εφαρμογής πολιτικής (Συνέδριο της Πασκε, Γεσεε, Αδεδυ, εκλογές σε κλαδικό επίπεδο στην Πασκε, Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ, την έκδοση μηνιαίου περιοδικού της Πασκε). Παρόλα αυτά, υποφέρει από την ίδια έλλειψη ταύτισης με το ΠΑΣΟΚ και την Πασκε, όπως το κυρίως κείμενο. Και το κάλεσμα γα τη δημιουργία «Αριστερής Σοσιαλιστικής Πτέρυγας μέσα στο ΠΑΣΟΚ και την

Πασκε» ακούγεται σαν εχθρική κίνηση, όχι σαν ειλικρινής πρόταση με στόχο τη διόρθωση της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ και την επαναφορά της στις σοσιαλιστικές ρίζες της.

Η δημιουργία μιας αριστερής τάσης δεν είναι ζήτημα απόφασης. Είναι ένα αντικειμενικό γεγονός, μια πραγματικότητα που γεννιέται μέσα από την αντικειμενική κατάσταση. Μόλις υπάρξουν οι συνθήκες, το καθήκον μας δεν είναι να καλέσουμε για τη δημιουργία μιας «μαζικής αριστερής σοσιαλιστικής τάσης», αλλά να τη βοηθήσουμε να πάρει οργανωτική δομή και ιδεολογικό περιεχόμενο. Το κάλεσμα δεν πρέπει ποτέ να είναι «ελάτε να δημιουργήσουμε μιαν αριστερή σοσιαλιστική τάση», πρέπει να είναι κάλεσμα σε όλους τους αριστερούς σοσιαλιστές στο ΠΑΣΟΚ να οργανωθούν ώστε να μεταμορφώσουν το ΠΑΣΟΚ σε πραγματικά σοσιαλιστικό κόμμα, να το επαναφέρουν στις σοσιαλιστικές του ρίζες.

Όλα αυτά μπορεί να ακούγονται σχολαστικά, αλλά δεν είναι. Μπορούν να κάνουν τη διαφορά μεταξύ μιας σέχτας και μιας γνήσιας τάσης μέσα στο εργατικό κίνημα. Δεν είναι απλά ζήτημα του πώς διατυπώνουμε τα ζητήματα, αλλά είναι το πώς σκεφτόμαστε και πώς νιώθουμε τα γεγονότα. Οι εκφράσεις αναπόφευκτα αντανακλούν τα αισθήματα μας, τον τρόπο που σκεφτόμαστε και λειτουργούμε. Και οι εργάτες δεν είναι τόσο λίγο ευαίσθητοι όσο τείνουν να νομίζουν οι

διανοούμενοι. Μπορούν να αισθανθούν τι βρίσκεται πίσω από ένα γραφτό – και να αντιδράσουν ανάλογα.

Η ΑΝΑΓΚΗ ΝΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΟΥΜΕ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Τα πιο πάνω δεν πρέπει να εκληφθούν σαν προσπάθεια παρέμβασης στη δουλειά των Ελλήνων συντρόφων. Έτσι κι αλλιώς, τα γεγονότα που βρίσκονται γύρω από τη δουλειά τους μπορεί να είναι τέτοια που να καθιστούν την κριτική μου χωρίς σημασία. Αν αυτή είναι η κατάσταση, θα είμαι ο πρώτος που θα αναγνωρίσω το λάθος μου. Τα σχόλιά μου βασίζονται πάνω στη λίγη γνώση που έχω για την ελληνική κατάσταση. Η αδυναμία αυτής της γνώσης είναι κύρια η έλλειψη πληροφόρησης με τη μορφή μιας έκθεσης από τους Έλληνες συντρόφους για τον τρόπο που εργάζονται, την ανάλυση τους για την κατάσταση, τις προοπτικές και τους στόχους τους.

Καταστάσεις σαν αυτή της Ελλάδας δεν δημιουργούνται κάθε μέρα. Η παρέμβασή μας σε αυτές τις καταστάσεις δεν πρέπει να αξιολογείται μόνο σαν συνεισφορά στον αγώνα της εργατικής τάξης, αλλά επίσης και σαν εκπαιδευτική διαδικασία για τους εαυτούς μας και τα στελέχη μας. Μπορώ να κατανοήσω ότι οι ανάγκες για εξοικονόμηση χρόνου μας εμποδίζουν από το να γράφουμε λεπτομερειακές εκθέσεις για τη δράση μας,

τις επιτυχίες και αποτυχίες κατά τη διάρκεια της κορύφωσης των κινητοποιήσεων. Αυτό δεν πρέπει να μας εμποδίσει να έχουμε μια τέτοια έκθεση σήμερα. Τα μαθήματα από την Ελλάδα σήμερα και από άλλα μέρη αύριο θα είναι ανεκτίμητα.

Από τι πρέπει να αποτελείται μια τέτοια έκθεση; Ασφαλώς θα εξαρτηθεί από τα πραγματικά γεγονότα, αλλά κάποια γενικά σχόλια θα μπορούσαν να συμπεριλαμβάνουν:

— *Γενική περιγραφή της κατάστασης. Τα μέτρα λιτότητας και την αντίδραση των ανθρώπων γενικά και της εργατικής τάξης ειδικά. Τις θέσεις των πολιτικών κομμάτων και των οργανώσεων του περιθωρίου. Την ανάλυσή μας για την κατάσταση.*

— *Την οργάνωση μας και τη διάταξη των δυνάμεων μας. Τις επαφές μας και τη γενικότερη επιρροή μας. Τη σχέση μας με το* ΠΑΣΟΚ *και την ΠΑΣΚΕ και τη δουλειά μας εκεί.*

— *Περιγραφή των κινητοποιήσεων. Την απόφαση για τη γενική απεργία. Την ανταπόκριση των εργατών. Ομάδες και διασπάσεις. Τους αναρχικούς, το ΚΚΕ και τον Σύριζα. Την ανταπόκριση από το* ΠΑΣΟΚ *και την ΠΑΣΚΕ. Την αστυνομία και το κράτος. Την ανάσχεση του κινήματος.*

— *Την παρέμβασή μας. Πώς λειτουργήσαμε. Με ποιους είχαμε επαφή, ποιους κινητοποιήσαμε. Πώς γράψαμε τα κείμενα, πώς τα διανείμαμε. Ποια ήταν η αντίδραση σε αυτά τα κείμενα.*

— *Ποια είναι η κατάσταση σήμερα. Πώς εξελίσσεται η «πρωτοβουλία» Πόσοι άνθρωποι υπόγραψαν τη διακήρυξη. Τι προγραμματίζουμε να κάνουμε με αυτούς.*

— *Κερδίσαμε επαφές από τη δουλειά μας; Κερδίσαμε καινούργια μέλη; Αυξήσαμε την επιρροή μας;*

— *Υπήρξαν λάθη στη δουλειά μας; Υπήρξαν χαμένες ευκαιρίες; Μπορούσαν αυτά τα λάθη να αποφευχθούν;*

— *Τι αναμένουμε στο μέλλον; Πώς μπορούμε να προετοιμαστούμε για το αύριο; Τι δράση μπορούμε να έχουμε σήμερα;*

Τα πιο πάνω δεν είναι ούτε αναγκαία ούτε εξαντλούν τη λίστα για μια έκθεση. Αυτό όμως που είναι αναγκαίο, είναι μια έκθεση με αρκετές λεπτομέρειες, ώστε ο καθένας να έχει το πλεονέκτημα μιας γνήσιας εμπειρίας κινητοποιήσεων της εργατικής τάξης. Μια εμπειρία που θα είναι ανεκτίμητη στις μελλοντικές μάχες που θα κληθούμε να δώσουμε.

ΟΙ ΣΗΜΕΡΙΝΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τον Αύγουστο του 1991, τα τανκς του Κόκκινου Στρατού μπήκαν στη Μόσχα για να ανακόψουν την πορεία των μεταρρυθμίσεων και να επιβάλουν ξανά τη σκληρή μπότα των συντηρητικών. Ο Γκορμπατσόφ βρισκόταν αιχμάλωτος στην εξοχή και η αντίσταση ήταν σποραδική. Και ενώ όλος ο κόσμος περίμενε πως η Σοβιετική Ένωση θα ξαναγύριζε στη σταλινική δικτατορία, η ασπόνδυλη πραξικοπηματική ηγεσία κατάρρευσε στις πρώτες δυσκολίες και τους θεατρινισμούς του Γέλτσιν. Μέσα σε τρεις μέρες

οι μεταρρυθμιστές είχαν κερδίσει και η πορεία προς τον καπιταλισμό έπαιρνε δραματικά πιο γοργούς ρυθμούς.

Το πραξικόπημα του Αυγούστου ήταν το αποκορύφωμα στο μεγάλο δράμα της κατάρρευσης του σταλινισμού που άρχισε με το θάνατο του Μπρέζνιεφ. Δειλά και διστακτικά στην αρχή, μια μερίδα της σοβιετικής γραφειοκρατίας προσπάθησε να βγάλει τη χώρα από το βούρκο της οικονομικής και κοινωνικής στασιμότητας με μικρές-μικρές μεταρρυθμίσεις: λίγη περισσότερη ελευθερία, λίγη περισσότερη διαφάνεια, λίγη περισσότερη δίωξη της διαφθοράς και της ανικανότητας στις κρατικές δομές. Οι λέξεις «γκλάσνοστ» και «περεστρόικα» μπήκαν στο καθημερινό λεξιλόγιο της παγκόσμιας πολιτικής.

Όμως, η κρίση στο σύστημα δεν διορθωνόταν με μικρές μεταρρυθμίσεις. Η γραφειοκρατία η ίδια αποτελούσε φραγμό στην ανάπτυξη και την πρόοδο. Η γραφειοκρατία η ίδια ήταν η αιτία της στασιμότητας. Οι μικρομεταρρυθμίσεις του Γκορμπατσόφ το μόνο που κατάφεραν ήταν να ανοίξουν τους ασκούς του Αιόλου και να ρίξουν τη Σοβιετική Ένωση και ολόκληρο τον σταλινικό κόσμο στη δίνη της αστάθειας και της κατάρρευσης. Οι γραφειοκρατίες της Ανατολικής Ευρώπης, στερημένες από την προστασία της σοβιετικής γραφειοκρατίας, ανατράπηκαν μέσα σε λίγους μήνες. Η αποσύνθεση αυτών των καθεστώτων ήταν τέτοια που τίποτε δεν μπορούσε να τα κρατήσει στη ζωή.

Η κατάρρευση του σταλινισμού ήταν μια ιστορική αναγκαιότητα. Ο Τρότσκι είχε εντοπίσει την πρόσκαιρη φύση του σταλινισμού από τη δεκαετία του 20. Στην Προδομένη Επανάσταση δίνει δυο προοπτικές για τη Σοβιετική Ένωση: είτε η εργατική τάξη θα ανατρέψει τη γραφειοκρατία και θα επιβάλει την εξουσία της ή θα επικρατήσει η αντεπανάσταση και η Σοβιετική Ένωση θα επιστρέψει στον καπιταλισμό. Παρά το γεγονός ότι ιστορικές συγκυρίες αλλοίωσαν δραστικά το χρονο-διάγραμμα της πρόβλεψης του Τρότσκι και παράτειναν σημαντικά τη ζωή της γραφειοκρατίας, η ουσία της παραμένει ίδια. Η σοβιετική γραφειοκρατία ήταν ένα πρόσκαιρο καθεστώς που περίμενε την ανατροπή του.

Παρά τον σημαντικό ρόλο της εργατικής τάξης στην ανατροπή των σταλινικών καθεστώτων, η νίκη δεν οδήγησε στην εργατική εξουσία. Η συγκριτικά καλύτερη κατάσταση του καπιταλιστικού κόσμου έστρεφε τη συνείδηση των μαζών στην ελπίδα για ένα καλύτερο, καπιταλιστικό μέλλον. Ο σοσιαλισμός ταυτιζόταν με τη γραφειοκρατική καταπίεση, η ελευθερία και η δημοκρατία με τις δυνάμεις της αγοράς. Η εργατική τάξη δεν μπόρεσε να αποκτήσει τη δική της οργανωμένη συνείδηση και, για να παραφράσουμε τον Μαρξ, πολεμούσε τους εχθρούς των εχθρών της, κάθε νίκη ήταν νίκη του καπιταλισμού.

Μακρόχρονα, η κατάρρευση του σταλινισμού θα δώσει μια νέα διάσταση στην ταξική πάλη. Ο αγώνας της εργατικής τάξης θα μπορεί να γίνει χωρίς το βάρος της

σταλινικής παραμόρφωσης. Ο σοσιαλισμός δεν θα ταυτίζεται με το σοβιετικό έκτρωμα, θα ξαναγίνει και πάλι το όραμα εκατομμυρίων εργατών για ένα κόσμο χωρίς καταναγκασμό και τον εξευτελισμό της αγοράς της εργατικής δύναμης.

Για την ώρα, όμως, η κατάρρευση του σταλινισμού έχει οδηγήσει σε μια χωρίς προηγούμενο πισωδρόμηση της συνείδησης της εργατικής τάξης. Ο μαρξισμός, ο λενινισμός, ο κομμουνισμός, ακόμα και ο σοσιαλισμός έγιναν λέξεις συνώνυμες με την καταπίεση και τη διαφθορά. Η καπιταλιστική κοινωνία και η αγορά θεοποιήθηκαν και ταυτίστηκαν με τη δημοκρατία και την ελευθερία, η υποταγή του ανθρώπου στον τυφλό καταναγκασμό των οικονομικών μηχανισμών βαφτίστηκε «ελευθερία», η συνειδητή παρέμβαση έγινε ιεροσυλία.

Οι οργανωμένες δυνάμεις της τάξης βρίσκονται σχεδόν παντού σε υποχώρηση. Τα εργατικά συνδικάτα χάνουν τη δύναμη τους σε αριθμούς και επιρροή, τα εργατικά κόμματα υποχωρούν και στρέφονται δεξιά. Στις ΗΠΑ η κατάσταση είναι τόσο αποπνικτική που οι μάζες οδηγούνται σε απελπισμένες εκρήξεις όπως στο Λος Αντζελες ή την υποστήριξη του Περό, στην Ευρώπη αναπτύσσεται επικίνδυνα η ξενοφοβία και ο νεοναζισμός. Η εργατική τάξη δεν είναι σήμερα σε θέση να οδηγήσει τον αγώνα ενάντια στα καπιταλιστικά αδιέξοδα, είναι ακόμα ζαλισμένη από την κατάρρευση του σταλινισμού.

Ο καπιταλισμός φαινομενικά έχει σήμερα απεριόριστες δυνατότητες ανάπτυξης. Η επιστροφή της Σοβιετικής Ένωσης και της Ανατολικής Ευρώπης στον παγκόσμιο καπιταλισμό προσφέρει τεράστιες νέες αγορές και εργατικό δυναμικό με ψηλή μόρφωση και ικανότητα. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας την τελευταία δεκαετία έχει βάλει τις βάσεις για μια χωρίς προηγούμενο ανάπτυξη της παραγωγής. Η δε αδιαμφισβήτητη πια υπεροχή των ΗΠΑ καθησυχάζει τους φόβους των αστών για επαναστάσεις και αναταραχές στις χώρες του τρίτου κόσμου.

Όμως, αυτά είναι μόνο η μια πλευρά της αλήθειας. Πίσω από την αισιόδοξη βιτρίνα της αστικής προπαγάνδας, κανένα από τα προβλήματα του καπιταλισμού δεν έχει λυθεί. Αυτή τη στιγμή ο καπιταλιστικός κόσμος ζει ίσως την πιο μακρόχρονη ύφεση από το κραχ του 29. Η φτώχεια και η ανεργία έχουν γίνει μόνιμο φαινόμενο στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες, η πείνα και η αστάθεια μαστίζουν τον τρίτο κόσμο. Στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και στις δημοκρατίες που αποτελούσαν τη Σοβιετική Ένωση η οικονομική ανάπτυξη αποτελεί ακόμα μακρινό όνειρο. Η «νέα τάξη πραγμάτων» αποδείχνεται άπιαστη χίμαιρα, παρά τη στρατιωτική παντοδυναμία της Αμερικής και την κυνική επίδειξή της στον πόλεμο του Κόλπου.

Οι καπιταλιστικές αντιφάσεις δεν βρίσκονται στο μέλλον. Στο σημερινό επίπεδο ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων, η ιδιωτική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και το εθνικό κράτος αποτελούν κραυγαλέο

αναχρονισμό. Η εξαφάνιση του ανταγωνισμού από τη Σοβιετική Ένωση πολύ λίγα περιθώρια αναπνοής προσφέρει στον καπιταλισμό. Η αντικειμενική πραγματικότητα επιβάλλει ανελέητα τον εαυτό της πάνω στην προπαγάνδα των αστών, τη σύντομη ανάπαυλα ακολουθεί μια νέα περίοδος αναταραχής. Η αδυναμία ελέγχου της κατάστασης στα Βαλκάνια, οι δυσκολίες στην πορεία για την Ενωμένη Ευρώπη και η αστάθεια στη Μέση Ανατολή είναι λίγα από τα δείγματα των χρόνων που έρχονται. Πουθενά ο καπιταλισμός δεν έχει καταφέρει να λύσει οποιοδήποτε πρόβλημα. Παντού η χτεσινή αισιοδοξία δίνει τη θέση της στον τωρινό σκεπτικισμό και την αυριανή σύγκρουση.

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες η εργατική τάξη αρχίζει σιγά-σιγά να επουλώνει τις πληγές της και να ανασυντάσσεται. Οι μάχες οπισθοφυλακής μπροστά στην επίθεση των αστών αρχίζουν να δίνουν τη θέση τους στις πρώτες επιθετικές μάχες μιας νέας εποχής. Οι εργατικές οργανώσεις που σήμερα βρίσκονται σε υποχώρηση θα αρχίσουν να χτίζονται και πάλι σε νέες βάσεις και νέες προοπτικές. Στην αρχή αναπόφευκτα οι αγώνες θα περιορίζονται σε αγώνες για καλύτερη ζωή μέσα στα πλαίσια του καπιταλισμού. Πολύ γρήγορα όμως θα γίνεται ξεκάθαρο πως αυτό δεν είναι δυνατό. Η προοπτική της επανάστασης και του σοσιαλισμού θα μπει και πάλι στην ημερήσια διάταξη. Η εργατική τάξη θα αναζητήσει και πάλι τις ιδέες του Μαρξ, του Λένιν, του Τρότσκι. Μέσα από τους νέους αγώνες της η εργατική τάξη θα ξαναβρεί τη θεωρία που

θα φέρει την επανάσταση και τον κομμουνισμό στην προοπτική της ιστορίας.

II. ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ

Η κατάρρευση του σταλινισμού άφησε τις ΗΠΑ μόνη κυρίαρχη δύναμη στον πλανήτη. Αυτή τη θέση προσπάθησαν να επιβεβαιώσουν και να σταθεροποιήσουν με τον πόλεμο στον Κόλπο. Η εισβολή του Σάνταμ Χουσέιν στο Κουβέιτ ήταν μια υπέρβαση δικαιοδοσίας,

μια επικίνδυνη χειρονομία σε βάρος του τοποτηρητή των Αμερικάνων στο Κουβέιτ, που δεν μπορούσε να περάσει απαρατήρητη. Η ανατροπή του Σεΐχη του Κουβέιτ αποτελούσε κακό προηγούμενο για τους άλλους

σεΐχηδες της περιοχής και για τους βασιλιάδες της Σαουδικής Αραβίας και της Ιορδανίας. Η επιβολή της αμερικάνικης θέλησης ήταν απαραίτητη.

Όμως δεν είναι μόνο η επιβολή στην περιοχή που παίχτηκε με τον πόλεμο στον Κόλπο. Οι ΗΠΑ έκαναν το κάθε τι για να κάμουν φανερό, ακόμα και στον πιο αργόμυαλο, πως η θέληση τους είναι νόμος σε ολόκληρη τη γη. Χρησιμοποίησαν τα Ηνωμένα Έθνη με τον πιο κυνικό τρόπο, χωρίς καν να προσπαθήσουν να κρατήσουν τα προσχήματα. Αντίθετα, έκαμαν ό,τι ήταν δυνατό για να δώσουν την εικόνα ότι αυτός που διατάσσει είναι οι ΗΠΑ, ο ΟΗΕ και ο υπόλοιπος κόσμος προσυπογράφουν και ακολουθούν. Η Ευρώπη, η Ιαπωνία και οποιοσδήποτε άλλος διατηρούσε όνειρα αντίστασης στις ΗΠΑ και την απόλυτη κυριαρχία τους έπρεπε να πάρει το μάθημα του. Κάθε καταπιεσμένος έπρεπε να πάψει να ελπίζει στις δικές του δυνάμεις, έπρεπε μόνο να βρίσκεται στη μεγαλοψυχία των ΗΠΑ για προστασία και ευημερία.

Η αμερικάνικη παντοδυναμία δεν είναι περιθωριακό φαινόμενο στον παγκόσμιο καπιταλισμό. Μέσα στα ερείπια που άφησε ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος και κάτω από την απειλή της ολοκληρωτικής εξαφάνισης του καπιταλισμού, οι αστικές τάξεις όλου του κόσμου αναζήτησαν τη σωτηρία τους στην προστασία των ΗΠΑ. Αυτή η προστασία, που πρόσφερε η Αμερική, σήμαινε ταυτόχρονα και την απόλυτη ηγεμονία της. Οποιεσδήποτε

αμφιβολίες για αυτό, ξεκαθαρίστηκαν με το φιάσκο της αγγλο-γαλλικής επέμβασης στο Σουέζ.

Σ' όλη τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου, η αμφισβήτηση της αμερικάνικης κυριαρχίας προερχόταν αποκλειστικά και μόνο έξω από τις καπιταλιστικές δομές: τη Σοβιετική Ένωση, τις αποικιακές επαναστάσεις και τις κινήσεις της εργατικής τάξης μέσα στις καπιταλιστικές χώρες. Αυτή η αμφισβήτηση πέτυχε πολλές νίκες και θα μπορούσε να οδηγήσει στην ανατροπή του καπιταλισμού παγκόσμια, αν δεν της έλειπαν οι επαναστατικές προοπτικές, αν η σταλινική γραφειοκρατία δεν έκαμνε το παν για να εμποδίσει το ξετύλιγμα μιας παγκόσμιας επαναστατικής δυναμικής. Έτσι, κάθε τριτοκοσμική επανάσταση σπρωχνόταν από την Σοβιετική Ένωση σε περιορισμό μέσα στα καπιταλιστικά πλαίσια (Αίγυπτος, Χιλή κ.λπ.), κάθε εξέγερση στις αναπτυγμένες χώρες οδηγείτο στην ήττα (Γαλλία 68), κάθε σύγκρουση με την Αμερική σε συμβιβασμό (Κούβα). Τα συμφέροντα της σοβιετικής γραφειοκρατίας ιεραρχούσαν τη δική της ηγεμονία πολύ πιο ψηλά από τις ανάγκες του αγώνα ενάντια στον καπιταλισμό.

Ο πόλεμος του Βιετνάμ έδωσε μια νέα διάσταση στην αμφισβήτηση των ΗΠΑ. Αυτή, η μοναδική ήττα στην ιστορία τους, έδειξε πως η στρατιωτική μηχανή τους δεν ήταν άτρωτη, πως η ικανότητά τους να προστατέψουν τους σύμμαχους τους ήταν αμφισβητήσιμη. Το αίσθημα της ασφάλειας που αποκτήθηκε με τόσο κόπο μετά τη συγκράτηση του «κομμουνιστικού κινδύνου» και τη χωρίς

προηγούμενο μεταπολεμική ανάπτυξη, έδωσε τη θέση του στην ανησυχία και την αβεβαιότητα. Δεν είναι τυχαίο που την ήττα στο Βιετνάμ ακολούθησε η πρώτη σοβαρή παγκόσμια μεταπολεμική οικονομική ύφεση το 73-74, που με τη σειρά της επιδείνωσε ακόμα περισσότερο την έλλειψη εμπιστοσύνης στην ικανότητα του καπιταλισμού να λύνει τα προβλήματα του.

Ο καπιταλισμός έχει περάσει το στάδιο που μπορούσε να ξεπερνά τις κρίσεις του μέσα από την εσωτερική του δυναμική. Η ανάπτυξη των γιγαντιαίων μονοπωλίων σε παγκόσμια κλίμακα έχει αφήσει πίσω την εποχή του ανταγωνιστικού καπιταλισμού. Ο ελεύθερος ανταγωνισμός περιορίζεται ολοένα και περισσότερο σε τομείς που επηρεάζουν ολοένα και λιγότερο την κανονική εξέλιξη. Ο έλεγχος της παραγωγής, και σε συνέχεια της εξουσίας, περιορίζεται σε μερικές εκατοντάδες εταιρίες σε κάθε χώρα. Σε παγκόσμιο επίπεδο, ελάχιστες μονάδες έξω από την Αμερική, την Ιαπωνία και την Ευρώπη έχουν σημασία. Σε τέτοιες συνθήκες, ο καπιταλισμός δεν έχει τους αυτόματους εξισορροπητικούς μηχανισμούς που είχε στο παρελθόν. Η σύγκρουση συμφερόντων οδηγεί σε σοβαρές αποσταθεροποιήσεις, που μόνο δραστική, διορθωτική δράση μπορεί να τις αποτρέψει. Η ύπαρξη μιας αδιαμφισβήτητης ηγέτιδας δύναμης είναι απαραίτητη για κάτι τέτοιο. Είναι ειρωνικό το γεγονός ότι η απειλή της Σοβιετικής Ένωσης έσπρωξε τις αστικές τάξεις της Δύσης σε συσπείρωση γύρω από τις ΗΠΑ, δίνοντας έτσι τον

απαραίτητο σταθεροποιητικό παράγοντα για την ανάπτυξη του καπιταλισμού.

Ο πόλεμος του Βιετνάμ άφησε την ηγέτιδα καπιταλιστική δύναμη γελοιοποιημένη και ανίκανη να επιβάλει αποτελεσματικά την ηγεσία της. Χρειάστηκε η χρεοκοπία του φιλελευθερισμού (Κάρτερ), της σοσιαλδημοκρατίας (Μιτεράν, Γκονζάλες, Παπανδρέου) και του σταλινισμού, καθώς και η μακρόχρονη «νεοφιλελεύθερη» θατσερική-ρηγκανική διακυβέρνηση με τον κυνισμό και τους πολέμους της, για να ξαναβρεί ο καπιταλισμός μια έστω επιφανειακή σταθερότητα. Μια σταθερότητα που σήμερα βρίσκεται στο αποκορύφωμά της με την κατάρρευση του σταλινισμού και την τόσο διαλαλημένη αμερικανική παντοδυναμία.

Ωστόσο, η σημερινή αμερικανική παντοδυναμία δεν στηρίζεται σε γερά θεμέλια. Δεκαετίες ελλειμμάτων στο εξωτερικό εμπόριο μετάτρεψαν την Αμερική από τον μεγαλύτερο δανειστή στον μεγαλύτερο χρεώστη. Το πραγματικό εισόδημα των περισσότερων Αμερικανών μειώνεται και το επίπεδο της εκπαίδευσης πέφτει συνεχώς. Το πρόβλημα της φτώχειας, αντί να λυθεί οξύνεται περισσότερο, ο πόλεμος ενάντια στα ναρκωτικά χάνεται. Η αμερικανική οικονομία περνά σήμερα την πιο μακρόχρονη μεταπολεμική της ύφεση.

Σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής, οι προοπτικές δεν είναι πολύ καλύτερες. Η κατάρρευση του σταλινισμού και ο πόλεμος στον Κόλπο δεν οδήγησαν σε μια «νέα τάξη πραγμάτων» όπως την περίμεναν οι Αμερικανοί. Σε καμιά

από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, και πολύ λιγότερο στις δημοκρατίες της Σοβιετικής Ένωσης, δεν μπόρεσε ο καπιταλισμός να προσφέρει τις λύσεις που υποσχόταν. Ο εμφύλιος πόλεμος στη Γιουγκοσλαβία αφήνει τις ΗΠΑ στη θέση του παρατηρητή, ανίκανες να επέμβουν. Το Παλαιστινιακό και το Κυπριακό φαίνονται να παραμένουν άλυτα προβλήματα παρά τις πρασπάθειές τους για λύση. Στη Νότια Αφρική οι ελπίδες για αποφυγή του πολέμου μαύρων-λευκών μειώνονται καθημερινά, ενώ η πείνα στην Ανατολική Αφρική δεν φαίνεται να υποχωρεί. Ακόμα και ο πόλεμος στον Κόλπο, που είχε στόχο να επιβάλει τελειωτικά την αμερικανική παντοδυναμία και να ξεπλύνει την ήττα στο Βιετνάμ, ήταν τόσο σύντομος και είχε τόσο πενιχρά αποτελέσματα που άρχισε κιόλας να σβήνεται από τη συνείδηση του κόσμου. Η αμφισβήτηση της Αμερικής θα αρχίσει και πάλι στα επόμενα χρόνια να παίρνει επικίνδυνες διαστάσεις.

Ωστόσο, αυτή η αμφισβήτηση δεν θα προέλθει, για την ώρα τουλάχιστο, από τους άλλους δυο οικονομικούς γίγαντες του καπιταλισμού - την Ευρώπη ή την Ιαπωνία. Ο παγκόσμιος καπιταλισμός είναι σήμερα πιο ενοποιημένος παρά ποτέ, η μοίρα των καπιταλιστών είναι άρρηκτα δεμένη μεταξύ τους. Και η στρατιωτική ανισότητα ανάμεσα στην Αμερική και τους υπόλοιπους είναι ακόμα τόσο μεγάλη που είναι αδύνατο να προσβλέπει κανείς σε αντικατάστασή της από μια άλλη δύναμη. Η αμφισβήτηση θα προέλθει σ' ένα διαφορετικό επίπεδο, στο επίπεδο των μαζών. Μια αμφισβήτηση που είναι ταυτόχρονα

και αμφισβήτηση του καπιταλισμού. Σήμερα έχουμε δείγματα αυτής της αμφισβήτησης που με την έλλειψη της εργατικής καθοδήγησης παίρνει αντιδραστικές μορφές. Ο ισλαμισμός, ο εθνικισμός, ο ρατσισμός και ο νεο-ναζισμός είναι φαινόμενα αδιεξόδων στο σύστημα και έλλειψη άλλης διεξόδου.

Η πορεία για μια ενωμένη Ευρώπη έχει ήδη χάσει πολλή από την ορμή της. Η απόρριψη της συμφωνίας του Μάαστριχτ από το δημοψήφισμα στη Δανία, η ελάχιστη διαφορά στο γαλλικό δημοψήφισμα και η αναστάτωση στο νομισματικό σύστημα δείχνουν πόσο έχει αλλάξει η ατμόσφαιρα από τη χρονιά που το Unite Europe κέρδιζε το διαγωνισμό της Γιουροβίζιον, τη χρονιά του εκστατικού ενθουσιασμού μπροστά στο όραμα της Ενωμένης Ευρώπης. Σήμερα, είναι αμφίβολο αν η πλειοψηφία των ευρωπαϊκών μαζών πιστεύει σ' αυτό το όραμα, και η πίστη τους μειώνεται συνεχώς.

Ακόμα και η Ιαπωνία περνά δύσκολες μέρες. Για πρώτη φορά οι ρυθμοί ανάπτυξης της οικονομίας της βρίσκονται τόσο χαμηλά. Ταυτόχρονα, οι ΗΠΑ πιέζουν για μέτρα που να αντιστρέψουν το τεράστιο πλεόνασμα της Ιαπωνίας, κάτι που θα έχει οπωσδήποτε σοβαρές επιπτώσεις. Ο ανταγωνισμός από τις άλλες χώρες της Άπω Ανατολής (Κορέα, Ταϊβάν κ.λπ.) αρχίζει να γίνεται επικίνδυνος. Τα πολιτικά και οικονομικά σκάνδαλα ακολουθούν το ένα το άλλο χωρίς να φαίνεται στον ορίζοντα ελπίδα εξυγίανσης.

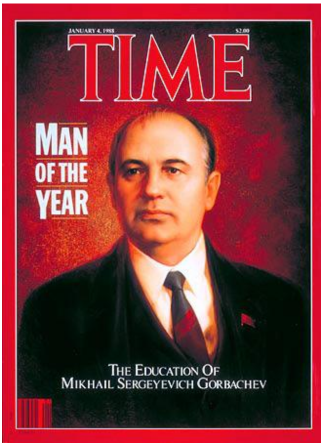
Μέσα σ' αυτή την ατμόσφαιρα θα κινηθεί την επόμενη περίοδο η παγκόσμια εργατική τάξη. Καθώς οι κρίσεις του καπιταλισμού θα γίνονται πιο βαθιές και πιο επικίνδυνες η εργατική τάξη θ' αρχίσει να ξανακτίζει τις οργανωμένες δυνάμεις της και να δίνει τις μάχες της. Θ' αρχίσει να ξαναμαθαίνει μια-μια τις αλήθειες για τον καπιταλισμό και να προχωρά σε επαναστατικά συμπεράσματα. Ο Μαρξισμός βρίσκεται στο τέλος αυτής της πορείας.

Ωστόσο, η πορεία για να κτιστούν οι δυνάμεις της εργατικής τάξης σε επαναστατική βάση δεν είναι ούτε εύκολη ούτε σύντομη. Οι σημερινές οργανώσεις της, στην πλειοψηφία τους σοσιαλδημοκρατικές, έχουν στραφεί τόσο δεξιά, έχουν δεχτεί τόσο απόλυτα τη μονιμότητα του καπιταλισμού, που θα χρειαστούν πολλά γεγονότα για να αλλάξουν πορεία. Αυτό θα γίνει επίπονα μέσα από εσωτερικές συγκρούσεις που θα κρίνουν και την πορεία αυτών των οργανώσεων. Οι μαρξιστικές δυνάμεις έχουν μεγάλο ρόλο να παίξουν σ' αυτές τις συγκρούσεις. Αν μπορέσουν να καθοδηγήσουν τις δυνάμεις της αριστεράς, είναι δυνατό να κτιστούν μαζικά επαναστατικά κόμματα μέσα από τις παλιές οργανώσεις. Αν αποτύχουν, οι οργανώσεις της εργατικής τάξης θα συνεχίσουν να παίζουν τον αντιδραστικό ρόλο που συνηθίσαμε στην προηγούμενη περίοδο.

Οι μαρξιστικές δυνάμεις είναι σήμερα πολύ μικρές. Οι δύσκολες αντικειμενικές συνθήκες που οδήγησαν στη

συρρίκνωση της δύναμης και της επιρροής των εργατικών οργανώσεων οδήγησαν σε κρίση και τους επαναστατικούς πυρήνες της Διεθνούς. Τα λαθεμένα χρονοδιαγράμματα της ΕΕΔ οδήγησαν σε έντονο ακτιβισμό, με αποτέλεσμα την παραγνώριση της θεωρίας και το γραφειοκρατικό εκφυλισμό της οργάνωσης. Η διάσπαση ήταν το αναπόφευκτο αποτέλεσμα της έλλειψης ζωντανών δημοκρατικών λειτουργιών, που είναι προϋπόθεση για τον έγκαιρο εντοπισμό και τη διόρθωση των λαθών. Το κτίσιμο των μαρξιστικών δυνάμεων πρέπει σήμερα να γίνει σε νέα, συλλογική βάση με διεξοδική συζήτηση των προοπτικών και των οργανωτικών αναγκαιοτήτων. Η βιασύνη κάτω από οποιαδήποτε δικαιολογία θα οδηγήσει και πάλι σε προβλήματα.

III. ΡΩΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Ο εμφύλιος πόλεμος στη Γιουγκοσλαβία δείχνει στην ακραία τους μορφή τα αποτελέσματα της κατάρρευσης του σταλινισμού σε συνθήκες που η εργατική τάξη δεν είναι έτοιμη να πάρει στα χέρια της την εξουσία. Η βίαιη σύγκρουση ανάμεσα σε λαούς, που για μισό αιώνα έζησαν μαζί ειρηνικά, δείχνει από τη μια την

απόλυτη χρεοκοπία του σταλινισμού και από την άλλη την ανικανότητα του καπιταλισμού να λύσει τα προβλήματα των πρώην σταλινικών χωρών.

Αν εξαιρέσει κανείς τους Αλβανόφωνους του Κοσσυφοπεδίου, δεν υπάρχει ιστορία εθνικής καταπίεσης στη Γιουγκοσλαβία με τον τρόπο που υπάρχει στη Σοβιετική Ένωση. Παρά την αριθμητική της υπεροχή, η Σερβία ποτέ δεν είχε θέση ηγέτιδας-εθνότητας όπως συνέβαινε με τη Ρωσία. Η Σλοβενία και η Κροατία ήταν γενικά πιο πλούσιες και πιο αναπτυγμένες, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη δεν ήταν ποτέ ο φτωχός συνεταίρος. Η φτωχή Μακεδονία ήταν ευτυχής που είχε με την προστασία της Γιουγκοσλαβίας μιαν πατρίδα για τους Μακεδόνες που τόσο κυνηγήθηκαν από τους Έλληνες και τους Βούλγαρους στην πιο έντονη εκστρατεία εθνικού ξεκαθαρίσματος στα Βαλκάνια. Ακόμα και στο Κοσσυφοπέδιο, οι Αλβανόφωνοι λίγα είχαν να ζηλέψουν από τους ομοεθνείς τους στη γειτονική Αλβανία, αυτό το ακραίο παράδειγμα γραφειοκρατικής παραμόρφωσης του σοσιαλισμού.

Ωστόσο, η γιουγκοσλάβικη γραφειοκρατία δεν τα κατάφερε καλύτερα από τις άλλες γραφειοκρατίες της Ανατολικής Ευρώπης. Αποτελούσε ένα αυξανόμενο βάρος για την οικονομία της χώρας, ένα βάρος που έγινε φραγμός για την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων. Η κατάρρευση της άφησε ένα κενό που η πλήρωσή του περνά μέσα από την εμφύλια σύγκρουση,

τον εθνικό διαχωρισμό, τα εθνικά ξεκαθαρίσματα. Ο δρόμος προς τον καπιταλισμό είναι μακρύς και βασανιστικός και είναι αμφίβολο αν θα ολοκληρωθεί ποτέ.

Την ίδια προοπτική έχουν μπροστά τους και οι Δημοκρατίες της Σοβιετικής Ένωσης. Ήδη υπάρχουν εστίες εμφύλιου πόλεμου που δεν φαίνεται να μπορούν να ελεγχθούν. Η ίδια η Ρωσία πολύ λίγο ακόμα έχει μπλεχτεί σ' αυτές τις συγκρούσεις, αλλά είναι πολύ αμφίβολο αν θα μπορέσει να το αποφύγει. Ήδη, η αδυναμία των καπιταλιστικών μεταρρυθμίσεων να προσφέρουν οποιαδήποτε βελτίωση στη ζωή των λαών, που αποτελούσαν τη Σοβιετική Ένωση, οδηγεί τη Ρωσία από τη μια σε χωριστικές τάσεις από ολοένα και περισσότερες εθνότητες και, από την άλλη, σε μια αυξανόμενη τάση αυταρχισμού. Ο Γέλτσιν μετατρέπεται σε Βοναπάρτη της καπιταλιστικής παλινόρθωσης που λίγο θα διαφέρει από τους επίδοξους πραξικοπηματίες του 91.

Το εθνικό ζήτημα είναι ίσως το πιο πολύπλοκο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι πρώην σοβιετικές δημοκρατίες. 70 χρόνια εργατικής εξουσίας δεν μπόρεσαν να εξαλείψουν τις εθνικές διαφορές και τις θρησκευτικές προκαταλήψεις. Αυτό θα μπορούσε να συμβεί μόνο μέσα σε συνθήκες δημοκρατίας και ελευθερίας. Η σταλινική παραμόρφωση του εργατικού κράτους, η αυταρχική διακυβέρνηση και η διαφθορά της γραφειοκρατίας οδήγησαν στην εθνική καταπίεση και έθρεψαν το εθνικό και θρησκευτικό μίσος των λαών ενάντια

στους καταπιεστές τους. Η μόνη δύναμη που θα μπορούσε να ενώσει αυτό το μίσος και να το μετατρέψει σε δημιουργική δύναμη ήταν η εργατική τάξη: όμως, η διακυβέρνηση των σταλινικών στο όνομά της δεν άφησε περιθώρια οργάνωσης με επαναστατικές προοπτικές. Η ανατροπή του σταλινισμού έγινε από την αντεπανάσταση, οδήγησε στον καπιταλιστικό δρόμο. Σ' αυτό το δρόμο, το εθνικό ζήτημα είναι άλυτο, οδηγεί στη σύγκρουση και τον κατατεμαχισμό.

Η νίκη της αντεπανάστασης δεν έλυσε κανένα πρόβλημα. Η πορεία προς τον καπιταλισμό είναι πολύ αργή και γεμάτη δυσκολίες. Οι αρχικές αισιόδοξες προβλέψεις για μαζική εισροή ξένου κεφαλαίου δίνουν τη θέση τους στην απαισιοδοξία και την απογοήτευση. Οι εργατικές μάζες που είχαν πιστέψει στον καπιταλιστικό παράδεισο αρχίζουν να έχουν τις αμφιβολίες τους. Η μεταστροφή της συνείδησης των μαζών αρχίζει να γίνεται αισθητή: πρώτα σαν απογοήτευση και μοιρολατρία, ύστερα σαν οργάνωση και δράση. Όμως αυτή η διαδικασία θα πάρει χρόνο και είναι γεμάτη κίνδυνο. Η απογοήτευση των μαζών δεν είναι εύκολο να οδηγηθεί σε επαναστατική κατεύθυνση. Υπάρχουν έτοιμες αντιδραστικές λύσεις. Το τίμημα της αποτυχίας της εργατικής τάξης να ανατρέψει τον σταλινισμό και να πάρει την εξουσία είναι η έξαρση του εθνικισμού, του θρησκευτικού φανατισμού, του ρατσισμού και του νεοναζισμού.

Είναι ωστόσο απίθανο να οδηγηθούμε άμεσα σε επικράτηση αυτών των μορφών αντίδρασης. Παρ' όλη την αδυναμία της και την έλλειψη οργάνωσης, η εργατική τάξη δεν έχει ακόμα πει την τελευταία λέξη. Δεν έχει ηττηθεί σε άμεση σύγκρουση, δεν έχει ακόμα δοκιμάσει τις δυνάμεις της. Μέσα από τα ανησυχητικά γεγονότα υπάρχουν οι συνθήκες που μπορούν να οδηγήσουν σε ανασύνταξη των δυνάμεών της και σε ανακοπή της πορείας προς τον καπιταλισμό.

Ακόμα, δεν πρέπει να αποκλειστεί η δυνατότητα αναβίωσης του σταλινισμού. Φυσικά στο άμεσο μέλλον αυτό είναι απίθανο. Όπως όμως η αυταρχική διακυβέρνηση γίνεται πιο έντονη, όσο πιο συχνά χρησιμοποιείται ο στρατός για καταστολή εξεγέρσεων, η πιθανότητα μιας στρατιωτικής παρέμβασης θα μεγαλώνει.

Ανάλογες διεργασίες βλέπουμε σε όλες τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Κάθε μια φυσικά έχει τις δικές της ιδιαιτερότητες, αλλά σε όλες βλέπουμε την ίδια γενική εξέλιξη: η κατάρρευση του σταλινισμού οδηγεί σε μια λιγότερο ή περισσότερο μακρόσυρτη πορεία προς τον καπιταλισμό, δεινά και δυσκολίες. Η εργατική τάξη βρίσκεται χωρίς οργάνωση και προοπτικές, χωρίς να μπορεί για την ώρα να αρθρώσει το δικό της λόγο. Μόνο μέσα από τη σκληρή εμπειρία θα μπορέσει να ανασυνταχτεί.

Δυο λόγια για τις χώρες που ακόμα διατηρούν τη σταλινική γραφειοκρατία: την Κίνα, την Κούβα, το Βιετνάμ και τη Βόρεια Κορέα. Η κάθε μια έχει τη δική

της ιδιαιτερότητα, τους δικούς της λόγους για την αντοχή της. Στο Βιετνάμ και την Κίνα η γραφειοκρατία φαίνεται να εξακολουθεί να παίζει ένα σχετικά προοδευτικό ρόλο, ενώ στην Κούβα η επαναστατική παράδοση διατηρείται ακόμα στη συνείδηση του λαού. Αντίθετα, η Βόρεια Κορέα φαίνεται να κρατιέται μόνο χάρη στην αυστηρή απομόνωσή της από τον υπόλοιπο κόσμο. Φυσικά, πουθενά η γραφειοκρατία δεν είναι παντοτινή: είναι ένα πρόσκαιρο καθεστώς που αργά η γρήγορα θα δώσει τη θέση του στην καπιταλιστική αντεπανάσταση ή την εργατική εξουσία – αυτό όμως θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τις εξελίξεις στον υπόλοιπο κόσμο.

IV. Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Την ίδια περίοδο ο καπιταλισμός γνώριζε μια μακρόχρονη περίοδο σχετικής ανάπτυξης και καλυτέρευσης του βιοτικού επιπέδου, στον Τρίτο Κόσμο η φτώχεια και η πείνα εξακολουθούσαν να αποτελούν καθημερινό φαινόμενο. Η πείνα στην Αιθιοπία και σήμερα στη Σομαλία αποτελούν μόνο τα ακραία παραδείγματα της κατάστασης που επικρατεί σε ολόκληρο τον Τρίτο Κόσμο.

Ολόκληρη η Αφρική βρίσκεται σε μια μόνιμη κρίση. Εκτός από την Αιθιοπία και τη Σομαλία, με πείνα απειλούνται η Κένυα, η Ζιμπάμπουε και η Μοζαμβίκη. Στη Δυτική Αφρική η αστάθεια και ο εμφύλιος πόλεμος είναι

ενδημικά φαινόμενα. Η Αγκόλα, παρά τη νίκη του MPLA στις εκλογές, δεν φαίνεται να μπαίνει σε ειρηνική περίοδο, ενώ το Ζαΐρ γνώρισε φέτος σοβαρές ανταρσίες από το στρατό.

Στη Λατινική Αμερική η αντικατάσταση των στρατιωτικών καθεστώτων με «δημοκρατικά» δεν έχει αλλάξει την αθλιότητα της ζωής για εκατομμύρια ανθρώπους. Παιδιά

που ζουν σε σκουπιδότοπους, παιδιά που ζουν από την πορνεία και το έγκλημα, βιομηχανίες ναρκωτικών με κεφάλαια μεγαλύτερα από τους προϋπολογισμούς των χωρών τους, κυβερνήσεις διαφθοράς και οτιδήποτε άλλο εκτός από την ευημερία είναι η προσφορά του λατινοαμερικάνικου καπιταλισμού στους λαούς της περιοχής.

Η Ινδική Χερσόνησος και η Άπω Ανατολή δεν βρίσκονται σε καλύτερη μοίρα. Αν εξαιρέσει κανείς μερικές πολύ ειδικές περιπτώσεις (Νότια Κορέα, Ταϊβάν,

Σιγκαπούρη), η φτώχεια και η αναταραχή κυριαρχούν. Χωριστικά κινήματα απειλούν να κατακερματίσουν χώρες όπως η Ινδία, με τρομερές επιπτώσεις στους λαούς τους.

Για τον Τρίτο Κόσμο η ανάπτυξη του καπιταλισμού δεν έχει προσφέρει απολύτως τίποτε. Πειραματισμοί για την υιοθέτηση δημοκρατικών καθεστώτων δυτικού τύπου καταλήγουν πάντα σε στρατιωτικές επεμβάσεις, δικτατορίες ή γελοίες παρωδίες δημοκρατίας όπως στη Νιγηρία. Προσπάθειες εφαρμογής μονοκομματικών καθεστώτων και παραλλαγών του σταλινικού μοντέλου δεν είχαν καλύτερη τύχη. Είναι αδύνατο να υπάρξει ανάπτυξη σ' αυτές τις χώρες μέσα στα πλαίσια μιας παγκόσμιας αγοράς που κυριαρχείται από μια δράκα από ιμπεριαλιστικές αναπτυγμένες χώρες.

Η εικόνα των χωρών του Τρίτου Κόσμου είναι σχεδόν πάντα η ίδια: τεράστια εξωτερικά χρέη που είναι αδύνατο να πληρωθούν, καθεστώτα σχεδόν πάντα διεφθαρμένα και εξαρτημένα από τη Δύση και βίαιη κατάπνιξη κάθε προσπάθειας για αντίσταση σ' αυτή την κατάσταση.

Η μοναδική διέξοδος γι αυτές τις χώρες εξακολουθεί να παραμένει η αντιμετώπισή της σε παγκόσμια κλίμακα. Η εργατική τάξη είναι αναγκασμένη να πάρει την εξουσία πολύ πριν η αστική τάξη λύσει βασικά δημοκρατικά καθήκοντα της αστικής επανάστασης. Στην προσπάθειά της να λύσει αυτά τα δημοκρατικά καθήκοντα η εργατική τάξη είναι αναγκασμένη να

προχωρήσει σε μέτρα που ξεπερνούν τις αστικές δομές, που είναι ουσιαστικά σοσιαλιστικά. Σ' αυτή την πορεία είναι αδύνατο να πάει πολύ μακριά χωρίς τη βοήθεια από τις αναπτυγμένες χώρες. Αν το προλεταριάτο της Δύσης δεν μπορέσει να πάρει την εξουσία, τέτοια βοήθεια δεν θα προσφερθεί και η επανάσταση είναι καταδικασμένη. Η θεωρία της διαρκούς επανάστασης είναι και σήμερα το ίδιο επίκαιρη όσο και την εποχή που την πρότεινε ο Τρότσκι.

V. Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ - ΕΡΓΑΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Το πόσο εύθραυστη είναι η κυπριακή οικονομία φάνηκε όταν ο πόλεμος στον Κόλπο προκάλεσε τέτοια αναστάτωση που τρομοκράτησε τους Κύπριους κεφαλαιοκράτες. Οι πληρωμές σταμάτησαν, μαζικές απολύσεις χωρίς αντίδραση από τις συντεχνίες έγιναν καθημερινό φαινόμενο, μείωση απολαβών γινόταν δεχτή χωρίς συζήτηση. Μια οικονομία της οποίας το 1/5 σχετίζεται άμεσα με τον τουρισμό είναι εκτεθειμένη στις επιπτώσεις κάθε αναταραχής στην περιοχή. Ωστόσο, αυτές οι επιπτώσεις δεν είναι πάντα αρνητικές. Η κρίση στο Λίβανο προκάλεσε σημαντική μεταφορά διεθνών κεφαλαίων και υπηρεσιών στην Κύπρο, κάτι που βοήθησε σημαντικά την κυπριακή οικονομία. Σήμερα, η κρίση στις περιοχές που αποτελούσαν την Γιουγκοσλαβία έχει σημαντικές θετικές επιπτώσεις: από τη μια, η αφαίρεση των ανατολικών παραλιών της Αδριατικής από τον τουριστικό

συναγωνισμό βοηθά στην τουριστική ανάπτυξη. Από την άλλη, παρά τις επίσημες διαψεύσεις, φαίνεται να υπάρχει κάποια αλήθεια στα δημοσιεύματα για χρησιμοποίηση της Κύπρου από γιουγκοσλαβικές εταιρίες.

Η κυπριακή οικονομία πέτυχε εντυπωσιακές επιδόσεις σε όλη τη διάρκεια από την ανακήρυξη της Ανεξαρτησίας μέχρι σήμερα. Οι ρυθμοί ανάπτυξης ήταν σημαντικά πιο ψηλοί από τους ρυθμούς ανάπτυξης των αναπτυγμένων χωρών, ο πληθωρισμός κρατήθηκε σε ικανοποιητικά χαμηλά επίπεδα. Αυτή η ανάπτυξη έφερε

τα βιοτικό επίπεδο των Κυπρίων σε επίπεδα συγκρίσιμα με αυτά της Ευρώπης.

Αυτή ήταν η βάση στην οποία κτίστηκε η βιομηχανική ειρήνη. Σε συνθήκες όπου το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων ανέβαινε συνεχώς ήταν δυνατή η υιοθέτηση μιας οικονομίστικης πολιτικής από τις συντεχνίες. Η διαπραγμάτευση με τους εργοδότες έπαιρνε τη μορφή παζαρεμάτων, όπου και οι εργοδότες είχαν περιθώρια για παραχωρήσεις και οι εργαζόμενοι δεν ήταν αναγκασμένοι να παρατραβήξουν το σχοινί. Ο κυπριακός καπιταλισμός δεν είχε εξαντλήσει τα περιθώριά του, μπορούσε ακόμα να προσφέρει στους Κύπριους εργαζόμενους ένα καλύτερο αύριο. Η ταξική σύγκρουση δεν ήταν ακόμα ασυμφιλίωτη, μπορούσε να καταλήξει, και συνήθως κατέληγε, σε κάποιο συμβιβασμό.

Αυτή δεν ήταν πάντα η πραγματικότητα. Υπήρχαν φορές που κλάδοι της οικονομίας ή μονάδες παραγωγής δεν μπορούσαν να αντεπεξέλθουν. Οι Χημικές Βιομηχανίες, η βιομηχανία ένδυσης, το μεταλλείο Αμιάντου, τα Νοσοκομεία είναι παραδείγματα εκρήξεων, όπου η σύγκρουση πήρε σοβαρή μορφή. Όσο όμως η γενική κατάσταση είναι καλή, τέτοιες εκρήξεις παραμένουν μεμονωμένες και η επιτυχία ή η αποτυχία των εργαζομένων εξαρτάται από τις ιδιαιτερότητες στην κάθε περίπτωση και την οργάνωση του αγώνα τους.

Η ΠΕΟ ακολούθησε μια «υπεύθυνη» πολιτική. Μια και δέχτηκε πως το καπιταλιστικό σύστημα δεν πρόκειται ν'

αλλάξει, στο προβλεπτό τουλάχιστο μέλλον, η «ανάπτυξη της οικονομίας» ήταν γι' αυτήν η πρωταρχική ανάγκη, η βελτίωση της ζωής των εργαζομένων έπρεπε να βασιστεί σ' αυτήν. Αυτή η αταξική προσέγγιση παραβλέπει το γεγονός ότι η «οικονομία» είναι στην πραγματικότητα αστική οικονομία, ότι αναγνωρίζει την προτεραιότητα των αστών: δίνει στους εργάτες ό,τι περισσεύει από τα κέρδη τους. Αυτό λειτουργεί ομαλά όσο η οικονομία πάει καλά, αλλά καταρρέει σε περιόδους οικονομικής αναστάτωσης. Χωρίς επαναστατική προσέγγιση, η εργατική τάξη μένει άοπλη στις συγκρούσεις που ακολουθούν με σίγουρο αποτέλεσμα την ήττα και την υποχώρηση. Η ρεφορμιστική πολιτική της ΠΕΟ είχε και ένα άλλο αποτέλεσμα: το θόλωμα των ταξικών γραμμών έδωσε την ευκαιρία στη ΣΕΚ, την κατ' εξοχήν συντεχνία των εργοδοτών, να αποκτήσει κύρος και δύναμη μέσα στην εργατική τάξη. Οι νεότερες γενιές των εργατών δεν έχουν πρακτική εμπειρία της διαφοράς ανάμεσα στις δυο συντεχνίες. Αν βλέπουν οτιδήποτε, είναι μια συστηματική υπεροχή της ΣΕΚ σε αγωνιστικά συνθήματα πάντα φυσικά μέσα στους περιορισμούς του καπιταλισμού. Σήμερα, ο κίνδυνος για την ΠΕΟ είναι ιδιαίτερα μεγάλος, γιατί με την κατάρρευση του σταλινισμού η ιδεολογική της βάση υποσκάφτηκε ακόμα περισσότερο και δεν φαίνεται να είναι σε θέση να την αντικαταστήσει ικανοποιητικά. Η αμφισβήτηση του καπιταλισμού θα βρίσκεται ακόμα λιγότερο στην πολιτική της ΠΕΟ, η μοναδική θέση που είχε η οργάνωση στην συνείδηση της εργατικής τάξης θα διαβρωθεί με πιο γρήγορους ρυθμούς.

Η ΔΕΟΚ δεν φαίνεται να είναι σε θέση να αμφισβητήσει σοβαρά την κυριαρχία των δυο μεγάλων συντεχνιακών σχηματισμών. Δημιουργημένη με αποκλειστικό σκοπό να παίξει το ρόλο του συντεχνιακού βραχίονα της ΕΔΕΚ, δεν μπόρεσε να μαζικοποιηθεί πέρα από τα όρια του κόμματος. Η αλήθεια είναι ότι το ποσοστό των οργανωμένων εργατών που ανήκουν στη ΔΕΟΚ είναι σημαντικά μικρότερο από το εκλογικό ποσοστό της ΕΔΕΚ.

Όμως, αυτά δεν προδικάζουν σημαντική αλλαγή στο ισοζύγιο προς όφελος της ΣΕΚ. Αν η καλή κατάσταση της οικονομίας συνεχιστεί, το πιο πιθανό είναι να έχουμε κάποια χαλάρωση της αντιπαράθεσης και κάποια κίνηση προς την κατεύθυνση πιο στενής συνεργασίας και συντονισμού ανάμεσα στις συντεχνίες. Είναι όμως αμφίβολο αν θα μπορέσει μια τέτοια συνεργασία να αντέξει τις πρώτες σοβαρές ταξικές συγκρούσεις. Οι ανακατατάξεις σε τέτοιες συνθήκες είναι αδύνατο να προβλεφτούν και θα εξαρτηθούν σε μεγάλο βαθμό από την πορεία των γεγονότων και τη στάση των ηγεσιών. Σε οποιαδήποτε όμως περίπτωση, η ΠΕΟ και ο χώρος της θα είναι το κρίσιμο επίκεντρο των εξελίξεων. Είναι μέσα στην ΠΕΟ που θα υπάρξουν σημαντικά γεγονότα, είναι μέσα στην ΠΕΟ που η εργατική τάξη θα αναζητήσει νέες ιδέες, νέες μεθόδους δουλειάς. Η αδυναμία της ηγεσίας να τα προσφέρει, σημαίνει πως θα δοθούν σημαντικές ευκαιρίες για σοβαρή παρέμβαση.

Η κατάσταση μέσα στα κόμματα της αριστεράς είναι ανάλογη με την κατάσταση στις συντεχνίες. Το ΑΚΕΛ εδώ και πολλά χρόνια βρίσκεται σε κατάσταση άμυνας. Οι απώλειες στις εκλογές του 1985 δεν ήταν ένα περαστικό επεισόδιο, αλλά αντανακλούσε μια βαθύτερη πορεία φθοράς. Η ανακοπή και μερική αντιστροφή της πτώσης του ΑΚΕΛ οφείλεται σε πολύ συγκεκριμμένους παράγοντες και είναι απίθανο να συνεχιστεί για πολύ ακόμα. Το ΑΚΕΛ έχει εξαντλήσει τα περιθώρια του παλιού του ρόλου και δεν φαίνεται να βρίσκει καινούριο.

Η αδυναμία του ΑΚΕΛ είναι έντονα φανερή στο χώρο της νεολαίας. Η νεολαία δεν μπορεί να κερδηθεί στη βάση του κομφορμισμού και του συμβιβασμού με το κατεστημένο. Αν η αριστερά μπορούσε να ελκύσει τη νεολαία είναι γιατί υπήρχε ο οραματισμός μιας καινούριας, καλύτερης κοινωνίας. Το ΑΚΕΛ με τη μακρόχρονη συνεργασία του με δεξιές κυβερνήσεις και τη συμβιβαστική του στάση απέναντι σε κάθε ζήτημα, υπόσκαψε ακριβώς ό,τι μπορούσε να ελκύσει τους νέους στην αριστερά. Αυτό που συντηρεί ακόμα την εκλογική δύναμη του ΑΚΕΛ είναι, από τη μια, η αφοσίωση των παλιών στελεχών και υποστηριχτών του και, από την άλλη, η καιροσκοπική προσκόλληση μιας μεγάλης μερίδας μικροαστών στο κόμμα, το οποίο μπορεί ακόμα να τους προσφέρει κάποια υλικά προνόμια σε μια κοινωνία της οποίας η κυβέρνηση είναι αναγκασμένη να διατηρεί καλές σχέσεις με το ΑΚΕΛ. Μια καθαρή νίκη

του Συναγερμού στις προεδρικές εκλογές θα είχε δραματικές επιπτώσεις στην ακελικη ψήφο.

Η ΕΔΕΚ δεν μπόρεσε να παίξει το ρόλο του αντικαταστάτη του ΑΚΕΛ στο χώρο της αριστεράς. Η πολιτική της δεν στόχευσε σε κάτι τέτοιο, ποτέ δεν είδε τον εαυτό της σαν εναλλακτική αριστερή πρόταση. Αυτό άφησε το πεδίο ελεύθερο για το ΑΚΕΛ και δεν δημιούργησε τις συνθήκες ανάπτυξης της ΕΔΕΚ. Παρόλα αυτά, η ΕΔΕΚ είναι σήμερα στη συνείδηση του κυπριακού λαού το δεύτερο κόμμα της αριστεράς και, παρά την εθνικιστική της πολιτική, έχει ακόμα τη δυνατότητα δραματικής ανάπτυξης κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες. Ωστόσο, το πιο πιθανό είναι να καταστραφεί αυτή η δυνατότητα από την αδυναμία της ηγεσίας της.

Τέλος, το ΑΔΗΣΟΚ πρέπει να θεωρείται ότι έχει εξαντλήσει την πορεία του. Σήμερα δεν είναι τίποτε άλλο από ένα σχήμα προσωπικοτήτων, που δεν εκπροσωπούν τίποτε άλλο εκτός από τον εαυτό τους.

Η Αριστερή Πτέρυγα δεν έμεινε άθικτη από τη γενικότερη υποχώρηση της αριστεράς. Οι προηγούμενες προεδρικές εκλογές ήταν το ψηλό σημείο ανάπτυξης και δραστηριότητάς της. Ακολούθησε μια περίοδος κάμψης που, με τη γενικότερη πτώση στο πολιτικό κλίμα που ακολούθησε τις εκλογές, ήταν μερικά φυσιολογική. Η κρίση στο ΑΚΕΛ έδωσε την ευκαιρία για σημαντική παρέμβαση της ΑΠ. Η συμμετοχή της στο ΑΔΗΣΟΚ και η μεγάλη δημοσιότητα που δόθηκε στον αγώνα της ενάντια στη δεξιά

του ΑΔΗΣΟΚ της έδωσαν νέο κύρος και συμπάθεια μέσα στην εργατική τάξη. Η διατήρηση της ανεξάρτητης ύπαρξης της ΑΠ έκανε δυνατή τη συνέχιση και το δυνάμωμα των δεσμών ακόμα και με τους υποστηρικτές του ΑΚΕΛ. Δυστυχώς, η εσωτερική κρίση εμπόδισε την ΑΠ να αξιοποιήσει στο μάξιμουμ τη σύγκρουση στο ΑΔΗΣΟΚ. Με την κρίση να υποβόσκει, η οργάνωση ήταν αναγκασμένη να στραφεί προς τα μέσα, εγκαταλείποντας σε μεγάλο βαθμό πολλά από τα πιθανά οφέλη της δουλειάς και της μάχης στο ΑΔΗΣΟΚ.

Με την τακτοποίηση των εσωτερικών προβλημάτων, η ΑΠ θα πρέπει να στραφεί και πάλι στην πολιτική δράση. Ο χώρος δουλειάς θα πρέπει αναγκαστικά να είναι ο χώρος της εργατικής τάξης γενικά και του ΑΚΕΛ ειδικότερα. Ωστόσο είναι αμφίβολο αν θα είναι δυνατή η δουλειά μέσα στο κόμμα. Πρέπει να μελετηθούν τρόποι παρέμβασης, διατηρώντας ταυτόχρονα την ανεξαρτησία της ΑΠ. Κάτι τέτοιο είναι απόλυτα δυνατό και αφήνει πολλά περιθώρια δουλειάς. Ακόμα, δεν πρέπει να ξεγράψουμε την ΕΔΕΚ: πρέπει να διατηρήσουμε τη δυνατότητα για δουλειά και στην ΕΔΕΚ.

VI. ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΕΔΡΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Ακόμα ένας γύρος συνομιλιών τέλειωσε στη Νέα Υόρκη χωρίς θετικό αποτέλεσμα. Όπως θα περίμενε κανείς, ο

Ντενκτάς αρνήθηκε να δεχτεί τις ιδέες και το χάρτη Γκάλι, αντιστάθηκε στις πιέσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας και ανάγκασε τις ΗΠΑ και την Βρετανία να αλλάξουν στάση. Τα ΗΕ εξακολουθούν να παραμένουν ανίκανα να επιβάλουν οτιδήποτε όταν υπάρχει σοβαρή αντίσταση.

Ακόμα πιο σημαντικό είναι το γεγονός ότι η στάση του Ντενκτάς δεν προκάλεσε σοβαρή αντίδραση στην τουρκοκυπριακή κοινότητα. Τα δυο κύρια κόμματα της αντιπολίτευσης, το CTP του Οζκέρ Οζκιούρ και το TKP του Μουσταφά Ακκιντζί, αντέδρασαν πολύ χλιαρά, δίνοντας ουσιαστικά κάλυψη στον Ντενκτάς, ενώ το YKP του Αλπάυ Ντουρτουράν αναγκάστηκε να αναστείλει τη λειτουργία του μετά από ένοπλη επίθεση ενάντια στα γραφεία του. Στην πραγματικότητα, αντί η διεθνής πίεση στον Ντενκτάς να πετύχει τους στόχους της, είχε ως αποτέλεσμα να συσπειρώσει την τουρκοκυπριακή κοινότητα γύρω από την ηγεσία της.

Ο Ντενκτάς δεν έχει καμιά πρόθεση να λύσει το Κυπριακό. Τόσο για τον ίδιο όσο και για ολόκληρη την τουρκοκυπριακή άρχουσα τάξη, οποιαδήποτε λύση σημαίνει την εξαφάνισή της. Η απόλυτη αδυναμία της τουρκοκυπριακής αστικής τάξης, με σίγουρη την καταστροφή της σε περίπτωση ελεύθερου καπιταλιστικού ανταγωνισμού με το ελληνοκυπριακό κεφάλαιο, την οδηγεί στην άρνηση κάθε λύσης που θα φέρει τις δυο κοινότητες μαζί. Ακόμα και δυο ανεξάρτητα κράτη με

στενές σχέσεις δεν θα μπορούσαν να τους σώσουν. Οι οικονομικές πραγματικότητες θα έσπαζαν τα σύνορα μέσα σε μια δεκαετία.

Ωστόσο, δεν πρέπει να υποτιμήσουμε τη διπλωματική επιτυχία του Βασιλείου. Μέσα στα πλαίσια του αστικού παιχνιδιού έχει πετύχει αυτά που όλοι μόλις πριν λίγα χρόνια έβαζαν στόχους. Πέτυχε να φέρει το Κυπριακό στη διεθνή ατζέντα, σε μια περίοδο μάλιστα που η κρίση στα Βαλκάνια αποτελεί μια πολύ πιο σοβαρή απειλή, κατάφερε να «διεθνοποιήσει» το θέμα και να εξασκηθούν πιέσεις στην Τουρκία, ανάγκασε τον Ντενκτάς να δείξει τα χαρτιά του και πήρε μια έκθεση από τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ και ένα ψήφισμα από το Συμβούλιο Ασφάλειας που ούτε στα όνειρα τους δεν έβλεπαν οι Ελληνοκύπριοι πολιτικοί. Η επιτυχία του Βασιλείου είναι το μάξιμουμ των επιδιώξεων τόσο των «ενδοτικών» αλλά, όσο και αν φαίνεται παράξενο, και των «απορριπτικών».

Το πρόβλημα είναι πως αυτό δεν είναι αρκετό. Μέσα σε καπιταλιστικά πλαίσια η λύση του Κυπριακού δεν είναι δυνατή. Και αν ακόμα υποθέσουμε πως επιβάλλεται μια λύση, πολύ σύντομα θα έχουμε καινούργιες συγκρούσεις. Έτσι, σε αυτό το στάδιο, το κτίσιμο των δεσμών της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής εργατικής τάξης είναι το κύριο καθήκον της αριστεράς. Η καταπολέμηση του εθνικισμού είναι βασική προϋπόθεση για κάτι τέτοιο.

Η συνεργασία ΔΗΚΟ-ΕΔΕΚ και η δημιουργία του «Μετώπου Αγωνιστικών Δυνάμεων» τείνει να μετατρέψει τις προεδρικές εκλογές σε δημοψήφισμα για το Κυπριακό. Τα εσωτερικά προβλήματα του «Μετώπου» και η δυστοκία στην επιλογή του υποψήφιου είναι σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα έλλειψης εμπιστοσύνης στις δυνατότητες της συνεργασίας και με τη σειρά τους μειώνουν ακόμα περισσότερο αυτές τις δυνατότητες. Με το αποτέλεσμα των συνομιλιών στην Νέα Υόρκη να ευνοεί τον Βασιλείου, πρέπει να περιμένουμε ένα δεύτερο γύρο ανάμεσα στους Βασιλείου και Κληρίδη, όπου ο Βασιλείου θα ξεκινά με το πλεονέκτημα της προεδρικής θέσης που κατέχει και ο Κληρίδης, για πρώτη φορά, χωρίς το βάρος του πραξικοπήματος. Αυτό το χαρτί παίχτηκε για τελευταία φορά στις προηγούμενες προεδρικές εκλογές. Έτσι το αποτέλεσμα και αυτή τη φορά θα κριθεί με μικρή διαφορά.

Η ΑΠ δεν έχει ουσιαστική επιλογή σε αυτές τις προεδρικές εκλογές. Έχει μπροστά της τον κατ' εξοχήν υποψήφιο της αστικής τάξης και δυο «λαϊκά μέτωπα». Με το «Μέτωπο Αγωνιστικών Δυνάμεων» να επικεντρώνει την προσοχή του στην εθνικιστική προπαγάνδα, ο Βασιλείου είναι η μόνη δυνατή επιλογή. Αυτή η επιλογή πρέπει να γίνει κριτικά και με υπομονετική ανάλυση ολόκληρου του προγράμματος της ΑΠ, τόσο για το Κυπριακό όσο και για τον αγώνα για το Σοσιαλισμό.

Νιόβρης 1992, Λευκωσία.